

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

|| Передплата вносить 16 зол.
річно, для заграниці 2 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів 1.

З М І С Т:

Під розвагу	121—124
<i>о. Др. Г. Костельник</i> : Доля Унії	124—129
<i>о. Ів. Новосад</i> . Не остане камінь на камені	129—136
<i>о. Д-р Г. Костельник</i> : Надзми- словий світ	136—144
<i>о. Ем. К.</i> Про церковні брацтва	145—150
Нові книжки	150—151
Всячина	151—160
Проповіди	49—64

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата вносить 16 зол.
річно, для заграниці 2 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1.

Під розвагу майбутнім Загальним Зборам вдовичо-сиріт- ського фонду

Як ми вже донесли (Нива ч. 2. з с. р. стр. 74), в половині мая мають відбутися Загальні Збори вдовичо-сирітського фонду. І сим разом Збори будуть мати над чим радити, бо справа, яка останніми надзвичайними Зборами була як-так поладнана, через зміну в дотації духовенства стала нарушена. До 1. І. с. р. всі парохи, без огляду на скількість ерекціонального поля, діставали однакову платню титулом конгруй. Для упрощення справи на згаданих Зборах ухвалено стягати 10% від платні кожного пароха, завідателя і сотрудника на вдови і сироти. Тим справа була відразу розвязана — як на нинішні тяжкі часи. Не була та ухвала зовсім справедлива, бо ліпше ситуовані душпастирі повинні би більше платити, ніж ті, що гірше ситуовані. Всежтаки не була се разяча несправедливість, бо всі вдови і сироти по священниках дістають однакову запомогу — без огляду на літа служби їх мужа, зглядно їх батька. Несправедливість уже в тім, що вдова душпастиря, котрий через 40—50 літ платив на вдовичо-сирітський фонд, дістає не більшу запомогу, як та вдова, котрої муж хочби тільки один рік душпастирював.

Воно так було й перед війною, і інакше не може бути доти, доки вдовичо-сирітський фонд буде мати х а р и т а т и в н и й характер.

Одначе від нового року настала разяча несправедливість у вплачуванню складок на вдови й сироти. Ординаріят придержується ухвали (бо інакше й не може), тай далі стя-

ЛБ АН УРСР

Ж. №

гає всім душпастирям по 10% від їх пенсії. Але що ліпше ситуовані парохі від нового року дістають меншу пенсію, то їм стягається на вдови й сироти по 2—4 зл. місячно (10% від тої пенсії, яку побирають.)

Зноваж тим, котрі дістають побільшену пенсію, стягається менше, як в 1926 році, бо за основну пенсію узнано щось понад 80 зл. — і тільки від тої суми стягається 10% на вдови й сироти. А 51 парохів цілком не побирають пенсії, тай і не стягається їм ніякої суми на вдови й сироти.

Вийшла разяча несправедливість! Всі вдови й сироти по священниках дістають однакові запомоги, отже всі душпастирі повинні платити однакові вкладки. Було би ще справедливіше, якби краще ситуовані платили більше — а тут вийшло саме навиворіт: більше платять якраз ті, що гірше ситуовані. Ось нелегка задача для майбутніх Загальних Зборів: вони повинні отсю справу упорядувати бодай так, як вона була упорядкована в 1926. році. А саме повинні обдумати: а) Як стягати вкладки від тих парохів, що не дістають ніякої пенсії? б) як підвищити вкладку тих парохів, котрим стягають по 2—4 зл. місячно? в) З огляду на те, що Ординаріят стягає 10% тільки від основної пенсії, яким способом вирівнати утрату, котра через се повстає (в 1926 році стягано парохам около 11 зл., тепер щось понад 8 зл. місячно)?

Відпоручники деканатів повинні сі нові труднощі задалегідь обдумати й нарадитися з своїми кондеканальними. На Зборах, в дискусійній горячці, нічого путнього не видумється — на Збори треба прийти вже з готовим, зріло обдуманим проектом.

* * *

Можна бути певним, що на Зборах деякі відпоручники, невдоволені таким марним забезпеченням вдів і сиріт по священниках, піднесуть проекти для властивої розв'язки сеї пекучої нашої становой справи. Тай не без рації.

Нині мабуть у всіх європейських державах існує державний примус емеритального забезпечення для всіх світських службовиків (не лиш державних, але й приватних). Домагається сього рація фактичного стану: В нинішніх часах у кожній державі сотки тисяч або й мільйони службовиків, а вони з своєї пенсії не можуть заощадити собі капіталу для забезпечення своєї старости тай родини по своїй смерті. Коли службовець умре, то його родина остає без усяких життєвих середників — дійсні пролетарі, куди в гіршім положенню, як скрайно вбогі селяни або робітники, бо сі привикли до того, щоби своїми руками проживляти себе, а родина службовика ані психічно, ані фізично не здібна до сього. Була би се отже велика язва для держави, якби

грубі тисячі таких нещасних пролетарів тинялися без хліба — і тому кожда держава слушно борониться проти того, та видає прикази для емеритального забезпечення службовиків.

Душпастирі остільки в красшім положенню, що — як на загал — не потребують побоюватися бодай за свою немичну старість: вони можуть оставати на своїй посаді до своєї смерти. Але родина остає незабезпечена.

В нинішніх часах зубожіння щораз тяжше приходить для священників заощадити якусь суму гроша для родини. Лиша доля чимраз ближше підтягає нас під тип нинішнього службовика, який дякує Богу, якщо з своєї пенсії зможе прожити від першого до першого.

Значить, що рація примусового забезпечення родини здійснюється й між душпастирями. І доти справа забезпечення вдів і сиріт по священниках не буде полагоджена, як годиться, доки не буде розвязана в тім дусі, в яким вона розвязана для світських службовиків. Забезпечення вдів і сиріт по священниках має позбутися харитативного характеру і прийняти примусовий асекураційний характер. Тому, що положення душпастирів є спеціальне, а саме задля того, що тут головно розходиться о забезпечення родини по смерті батька (а не о забезпечення самого душпастиря на його старість), треба би обдумати зовсім новий подрібний плян, який найкорисніше розв'язував би цілу справу.

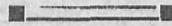
Насуваються тут такі концепції: Чи духовенство мало би приступити до якоїсь світської емеритальної або асекураційної інституції, або оснувати окрему інституцію для себе? Чи кожда єпархія поодинокі? Або всі три наші галицькі єпархії разом? Світські службовики дістають місячну пенсію, і їм легко стягати вкладки на емеритальний фонд. Але як забезпечити певність і правильність стягання таких вкладок щодо душпастирів? І т. ин. На ці теми вже досить у Львові говорилось і розpravлялось, а справа ще не ясна.

Многі священники домагаються, щоби ту справу чимскорше вивести „на чисту воду“. Але... покищо є дві, просто непоборні труднощі. Задля війни і пошестий є так багато вдів і сиріт по священниках, що відповідно забезпечити всіх переступає фінансову спромогу духовенства. Після нашого обчислення, щоби кожда бездітна вдова могла дістати по 120 зл місячно, а вдова з малолітніми дітьми по 200 зл, на се — в львівській архієпархії — мусів би кождий душпастир, парох чи сотрудник, платити пересічно по 40—50 зл місячно. А се певно неможливо було би виекзеквувати.

Друга трудність: Доки большевики панують, доти і в нас нічого певного нема, бо нема правдивого мира в Європі. Годі отже безпечно розгосподарюватися, доки в сусіда вогонь. Ми вже стільки спратили через війну,

що аж жах збирає зачинати якусь нову поважну фінансову інституцію — доки марево війни й революції перед нами. Треба перечекати!

Остає нам отже покищо піддержати і усовершити ту інституцію, яка вже є — наш вдовичо-сирітський фонд у такім виді, який він прибрав в минулому році. Редакція

о. Др. Г. Костельник

Доля Унії *)

V.

Москалі чи Українці?

Ніколи не було в історії Московщини таких „склонюючих“ обставин до унії з Римом, як від часу большевицької революції. Кульмінаційна точка сих обставин уже мабуть „за нами“. Були се часи ще за життя патріярха Тихона, коли він оглядався за чужою помічю, щоби зберегти історичну російську православну церкву перед розбиттям. Тоді й ходили верзії про те, що патріярх „призадумується“ над унією... Та на тім і скінчилося. Нині вже не ті часи! Большевики спершу більше переслідували православну церкву (як остою царизму), аніж католицьку. А відколи заключили мир з Польщею, і в католицьких священниках бачать „польських левістників“ (шпігунів), відтоді — здається — гострійше виступають проти катол. церкви. Так отже російські православні церкви не можуть мати надії на поміч від сторони католицької церкви. А се майже до зера змешує шанси унії на Московщині. Мушу повторити, що я сказав в останньому (IV.) розділі сеї статті: „Скільки разів в історії християнський Схід потребував помочи християнського Заходу, завсіди росли шанси унії. Так і в наших часах упадок російської православної церкви в наслідок революції викликав ті самі надії на Заході тай деякі прояви на Сході, по котрих можна би судити, що Схід знов став податливий для унії“. А одначе до нині на Москов-

*) На сю тему зачав я писати вже в 1924 р. в 1, 2-3 і 9. числах „Ниви“. Опісля в 1925 р. в ч. 7—8 „Ниви“. Довгі перерви наступали то з огляду на зовнішні обставини, які змушували мене занятись иншими темами, то знов (в 1925 і 1926 рр.) з причини моєї (жолудкової нервової) недуги, ізза якої я тільки з великим висиленням міг писати (і читати). Сього року рад би я довести отсю статтю до кінця.

Автор

щині нема ніяких виразніших даних для можливості церковної унії. Стільки церков там потворилось, і ніодна з них не виявляє гравітації до католицької церкви.

Одну з причин ми вже навели. Друга криється в максимумі змі москоської вдачі. „Historia magistra vitae“ — вона каже, що Москалі не брали участі ні в одній історичній церковній унії. Москалі хочуть світ здобути, а не щоби піддаватися якомусь більшому світові — в тім випадку церковному, католическій церкві. Не кожда суспільна вдача пригожа для унії. Москоська під тим оглядом мабуть на першому місці. Традиція, величина народу і його земель, домінуюче становище в державі, живі гегемонійні аспірації — те все робить Москалів відпорними навіть на ідею унії.

Бувають випадки, що деякі Москалі з висших кругів переходять просто на латинський обряд, з полишенням унії. Польські автори, що з засади скісно дивляться на річи, звязані з унією, по своєму коментують такі випадки. Для нас вони зовсім ясні. Москаль з висших кругів, котрий пізнав силу і велич римської церкви, коли приймає католическу віру в латинському обряді, то — видно — прийшов до переконання, що російське православ'є ніколи не дорівнює римському католицизму, і по диктату свого максималізму вибирає те, що „світове“, могуче й імпонуюче — а унія не є такою. Бувший міністр Сазонов висловив, як не можна вірнійше, погляди Москалів з висших кругів: „Я поважаю католиків, хоч і жалую, що вони помиляються в своїх релігійних поглядах; але уніятів ненавиджу і гідую ними тому, що вони ренегати**“).

Виходило би з того, що Москалі скорше перейшли би на римокатолицизм, аніж на унію. Очевидно се тільки услівна аналогія, бо реально не дається подумати, щоби широкі російські маси колинебудь покинули грецький обряд, з яким зрослися як з одним з найвизначніших національних знамен. Всежтаки отся аналогія настільки реальна, що католицька місія на праця між висшими російськими кругами мабуть легше повелася би в латинському обряді, як у грецьким. Одначе й се має свої трудности. Місіонарями не сміли би бути Поляки і загалом повинна би в Росії зникнути ідеосинкразія „католик-Поляк“. На „польську“ віру, особливо нині, зможуть пристати лиш дуже рідкі особи.

Російська еміграція, розсіяна по Європі, також не проявила склонности до унії в якомусь більшому стилі. Конвертити тут і там — річ зовсім зрозуміла в таких обста-

*) Дмитро Дорошенко: Мої спомини про недавнє минуле. Львів 1923 Стр. 55—56.

винах. Та не витворилась між ними уніонна струя, котра була би замітна і обіцяюча.

По упадку большевиків православної церкві в Росії з певністю буде ліпше, а не гірше, як дотепер було. Зникне отже причина, яка в історії була „stimulus movens“ церковних уній. Як далеко отже можна оком проникнути майбутність, нема ні найменших надій на церковну унію в Росії. Очевидно: маємо на думці унію в більшому стилію.

Якщо отже деякі круги на Западі в уніонній акції орієнтуються на Московщину, так се тільки незрозуміння річи. Воно оснований на мабуть на тому, що люди на Западі (де існують чисті національні держави) більше привикли зважати на держави, як на народи. А в нинішніх часах в часах народів“, коли всякі рухи і акції пробиваються з народу на верх, і приневолюють державу числитися з ними, такий погляд може показатися дуже невдячним.

* * *

Зовсім инакше маються уніонні вигляди між українським народом. Найбільше церковних уній заключав саме український нарід — в чотирох століттях (XIII—XVI) чотири унії. І найбільше число уніятів на цілому світі й по нині має український нарід. Се повинно би відчинити очи й незрячому!

Нема що правди таїти. Для першого кроку унії в більшому стилію — треба притиску, котрий вказував би на унію як на ратунок. Так свідчить історія. Українці наслідком своєї долі зазнавали різних притисків, і оглядалися за помічу. Король Данило, що загалом перший у історії заключив унію (1245. р.), може тут послужити як взір. Шукав помочи проти Татарів і надіявся, що дістане її з Западу, якщо заключить церковну унію. А чи Українці в будучности — особливо під церковним оглядом — не будуть зазнавати притиску? По упадку большевиків певно скріпиться московське православ'я і старатиметься повернути до свого передбольшевицького стану. Старі ідеї, якщо вони вже були здійснені, не вимирають так легко. Ось Поляки не можуть розпрощатися з своїми „ягйлонськими“ ідеями. І Москва не так легко виречеться гегемонії над Україною — також під церковним оглядом. Нині на Україні є кілька автокефальних церков. Москва *rediviva* за всяку ціну намагатиметься знов підчинити собі українські автокефальні церкви. Круговороті, комбінації можуть бути різні — але що до такого змагання прийде, се певне.

Кудиж у тій боротьбі звернуться українські автокефальні церкви за помічу? В українській історії не буде се першиною, якщо звернуться до Риму. В нинішніх часах

не треба їм буде оружної помочи. Вистарчить, коли за с а д н и ч о відмежаться від російської церкви, а таке розмеження зможе їм дати унія з Римом. Очевидно, годі обіцювати собі, що нараз всі автокефальні церкви будуть шукати ратунку в унії. Одначе се правдоподібне, що бодай одна з них піде тою дорогою — і всежтаки зробиться уніонний рух на Україні в більшому стилю. Звісно, що за часів Петлюри деякі „власть імущі“ поважно думали про унію, а українські селяне дуже прихильно відносилися до наших священників. Дальший розвій обставин пішов непригожою дорогою для унії. А всежтаки слід ствердити, що в воєнно-революційних круговорстах симпатія до унії і можливість для унії найсильніше виступала між українським народом — як загалом у цілій історії.

Унія для Українців не може бути такою чужою і оружною, як для Москалів, передовсім тому, що вона є релігією знатної части українського народу. Порівняння між православною церквою і уніятською в нинішніх часах в українському народі виходить на користь унії. Уніятська церква в Галичині (очевидно за часів пановання Австрії) зберегла духовенство для українського народу, а російська православна церква цілком відчужила духовенство від українського народу (батюшки на Україні були переважно московськими „яничарами“). До того уніятське духовенство культурно стоїть висше від православного. Політики й свідомі українські маси глядять на того рода прояви, а не на догми, й тому не диво, коли „галицька віра“, „галицька церква“ їм імпонувала, доки мали з нею безпосередні соціяльні зносини. Нині на Великій Україні нема уніонного руху. Але се тільки тому, що наша галицька церква не виступає там як соціяльний чинник (кордон між нами). Та якби Галичина була остоялась у злуці з Великою Україною, то просто певна річ, що при тих ріжних церковних круговоротах, які мали тай ще мають місце на Великій Україні, якась більша часть православних Українців прилучилась би до „галицької церкви“. Тамошні церковні відносини загалом інакше уложились би, як тепер, коли ми опинились „на боці“. І саме така унія була би ідеальна.

Вже сказано, що унія в більшому стилю може вдатися тільки під якимсь притиском, котрий православним вказував би на унію як на ратунок. Тут нічого дивного. Православні маси виховані в своїх поглядах на католицьку церкву, і щоби змогли переломити „загату“ отих своїх упереджень, для сього потрібний напір, котрий гнав би їх в ту сторону. Зрештою церковний роздор між Сходом і Заходом мав свої властиві причини в витворених політично-соціяльних обставинах, отже й поворот до злуки мусить мати того самого роду причини: яке *medium*, таке *remedium*.

Всі історичні унії були заключувані під якимсь напором. Одначе не кождий напір був дійсно сприяючий унії. Напір зі сторони бісурменів (Татарів — унія Данила; Турків — грецькі унії) спричиняв се, що православні приступали до унії виключно як до політичного діла. Напір зі сторони католиків (як у давній і теперішній Польщі) спричиняв се, що унія й по сотках літ не могла зіпеніти, але заедно находилась в пливкому стані; по одній стороні змагалась асиміляція з латинізмом, а по другій підносила ворохобня проти унії і змагалась гравітація до „батьківського“ православія. (Про се я більше сказав у відчиті: „Нова доба нашої церкви“.)

Найбільше пригожий притиск для приступлення до унії був би той, який походив би від самих православних — від одної їх части на другу. Унія під таким притиском найлекше могла би просякнути дійсно релігійним змістом і не давала би позорів національної та релігійної „зради“ (які то позори для історичних уній були фатальні.)

Таку можливість, як уже піднесено, можна передбачувати тільки в українському народі: напір московської православної церкви на українські автокефальні церкви. Та се ще не все. Наша галицька уніятська церква мала би ту місію, щоби при тім ділати як атракційний взір і як тиха пристань на розбурханому морі. Певна річ, що православні Українці приставали би до унії через нашу галицьку церкву. А се і їм улєкшило би перехід і противникам відбирало би найстрашнійше оружжа — позір „зради“, яким вони досі найуспішнійше воювали. В Галичині унія стала національною українською релігією — отже якби православні Українці пристали до галицької унії, то пристали до релігії знатної части свого народу — без усяких закулісових інтриг і посягнень. Ось се я мав на думці, коли в відчиті „Нова доба нашої церкви“ написав, що боже Провидіння законсервувало підчас пановання Австрії нашу галицьку унію для великої місії в майбутности. Для мене нема сумніву, що унія в більшому стилю могла би в нинішніх часах вдатися тільки через стару уніятську церкву — в сприятливих обставинах. Наша галицька церква виступає тут на перший плян. Слова папи Урбана VIII., звернені до нашого народу, „per vos Orientem convertendum spero“, мають нині більше значіння, як колинебудь передтим. Очевидно під тою умовиною, що наша галицька унія видобудеться ціло з тої мілини, на яку кинула її непривітна хвиля найновішої історії. А якщоб вона з вини сих чи тих чинників опинилася в катастрофі, то загалом треба би сумніватися про реальну можливість унії в більшому стилю між східною

і західною церквою в таких обставинах, які історія дотепер витворювала. Осталась би тоді тільки одна концепція — на взір російського філософа Соловйова: обі церкви — східна й західна — на раз знайдуться — перед другим приходом Господа Ісуса Христа — в апокаліптичнім нещастю, під мечем безбожників, і — забувши за все та відродившись духом — подадуть собі руки для спільної оборони.

(Продовження буде)

о. Ів. Новосад

Не остане камінь на камені

(Біблійна картина)

В устах апостолів гомоніли ще Христові слова, сказані до них в притворі храму: „Прийдуть дні, в котрих не останеться із сього, що бачите, камінь на камені, щоби не розвалився“ (Лук. 21, 6*). Апостоли були заскочені тими словами. Вониж самі звернули Христови увагу на велич і багатство будівлі храму: „Учителю, дивись, яке каміння і які будинки“ (Мар. 13, 1). Після людського рахунку цілі віки повинно би се перетривати. А тимчасом вони почули таке зловіще пророцтво. Цілу дорогу роздумували над тим. Так вийшли вони з міста і прийшли на Оливну гору. Своім положенням вона висша від міста. Ось тут сіли апостоли з Христом на узгір'ю. Перед їх очима панорама цілого Єрусалима, наче на долоні. Лиш долина потока Кедрона ділить їх. Зараз за потоком на горбі „долішнє“ місто, а на його найвисшій місці маєстатично пишеться храм посеред величезної храмової площі. Його зовнішній вид представляв все, що могло захопити очі і душу. Золотом-огнем блистів він в ранішнім сонці, а що не було крите золотом, біліло наче сніг. Верх заосмотрений в золоті шпиці, щоби „птиці не сідали“. Так каже очевидець, жидівський історик, Йосиф Флявій**) Фронтон храму високий на сто ліктів, стількиж ліктів широкий. Сама вхідова брама висока на 70 ліктів, без дверей. Се емблема відкритого неба. Довкруги храму площа звана „святитище“. Площа ся обведена муром, в яким було 10 брам. Девять з них криті золотом і сріблом. Внутр попід муром величаві галерії, оперті на високих коринтійських колюмнах з білого мармору. Стеля над галеріями з багато різьбленого кедрового дерева. Скрізь багатство. Незабудований простір

*) Апробований переклад о. др. Яр. Левицького.

**) Юдейська війна. V. 5. 6.

вимощений ріжноцвітною мозаїкою. Довкола „святилища“ різні подвіря, а посеред них довкруги невисока балюстрада; на ній в правильних відступах стовпи з написами в грецькій і римській мові. Се ритуальні приписи для чужинців, яким не вільно вступати поза сю перегороду. А ціла храмова площа обведена грубим оборонним муром над самим скальним обривом від полудня і від сходу. Лиш від півночі в однім місці лучиться храмова площа з кріпостью Антонія. Се діло Ірода Вел. Чотири високі наріжні башти забезпечували і саму кріпость і цілу храмову площу. Се цитаделя храма, як і цілу храмову площу можна назвати цитаделею міста.

Дальше на захід „горішнє“ місто, відділене від першого яром і муром. А ціле місто обведене потрійним оборонним муром. Сей третій мур, щойно недавно збудований царем Агрипою. Ходило о забезпечення мешканців, що жили на північнім склоні храмового горба. Мур збудований з велитенських камяних брусів, на 20 ліктів довгих, а на 10 широких. Над ним зноситься 90 башт в невеликих відступах від себе, на 200 ліктів одна від одної. Підмуровання під башти було масивне і на двацять ліктів високе. Щойно повисше того построєно приміщення для жовнів. Так само і два перші мури забезпечені баштами. А на протилежній стороні Єрусалиму з північно-західнього боку три башти близько біля себе. З сеї сторони ще найлекший доступ, колиб який ворог хотів приступом взяти місто. Найвисша з них, се башта Фазаїла; досягала до 90 ліктів висоти. Ще дві другі трохи менші, але „що до величи, краси і сили не мали собі подібних в світі“ (И. Ф. *op. cit.*). Сі три башти справді тектонічний архитвір, бо були наче „дань серця“ Ірода Вел. Він то вибудував їх в честь і память дорогих собі осіб, а то брата Фазаїла, приятеля Гіпіка і жінки Маріяمني. Здавалось, що нема людської сили, щоби здобути сі башти. Їх велич тим більше вдаряла, що вже сам мур стояв на найвисшій горбі „горішнього“ міста. А башти були збудовані на зовні з широких мраморних плит, та сі плити-брили так тісно приставали до себе що виглядали немов викуті з одноцільної скали. (Про нездобуту силу тих башт свідчать слова самого Тита, який по здобуттю Єрусалиму оглядав їх і сказав: „Видно, що нам Бог помагає, коли самі Жиди покинули сі башти; бо шож можуть людські руки або воєнні махіни проти таких башт!“ (И. Ф. *ibid.*).

Апостоли мусіли нераз зблизька оглядати їх. Тепер глядять на них з висоти Єлеонської гори; бачуть притикаючий до них царський дворець Ірода, „що переходить всякий опис“; видно зелені алеї дерев, а над двірцем хмари голубів літають. Для них то Ірод колись вибудував окремі

голубники в виді маленьких башт. Але зір апостолів спочив знова на храмі. Ось з притвора храму зноситься в гору жертвенний дим. Священики чинять службу Богови на святій горі. Та свята гора враз з храмом — то серце і мозок Ізраїля; що більше: могутчі чужинецькі монархи присилають сюди свої жертви. Хтож то мав би знищити се все, що навіть камінь на камені не остане?! І коли се має статися? Чи будуть які зловіщі знаки, які вказуватимуть на зближаючуся катастрофу? „А як сидів (Христос) на Оливній горі проти храму, питали Його на самоті Петро і Яків, Йоан і Андрей: Скажи нам, коли се буде і який буде знак, коли все те має скінчитися? А Ісус став їм говорити: Уважайте, щоби вас хто не звів. Бо многі придуть в моїм імені, кажучи: „Се я“; і многих зведуть (Мар. 13, 3—5) „Тоді, коли хто скаже вам: Се тут Христос, або там, не вірте. Бо повстануть ложні Христи і ложні пророки і чинитимуть великі знаки і чудеса, щоби вас звести, як вдасться і вибраних. Се я вам предсказав. Коли отже скажуть вам: се є в пустини, не виходіть...“ (Мат. 24, 23, 24).

Не минуло тринадцять літ по тім остереженню, як появився якийсь ложний пророк Тевда. Удавав з себе пророка і Божого посланника (Месію). А що се був час великого підйому патріотичного духа серед Жидів, а ненависть до римського ярма доходила до кульмінаційної точки, тому ложний месія найшов багато приклонників. Він говорив, що на його розказ філії Йордану розступляться, а мури Єрусалиму самі впадуть. Але римський намісник Фад оружно розбив всіх його приклонників, саомуж Тевдови втяв голову та післав в Єрусалим на пострах усім *).

Невгасима туга за месією серед Жидів — мабуть через злу совість, що злочинно вбили правдивого Месію — звиродніла; викошлявіла і ідеал Месії, основника Божого царства на землі. Виступали численні псевдопророки, божевільні фанатики релігійні й політичні. Побуджували нарід до дикого ентузіязму і вели віруючу юрбу громадами на пустиню, аби їм показати „образ свободи“, яка мала полягати на скиненню римського ярма і збудованню „Божого царства“ **). Одні з них ревнителі, зельоти, готові кожної хвилі до очайдушної ворохобні проти чужеплемінних наїздників; другі, скрайне їх крило, звані „сікарії“, скрито-вбийчим способом усували не тільки Римлян, але також і своїх, коли хто не сприяв їх способови боротьби за народні ідеали.

*) И. Ф. Старинности XX. 5. 1. Діян. 5 36.

**) Шіреп; Історія Палестини.

„Колиж почуєте про війни і воєнні вісти, не трівайте, бо се мусить статися; та се ще не кінець, бо повстане нарід на нарід, царство на царство...“ (Мр. 13, 8). „Та перед тим всім наложать на вас свої руки і переслідуватимуть... видавати будуть вас на суди і в божницях вас битимуть і перед володарів та царів ставитимуть вас ізза мене... і умертвлять деяких з вас...“ (Лук. 21, Мар. 13).

Одначе всі партії згідні були в переслідуванню молоді християнської громади, а передовсім апостолів, або вони говорили, провідників бунту ереси Назорейів (Діян. 24, 8). Так укаменовано діякона Стефана, потім згинули оба Якови. Павла, що прийшов до Єрусалиму, як сам каже, щоби поклонитися в храмі і дати милостиню своєму народови і приноси, (Діян. 24, 8) виволікли з храму та мало що не вбили його на храмовій площі. Щойно залага замку Антонії виратувала його з рук розілої товпи. В два дні опісля повезли його під конвоем до намісника Феста до Кесарії, а в два літа опісля повезли його до цесаря до Риму. Там і згинув разом з Петром на 3 роки до збурення Єрусалиму.

Нешастя хотіло, що намісники Юдеї часто мінялись, а кождий був гірший від свого попередника. Тому гнів Жидів тут і там спонтанічно вибухав ворохобнею проти гнобителів. Зате нежидівське населення, що сприяло Римлянам, уряджувало погроми Жидів по всіх значніших містах цілої провінції. І почали йти тривожні вісти по краю про різню Жидів в Кесарії, де мало згинути до 20 тисяч; в Аскальоні, в Птолемаїді, в Тирі, в Гадарі були не менше кроваві погроми. Майже всі сирійські міста були тереном протижидівських заворушень.*) Навіть з далекої Александрії в Єгипті прийшли сумні вісти про погроми. А всі ті вісти концентрувались в Єрусалимі. Ще й побільшували їх до потворних розмірів збігці, яким удалось щасливо втікти та найти захист у столиці. Але і тут нагромадилось багато пального матеріялу. Ще всім добре в тямці був той кровавий празник пасхи за намісника Вентидія Кумана. Тоді то один з римських жовнірів, що уміщені в галеріях храму мали берегти ладу серед многотисячного збору Жидів, дозволив собі на жарт „малопольського патріота“ з Городка... А саме підчас торжественного приношення жертви жовнір підніс плащ та зробив неприличний рух задньою частю тіла. Обурені до крайности провокацією римського жовніра Жиди зажадали енергічно сатисфакції від намісника. А сей заалармував всю залогу цитаделі. Счинилась метуш-

*) Ю. В. II. 18.

ня не тільки на храмовій площі, але в цілім місті, де мало згинути тоді кільканайцять тисяч Жидів. За слідуючих намісників народні бунти стались постійним явищем. Намісник Фльбор розпалив огонь отвертої війни. Бо не досить йому було грабежий майна спокійних горожан; він ще забрав 17 талантів срібла зі скарбниці храма. Тут урвався вже народний терпець; почалась формальна війна проти Римлян. І то в цілім краю, починаючи від Галилеї, розгорілися бої. В Єрусалимі мусів відбутись останній акт кровавої драми

„А коли побачите Єрусалим окружений військом, то знайте, що приблизилось його спустошення“ (Лук. 21, 20).

Весною 70 р. римський полководець Тит з чотирма легіонами добірного війська станув табором на горбі Скопос на північно-західній стороні святого міста. Один легіон окопавсь якраз на сьому місці, де тепер сидять Апостоли з Ісусом. По перших пробних наступах Тит велів жовнярам поставити кругом міста невисокий мур та скрізь уставити густі сторожі, щоб обляженим утруднити вилазки за поживою. А в місті голод. І в міру, як продовжалась облога, голод більшав. Узброєні ватаги грабіжників впадали до домів, шукаючи за середниками поживи. Якщо знайшли, били мешканців за те, що ховають припаси. А як нічого не знайшли, також били за те, що так десь скрили поживу, що не можна її найти. Особливо небезпечно було, як хто добре виглядав на лиці. Але як і справді хтось мав дещо захованого з поживи, то вскорі те вичерпалось. „Тоді — каже Йосиф Флявій — жінки видирали поживу в своїх мужів, діти у своїх родичів, а що найбільш безсердечне — матери в своїх дітей. І любі їх діточки умирали на їх руках з голоду...“*) Не дивно, що Жиди сотками денно втікали до Римлян. Та Тит лиш спершу приймав їх. Колиж побачив, що має перед собою твердий оріх розгризти, казав усіх збігців з міста прибавати на хрести. На пострах місто-ви, щоб лекше зломити завзятий упір обляжених видом мук їх рідних братів. Ще й для насмішки жовнярі розпинали в різних напрямках та в різних позиціях. Страшний се був вид. Кругом міста ліс хрестів, а на них окервавлені трупи або в передсмертних судорогах конаючі тіла тих, що шукали спасення у своїх ворогів. „Неставало вже ні місяця для хрестів, ні дерева на хрести“. Коли зважити, що до будови засків, частоколів і охоронних валів для обляжених махин Тит зужив всяку деревину в близшій і дальшій околиці так, що мусів дерево спроваджувати аж з відлалі 90 стадій, то зрозуміємо висказ Йосифа, що нестало дерев

*) Ор. cit. V. 10. 3.

на хрести. Помимо того тисячі збігців дальше втікали з міста; не могли вже дивитися на се, що діялося в місті. Воліли нагальну смерть. Ануж може і вдасться їм спастися? Проковтували золоті монети і з тим втікали в римський табор. Вивідались про се римські жовнярі. Одної ночі вирізали вони понад дві тисячі збігців; шукали за золотом у теплих ще людських внутренностях...

„Тоді ті, що в Юдеї, нехай втікають в гори, а ті, що в її середині, нехай виходять, а ті що по селах, нехай не входять донеї. Бо се дні мести, щоби сповнилося все написане...“ (Лук. 21. 22.)

Там у місті „дахи домів покриті конаючими жінками і дітьми, а вулиці завалені трупами старців. Поміж них блукають, як які марева, опухлі з голоду хлопці та падають там, де їх постигне голодова смерть. Не було кому хоронити мерців... Многі вмирили на трупах в ту мінуту, коли хотіли їх спрятати; другіж ще встигли самі доплентатись до могил... Ніхто не плакав, ніхто не стогнав; голод убив всяке чуття. З запалими очима і широко отвореними устами повільно конаючі гляділи на тих, що шукали для них місця вічного супочинку. А коли не лунав боєвий крик, то глибока тишина, як страшна могильна ніч, зависла над городом...“

Се не є опис несамовитих страхіть, видуманих буйною фантазією модерних писателів, але реальна картина писана сучасником, згаданим вже істориком Йосифом Флявієм в книжці „Юдейська війна“.

Для збільшення нещастя Єрусалимляни люто воювали в тім часі й самі між собою. Три партії винищували себе взаємно без милосердя. Доки Римляни спочивали, ті партії вели війну між собою й палили замагазиновану живність. А коли Римляни наступали, тоді Єрусалимляни разом боролися проти Римлян. Се було дійсно горе, якого не було від початку світа...

Тимчасом Тит здобув перший мур, здобув другий, заняв замок Антонію та уставляв тарани до муру довкруги „святилища“. А в городі голод косив людий наче яка пошесть. „Люди рилися в кльоаках та сміттю, щоби щось найти до їдження“... Якась Марія, дочка Єлеазара з села Бет-Езоб, богата жінка, в часі заворушень в краю, схоронилась до Єрусалиму. Всі дорогоцінності, які лиш мала, зрабовано їй в місті, а що ще лишилось, випродала, щоби якої поживи купити, аби з голоду не вмерти. Не стало вже що продавати. А тут в неї мала дитина при грудях. Не знати, чи то таке здичіння у те страшне лихоліття, чи може бо-

жівілля, досить, що мати вбила власну дитину, спекла і живилась нею...

„Горе вагітним і кормлячим в ті дні, бо буде велика біда на землі і гнів на сих людий...“ (Лук. 21. 23.)

Тит добирався вже до самого храму. Казав підпалити галерії довкола храму. Можливо, що мав дійсний замір полишити храм. А вже на нараді генеральної булави ради (генштабу) мав Тит — після Йосифа — висловити побоювання, що стягнув би на себе в історії п'ятно варвара, якби знищив таку величаву будівлю. Але сталось інакше. У кровавім розгарі боротьби жовніри підпалили храм. З живловою силою обняв огонь весь храм; не в людській силі було вже вгасити його. А коли горів храм, жовнярі грабили, щодалось, та безпощадно вбивали всіх, хто попав їм у руки. Не було пощади ні на вік ні на звання; діти і старці і священники однаково були вбивані. Гнів нікого не розрізняв. Тріск горючого огню зливався зі стоном убиваних.“
(Op. cit.)

„І впадуть від вістря меча і в полон підуть між всі народи і Єрусалим буде подотаний поганями, поки не сповняться часи поган...“ (Лук. 21. 24.)

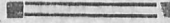
Он там на другім горбі, в горішнім місті лютує ще меч і огонь. Со жовнярі здобувають рещту города. „Кинулись з обнаженими мечами по вулицях, убиваючи безпощадно всіх, кого зустріли по дорозі, а дома палили разом з людьми, що схоронились в них. З настанням вечора різня перестала, лиш не перестав шаліти огонь і нічю. В осьмий день місяця Елюля (вересня) зійшло сонце над димлячими розвалинами Єрусалима..“ (Op. c. VI. 9. 5.) Потім приказав Тит весь город і храм зрівняти з землею. Лиш три славні башти лишив на свідоцтво для потомности, як могучо і сильно був укріплений город..

Десять сім тисяч жидів пішло в полон. Богато відослано до копалень в Єгипті, часть продано на торгах, часть забрав Тит зі собою як глядіаторів, щоб на ігрищах в цирках вбивали себе взаїмно. В одній лише Кесарії мало їх згинути коло двох тисяч. Сімсот дорідних муштин відослав Тит до Риму, щоби там як воєнні бранці звеличували його тріумфальний вїзд. А між ними двох диктаторів залоги міста Симеона та Йоханана.

І так з величі і слави ізраїльського народу не остав камінь на камені, щоб не був розвалений.

В глибокій задумі слухали Апостоли, як Ісус, навчаючи до збурення Єрусалима, ядерними та по мистецьки

дібраними словами малював їм образ страшного суду. Вкінці підвели свій зір і глянули на місто. А там дим! Але ні, се ще не згарища міста димляться, все стоїть на своїм місці; се лиш жертвенний дим. Чи діждуть вони бачити власними очима сповнення страшного пророцтва свого Учителя? Ми знаємо, що не всі діждались; многі з них дали свідощтво правді і наложили своїми головами скорше, чим святий город був збурений.

о. Др. Г. Костельник

Надзмисловий світ

(Продовження)

6. Чи Бог є духовий? Докази на ествовання Бога (а саме докази з доцільности в природі з ествовання нашої свідомости, з ествовання моральних законів) доводять нас до заключення, що Бог є свідомий. А що свідомість має свої спеціальні закони, які противляться матеріяльним законам, так се значить, що Бог не може бути матерією, але мусить бути духом.

Уже в попередних частях освітлювали ми отсю проблему з ріжних сторін, тому й не маємо потреби тут підходити до її подробиць. Остався нам тільки один закид, яким атеїсти ніби доказують, що Бог не може бути свідомий.

Ось низька думок сього закиду: Бог не може бути свідомий, бо він з природи річи мусить бути безконечний. А свідомість се обмеження. Чоловік у той спосіб стається свідомим, що себе відріжнює від інших людей та річий, отже обмежує себе думкою. Так само мусів би й Бог обмежувати себе, якщоб мав бути свідомий. Бог принайменше мусів би свідомістю себе самого опанувати, алеж він безконечний т. є. такий, який не дається опанувати.

Дві похибки криються в тім заключенню: 1) хибно толкується обмеження через свідомість, 2) приписується Богови математичну безконечність.

Математичне безконечне се лише форма думання, яка ніколи не може стати здійсненим фактом, бо се була би суперечність у собі („доведи до кінця те, що вже на підставі дефініції не дається довести до кінця“). Отже також у божій природі математичне безконечне не може бути формально здійснене. З того слідує, що божа безконечність може бути лиш така, яка може бути здійснена. А якщо може бути здійснена, то вона може бути бо-

жою свідомістю також опанована. З другої сторони не є се стійне, мовби в людській свідомості основним елементом було відріжнення себе від оточуючих нас речей. Основним тут є якесь таємне „зріння“ себе, а Бог хіба так само може посідати се зріння, як і чоловік. З певністю й Бог відріжнює себе самого від сотворених речей, але тим він не обмежує своєї безконечности, бо він далі сягає, як сотворені ества. Зрештою свідомість навіть чоловіка не обмежує, але якраз до безконечности побільшує. А вже якщоб ми не мали свідомости, то ми були би обмежені на простір нашого тіла. А свідомістю (якимсь дивним способом) обіймаємо весь світ, знаючи при тім, що „я“, а що не „я“. Певно також у Бога свідомість не менше щедра та богата.

7. Ествовання надзміслового чито „другого“ світа має за собою не тільки теоретичні докази, але й досвідні факти. Вправді ці факти не належать до правильного досвіду всіх людей, взятих поодинок (singulatim), однак вони належать до досвіду людства. Маю тут на думці безпосередні зносини еств другого світа з людьми на землі, обявлення Бога, появи духів, тай безпосередні наглядні впливи еств другого світа на сей світ, як чуда, пророцтва.

Завсіди в людському роді були одиниці, що всіми позначками, які лише знаходяться в людській силі, твердили, що бачили чи чули духів, бачили правдиві чуда, або таки й на них чудо сповнилося. І за своє переконавання готові були й на смерть піти (як н. пр. Апостоли).

Ясно, що хочби лиш один такий факт — себто: поява еств з другого світа — сильніший від усіх і всяких теорій. „Contra factum non est argumentum“. Розуміється, так річ представляється тільки для того, хто був сам свідком такого факту, як також для того, хто посередно про се з цілою певністю переконався. В широких верствах людства сей доказ приймається наче авторитативна печатка до всіх теоретичних доказів на ествовання Бога та позагробне життя. А се зовсім зрозуміле. Хоч не многі з людей мають нагоду бути наочними слідками таких надприродних появ, алеж многі через моральну звязь з іншими можуть посередно про се переконатися. До того треба ще додати, що загал людства є практичного характеру, а для практичного характеру без порівняння більше значить утвердження моральна звязь, чим непевна, хоч завзято боронена, теорія. Тут дається віра поважному, чесному, добре знайомому чоловікови, хоч він свідчить про щось такого, що нам дивно виглядає. Та зовсім инакше успособлення володіє між тими, котрі більше привязуються до своєї теорії, чим

до утвердженої моральної звязи між людьми. Такі готові безоглядно твердити: „Всі, котрі свідчать проти моєї теорії, або обманюють, або є обманені“.

Атеїсти а *limine* відкидують усякі появи та впливи „другого світа“. Для них се тільки обман або суевіря. І якщоб їх погляд на світ був правдивий, то розуміється, що ані появи духів, ані чуда не могли би мати місця на світі. Алеж свідком для такої правдивости можуть бути тільки факти досвіду. А атеїсти передовсім у тім блудять, що з гори елімінують всі такі факти досвіду, які для них непригідні.

Правда така, що появи духів і чуда се історичні, дійсні факти — не привиди, не обман, не суевіря, але факти, які кожній совісний чоловік мусить приймати до відома. І не такі вони надто рідкі, щоби, хто того шукає, не міг переконатися про їхню дійсність. Зачнім від чудес, які нині діються під контролею спеціально зорганізованих комісій, що складаються з людей учених, світової слави. Такими є чуда в Lourdes (в полудневій Франції). Діються вони щороку, а до нині є їх тисячі. Недуги, на підставі осуду знавців-лікарів природним способом невилічимі, в одній хвилиці уступають. А у многих випадках річ така наглядна, що навіть ляк у лікарській науці може як стій переконатися, що моментальне виздоровлення перевищує природні сили. Так напр. щоби нога, в якій (у наслідок потовчення та гниття) бракує кілька сантиметрів кости, в одному моменті зрослася і стала так само довга, як і друга нога, на се нема сил у природи, бо в організмі нема такої скількості вапна, яка потрібна для моментального витворення кілька-центиметрової кости. Се отже в повному значінню чудо. Воно тим дивніше, що історія сповіщує нас, що подібні чуда діялися не раз. А коли ми приневолені признати чуда, яко факти, що діються в наших часах, то як відмовити віри історії, коли вона нас рішучо сповіщує, що подібні чуда діялися й перед нашими часами? Атже признаючи нинішні чуда, яко факти, тим самим признаємо, що в буттю є якийсь дивний принцип чудес.

8. Щоби все инше оминати, пригляньмося на хвилику євангельським чудам. Євангеліє переповнене найріжнороднішими чудами. А по совісній розвазі мусимо всі ті чуда признати за історичні факти.

Просто не дається похопити, щоби християнська релігія прийнялась та розширилася в світі без чудес. Оборонці християнства завсіди покликаються на се, і повним правом. Безбожники вказують на поширення магометанізму, буддизму, та нема тут ніякого порівнання. Ось чому: Христос учив такого, чого ані один инший релігійний реформатор

не важився голосити. Приписував собі правдиве божество, без ніякого застереження зрівнювався з вічним Творцем світа, а помер на хресті між розбійниками, в погорді. Було се, як ап. Павло каже: „для Жидів соблазнъ, а для поган посміховище“. А деж він виступив зі своєю наукою? Не в засвітній, дикій Арабії (як Магомет), але в самому середовищу тодішнього культурного світа: в Палестині (він сам), в Греції та в Римі (Його Апостоли). Немислима річ, щоби Христос потягнув за собою сей учений світ без чудес. Атже боротьба була страшна. Вперед старий Рим мусів завалитися, щоби зміг народитися новий. Магометанізм поширився лише там, де заволодів його меч. Рішаночі тут були особливо перші початки, доки ще ані в християн, ані в магометан не було слави, яка й сама собою приєднувала їм нових поклонників. А християнство через перших 300 літ не підняло руки для своєї самооборони.

Вказують деякі на се, що християнство потрапило саме на свій час. Рим пережився, зістарівся; вгоджуючи пристрастям, прийшов на кінець до тої свідомости: що пристрасти кидають його в пропасть, що є ще якась инша ціна життя і т. д., і шукав „спасення“. А християнство якраз голосило сю дорогу до знеслого спасення. Без сумніву щось було на річи. Однак се не може вияснити поширення християнства. Під тим оглядом старинний Рим був чи не в такому самому психічному стані, як нинішня Європа. Також нинішня Європа шукає якогось незвичайного, нечуваного „спасення“ — однак куди легше далася вона пірвати війні та большевизмови в надії, що осягне те „спасення“, чим далася би пірвати якомусь релігійному реформаторови, котрий учив би, що він Бог, а ніякого знаку на доказ сього не міг би дати.. Смішне й подумати, щоби нинішня Європа на вернулася до такого реформатора. Алеж так само смішне подумати, що Греція і Рим на вернулися до якогось (зненавидженого) Жида, релігійного реформатора, який проголосив себе Богом (одиноким, правдивим), а був таки самими Жидами ганебно розпятий, який покликувався на свої чуда — однак тих чудес зовсім не було... Атже Римляни тодішніх часів насміхалися навіть з обожання свого великого імператора Августа (по його смерті), а тіж самі люди мали би якогось Жида признати за Бога отак без нічого? Ні, се неможливе — так тоді, як і нині.

Щож отже? Перед нами стоїть дилема: Або всіх Жидів, Греків та Римлян, що приставали до Христа, треба вважати за людей позбавлених розуму, обманених, безглузких — або треба признати, що Христос мав наглядний доказ на се, що говорив, а тим доказом могли бути тіль-

ки чуда, як се свідчить євангеліє й ціла традиція. Якщо нині чуда діються, то як у такому прикрому положенню заперечимо, що євангеліє правду говорить? Зрештою євангеліє свідчить само про себе. Його чуда є всюди на місці — всюди повторюється те саме, хоч у різних видах, а саме: що ті чуда треба було якимсь способом за слугити тому, на кому сталися. Євангелисти списали те, що сталося. Вони спершу й самі не розуміли всього — особливо тої економії Христа в роздаванні чудес. Нитка тих чудес з Христом не вривається. Апостоли її продовжують. Річ так мається, що, якби зі св. Письма Нов. Завіта вирвати чуда, то з цілої історії Нов. Завіта осталася би тільки недорічна, смішна карикатура. І дійсно такою карикатурою виходить вона зпід рук тих модерних авторів (Штрава, Ренана і др.), котрі елімінують чуда зі св. Письма. Найумдрійші тут є заразом найдурнійші; найсвятійші — заразом обманці; лож і правда не ріжняться. Ось саме се найкрасше свідчить, що таке штучна композиція вчених, а що опис того, чого автор був свідком. Є місця в св. Письмі, які щойно по тисячах літ стаються зрозумілими, а автор се списав, бо так сталося, хоч він і не розумів всього. Так н. пр. читаємо в євангелію Марка 8, 22—25: „І прийшли в Витсаїду, і привели до Нього сліпого, і благали Його, щоб його діткнувся. І взяв за руку сліпого, вивів його за село, і плюнувши на його очи, положив свої руки, і спитав його, чи бачить? І глянувши, сказав: Бачу людий, що ходять наче дерева. Опісля знов поклав руки на його очи, і він прозрів, і став уздоровлений, і ясно все бачив“.

Сей висказ чудесним способом уздоровленого сліпого остався незрозумілим аж до XIX ст., коли почали оперувати сліпороджених (тих, яким операція може допомогти). Сі зоперовані в першому моменті по операції дізнають подібного вражіння, як той євангельський сліпець по своєму уздоровленню. Всі річі видаються їм більшими, ніж вони собі їх представляли, доки ще не могли користуватися видом, і видаються їм не в порядкуваними. Отже євангельський сліпець зовсім влучно віддав оба сі вражіння словами: „Бачу людий, що ходять наче дерева“ (дерево висше від чоловіка і не має такої збитої фігури, як чоловік). Се має своє психологічне вияснення. Вражіння всіх наших змислів взаємно здружуються і модифікуються. Сліпородженому незвісні зорові вражіння, і коли їх по перший раз відзискає, так вони своєю яскравістю заголомшують вражіння інших змислів, а в наслідок того річі бачені очима видаються більшими, чим видавалися спостережувані тільки дотиком. А що зорові вражіння в тій першій хвилі ще не знаходяться в акомодациі з вра-

жіннями інших зміслів (зорові вражіння самі собою представляють нам тільки два виміри: ширину і довжину, а третій вимір долучаємо до зорових вражінь на підставі дотику), то в тій першій хвилі уздоровленому сліпородженному річи видаються якось розлізими.

Коли Христос по другий раз поклав свої руки на очі сліпого, тим він — чудесним способом — спричинив нормальну акомодацию зорових вражінь з вражіннями інших зміслів у того сліпого, і аж тепер сей уздоровлений „ясно все бачив“.

Ось так ся позірно незначна подробиця незбито свідчить, що ціла та чудесна подія дійсно случилася. Се просто неможливе, щоби хтось у тодішніх часах ту подію вдумав, і такі слова вложив в уста чудесно уздоровленому сліпому, які щойно в нових часах змогли знайти своє узагаднення. А колиж та одна чудесна подія правдива, а вона звязана з Христом, то вже сама вона свідчить про правдивість усіх інших чудес, які євангеліє лучить з Христом.

8. Ще раз підносимо, що чуда се так добре утвержені факти, що всі щирі люди, хочби вони були атеїстами, мусять їх признати як факти. А як атеїсти ясуватимуть собі чуда — се вже инша справа. В своїому часі в Франції була оголошена знатна нагорода для того, хто люрдські чуда вияснить природним способом. Однак ніхто не зголосився по ту нагороду.

Ясно, що всі теорії про неможливість чудес опрокидують фактами чудес. Ні найменшого значіння не мають ті (дейстичні) теорії, які, хоч признають Бога, заперечують можливість чудес то задля „незмінности“ природних законів, то задля „незмінности“ Бога (що Бог раз сотворив, того не дозволяє йому зміняти його незмінність, совершенність, всевідучість...).

Се поспувало би розмірність усіх частий нашої книжки, якщоб ми хотіли точнійше розважити проблему чудес, і відповісти на всі закиди проти можливости чудес. Тому скажемо лише головне.

Якщо Бога нема, то — очевидна річ — тоді чуда неможливі. Чудо се діло, яке діється в області природи, підпадає під наші змісли, але його властивою причиною є чинник надприродний. Якщо Бога нема, то нема ніякого надприродного чинника, отже в такому випадку раціонально не можна би собі подумати чуда. Так звані „чуда“ в сьому випадку треба би вважати за природні явища, тільки що для нас ще скриті ті природні сили, які є причинами „чудес“. Але якщо єсть Бог у християнськiм розумінню (Бог, що сотворив весь світ з нічого)? Тоді чудо дається подумати вповні раціонально. Коли вже раз Бог міг сотворити цілий світ, то на який

підставі заперечити, що він у кожній хвилі так само може творити? А де він може щось творити: чи тільки поза областю вже сотвореного (нинішнього) світа (прим. щоби Бог сотворив якийсь інший світ поза нашим світом)? чи також у області нашого світа?

Природні відкриття свідчать, що матерія мусіла бути сотворена перед органічними ествами, а низші органічні ества перед висшими — отже Бог творив в області фізичного світа. Чомуж Бог нині не міг би так творити — чи то загалом: вмішуватися до природи, як колись творив? Се тільки льогічні заключення. Але коли історія незбито свідчить, що чуда дійсно діялися й діються, то можливість чудес у християнському розумінню потверджується також досвідними фактами.

На якій отже підставі заперечувати можливість чуда, коли вже раз приймаємо християнське поняття Бога? Хіба лише на софістичних підставах, які вдійности йдуть у розріз з християнським поняттям Бога. Ми вже згадали головні такі дві софістичні підстави: ними є „незмінність“ природних законів та „незмінність“ Бога. „Незмінність“ природних законів через поглиблення природничих наук дістала такий широкий горизонт, що йому „не видно кінця“. Всі природничі науки основуються на тій незмінності, як на своїм основнім камені. З того психольогічно зовсім зрозуміле, що багато людей абсолютизує сю незмінність у тому напрямі: що природні закони є загалом незмінні, конечні в собі, вічні — що навіть Бог не може їх змінити. В такий спосіб чудо виходить неможливим.

Одначе така абсолютизація є хибна й суперечить християнському поняттю Бога. Фізичні закони не є вічні, бо не ествують від вічності; в первовіку світа панувала дивна революційність у фізичних законах, отже не є вони абсолютно незмінні; коли їх Бог сотворив, то вони є супроти Бога змінні, тільки супроти людей незмінні.

Остається хіба покликуватись на незмінність Бога, щоби знайти якусь рацію для заперечування можливости чудес. До річи говорить G. Séailles: „Колись чудо було загальним явищем, відроджувалося що хвилі з наївної легковірности... нині видається нам дитинним, немудрим способом поступовання, негідним висшої інтелігенції, якій не може лицювати, щоби заворушувала пановання законів, які сама постановила“.*) Такий закид міг би бути оправданий лише тоді, якби була стійною думка, що Бог сотворив світ можливо найсовершеннішим, — а властиво: якби Бог сотворив світ після

G. Séailles: Dlaczego dogmaty nie odradzają się? — в книжці „Nauka a wolnomyślność“ (переклад з французького), Warszawa 1907.

такого пляну, щоби до сотвореного світа опісля ніколи не потребував вмішуватися. А що світ не є такий ідеальний, про се вимовно свідчать хочби тільки ріжні каліцтва. З уродження сліпий чоловік після загальної стремимости (інтенції) природних законів мав би бути видючим. Отже склалася випадкова похибка в доцільній стремимости природних законів. Сю похибку можна направити, оскільки є відповідна сила до того. Дуже то лицює чоловікові направляти такі похибки — і він їх направляє, оскільки стати його сил на те. Направляти тут можна не самі природні закони, лиш висліди їх ділань. Безперечно: Бог міг би направити кожду таку похибку — але чому не мало би лицювати йому направити деякі з таких похибок? Коли вже раз похибка є, то кождому лицює похибку направити, й добре свідчитиме про нього. Отже нема тут причини робити закиди божій економії. Хиба робити би закиди з тої причини, чому Бог допускає до таких виломів з доцільности природи, до таких похибок? Але — се божа тайна. Всежтаки неупереджений чоловік може переконатися, що такі похибки мають у божій економії свою високу ціль. Припадкові похибки в стремимости природи є загальними фактами, а не такими як чуда. Повинен був отже Séailles дорікати „висшій інтелігенції“ за те, що вона допускає до таких похибок. Алеж атеїсти не дурні: коли розважають виломи в доцільности природи, то заключають, що нема ніякої „висшої інтелігенції“, бо якщоб була, то такі виломи були би немислимі... А коли розважають чуда, то покликаються на „висшу інтелігенцію“, „якій не може лицювати, щоби заворушувала панування законів, які сама постановила“...

Деяким головну трудність справляє спосіб, в який Бог „заворушує“ природні закони, коли творить чуда. Правду сказавши, над сим не повинні ми собі голови ломати, бож просто немудрим було би шукати красшого зрозуміння над природних чинників, як природних. А ми й природних чинників не розуміємо наскрізь. Як енергія переходить з одного тіла на друге? в який спосіб ділає сила гравітації? в який спосіб фізіольогічні подразнення перекидуються в психічні? і т. ин. Не знаємо. А всежтаки се факти, які мусимо признати.

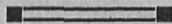
Анальогічно чуда мусимо признати, хоч і не розуміємо способу, в який їх Бог творить. Не повинні ми однак притім робити собі більших трудностей, аніж се конечно. Коли Бог творить чуда, то він не мусить ані нищити, ані змінити природних законів — достаточо, щоби він безпосередно виступив яко чинник поміж природними чинниками (яких закони остають незмінені.)

Чи пр. чоловік нищить або змінє природні закони своїм діланням? Ні. Він своєю власною силою тільки проти ділає природним законам, спиняє, відвертає і т. ин. їх на слі д ки. Возьмім пр., що більший камінь відвалюється від берега, під яким дитина бавиться. Чоловік на березі се бачить, прибіг і піддержує камінь, а на дитину кричить, щоби втікала. Тут усе природне. А колиб сей камінь придержав не чоловік, але божа сила, — так се було би чудо. А прецінь весь процес по стороні природних сил (законів) остався би той самий — з тою ріжницею, що наслідки ділань природних законів (гравітації) спиняв би тепер сам Бог, а не чоловік. Ділання одного природного чинника можна спинювати другим природним чинником. А що Бог наскрізь знає всі тайни природи, то для нього достаточо зачіпити природу тільки в одній „точці“, щоби цілу махіну даного природного процесу повернути до бажаної цілі.

Загалом треба ствердити, що чуда в божій економії є зовсім суцільні 1) з цілим обявленням (як потрібне обявлення, так потрібні чуда), 2) з свободою людської волі, 3) з релігійним відношенням чоловіка до Бога і Бога до чоловіка, 4) з еstownанням виломів у доцільности природи. Світ так сотворений, щоби чоловіка необхідно доводити до віри в Бога, але щоби при тому абсолютно не змушувати людської волі. Сій цілі підпорядковуються також чуда. Вони найвиразнійше свідчать про Бога, однак абсолютно нікого не змушують до тої віри.

З другої сторони Бог приходить в поміч у чудесний спосіб деяким з тих вибранців, які зусильно благають Бога о поміч. Тут чудо заразом є нагородою за велику віру (як се виразне при євангельських чудах). Отже чудами Бог так не справляє постановлених собою законів сотвореного світа, як не псує тих законів через те, що допускає до виломів у доцільности природи. Все те було постановлене вже від вічності й містилося в пляні сотворення світа.

(Продовження буде)

о. Ем. К.

Про церковні брацтва

Справа церковних брацтв не стоїть відокремлено. — Вона має свої причини в історії нашої церкви, в системі поступовання духовенства, в стані поглядів вірних на релігійні справи в кожній добі, і прч. і проч. так, що в цій короткій статті, не обіцяю собі цієї справи всесторонньо вивяснити, а лише кинути на неї кілька лучів світла.

І. Фактичний стан

Церковні брацтва треба поділити на дві головні групи:

А) Давні.

Б) Нові.

Обі ці групи мають знова свої відділи.

А) Давні брацтва.

а) — Звичайні. — Їх початок губиться в історії. Знані вони також під назвою „Свічкові“, очевидно з того титулу, що ціла їх есенція, що найменше тепер, міститься в тім, що дані братчики, чи сестриці тримають в церкві свічку. — Вони ще ходять з тацюю, колядують, збирають часом на церковні ризи і т. п., але це вже є другорядне і не все буває, натомість часто лучається, особливо в останніх часах, що се головні, хоч тайні, вороги пароха.

б) — Тверезости. — Вони вже рідко де є, бо були актуальні тоді, як їх засновувано, маючи знеслу ціль: ширити тверезість. — Тепер, коли вже нема такої пекучої причини боротись з пиянством, то і ті брацтва, на загал, перестали існувати.

в) — Парубоцькі і дівочі. — Існують з давен-давна, і *servatis-servandis*, є вони подібні до свічкових. — Не так ще дуже давно парубки носили хоругви і хрест, а дівчата образи й білі хоругви. — І одні і другі мали за обовязок від часу до часу вимити церкву та почистити ліхтарі то-що.

В останніх часах парубки щораз в численніших парохіях вже „просвітилися“ і стидаються йти з хоругвами і в церкві вже не порядкують. Ледви можна якогось ще з молодших упросити, щоб ніс хрест. — Хоругви носять тепер дівчата, вони також роблять порядок в церкві. — І дуже часто заставав я таку установу, що кожда дівчина з брацтва має одну хоругву, її вбирає і несе, мовляв „се моя хоругва“, а коли вона віддається, на її місце вибирає парох иншу, з чого

часто бувають різні кваси в парохії, коли о місце до такої „опорожненої“ хоругви убігається кілька дівчат.

Це теперішній загальний фактичний стан різних старих брацтв, а де його ще нема, там він небавом настане. Далше повинно дійти логічно до того, що ніхто не схоче нести ані хоругви, ані хреста, ані свічки, бо се буде великий стид. — А коли схочеться мати процесійний похід, то хиба буде треба наймати за добрі гроші яких бідолахів, котрим вже усе одно, що роблять, щоб лиш заробити.

Це не мусить статись сейчас, на другий рік, але до того воно йде.

Б) Нові брацтва.

В останніх часах засновується різні брацтва, найчастійше Бр. Найсв. Тайн і Ап. Молитви. — Ціли тих брацтв загально звісні. — Розвій і праця дуже різнородні. — На загал однак можна сказати, що вони нарід притягають до себе, і в меншій, або більшій мірі виконують обсяг свого ділання. — А там, де вони існують, парох дійсно має якусь поміч, залежно від животних сил того брацтва при дотичній церкві.

Та на жаль, таких брацтв, дійсно існуючих, нема багато.

II. Причини того стану.

а) Щоб зрозуміти причини того стану, мусимо вперед спитати, чому наші церковні брацтва перше приносили якусь користь церкві, і чому нарід до них горнувся? — Колись у нас було православє, а звісно, що в православних церквах по нині священик має куди менший голос, як у католицьких, за те, брацтво, особливо в фінансових справах церкви, має перший голос.

Брацтво громадило коло себе найбільше впливових і найповажніших людей, (дуже часто старший брат був і війтом) що вдійсности управляли церквою і її готівкою. Всяка біднота, або люди без впливу, не мали приступу до брацтва, хиба за ласкавим дозволенням власть імущих в громаді. Само собою зрозуміле, що таких потентатів просили на всі весілля, поминки і прч. — А вони мали і можливість і силу і сатисфакцію в тім, щоб для церкви щось зробити. — Вони мали свою патерицю, світло і прч. — І це була велика честь тримати щобудь з того в руці, хочби лиш свічку, бо це був знак, що дана особа належить до брацтва — зн. до еліти громади.

Як там воно було в самім початку, не знаю; всякий случай, що тепер видимо, або давнійше виділи, ціла атракція брацтва був „гонор“; це властиво була есенція цілої ціли

брацтва так, що не уважавби я за схиблену їх назву, коли їх дехто називає „брацтвами гордості“.

Однак у тих брацтвах було життя і частий контакт з священником, бо тут позичалося гроші, (се було дуже важне); цілий рік, особливо зимою, були чиїсь поминки, де був звичайно запрошений священник і важніші з братів, а крім того мали браття ще й свої ріжні команші, де самі сходились, прим. при литтю свічок, на коляді і прч.

А тепер у нас католицька дисципліна. Парох в церкві — все, — гроший зичити не вільно, командувати церковними порядками і парохом також ні, проте і старших братів ніхто не потребує. — Не має цілі дбати про їх ласку і їх „гонорувати“. — Тож люди, котрим передусім о той гонор розходилося, не видять тепер жадної рації в тім, щоб належати до тої мертвої інституції, що є позбавлена для них головної цілі.

Братів вже не дуже де просять. — Вони вже й самі не сходяться, — бо часи тяжкі. — Стратили лучбу між собою, при тім і з парохом. — Словом: брацтво завмирає.

Воно ще денедє тримається, але є на вимертю. — Ше де нарід дуже темний і живе самою традицією. — Де потайки, хоч протизаконно, під якимись позорами церковні гроші позичають. — Але усе це непродуктивне і доживає своєї кончини, як жубри в біловезьській пущі.

б) Про брацтва тверезости вже було сказано.

в) — А брацтва молодіжи тимсамим упали також, бо вони були приготованям до свічкового брацтва. — Колиж воно упало, то і нема нікому охоти приготовлятись до того, що на очах гине.

Ше, як сказано, животиють дівочі брацтва, але і ті, не дуже.

З повисшого слідує, що давні брацтва упали тому, що мали схиблену, за низьку ціль, або її зовсім не мають, — понадто, що — особливо останніми часами — члени тих брацтв стратили контакт зі собою, а всі разом зі священником...

Щож сказати про нові брацтва, приміром про ті, котрі згадані висше ?

Щодо цілі, то вона є така знесла і потягаюча, що вже сама собою робить половину роботи. — І тільки тій цілі можна завдячити, що більша часть тих новіших брацтв, хоч як-так животиє. — Але що вони не розвиваються як слід і не дають тих плодів, котрі дати повинні, це вина проводу, на мій погляд з несвідомости справи, але таки в проводі лежить причина лиха, а не де инде.

Що робити?

Воно дійсно правда, що „школа кидати стару випробовану організаційну форму“. — Се дуже слухна увага. — Булоб се дійсно щось нас гідного, якби ми сотворили хоч на цім полі щось нашого, приватного, оригінального. — І не манить мене ідея оригінальності, але ідея того, що я є пересвідчений, що лиш те може загально подобатися, бути прийнятим і легко вкорінитись в кождім народі, що є його рідне, питоме — своє.

Я лиш тим можу собі пояснити недомагання і якусь певного рода неохоту до теперішніх наших культурних установ так просвітніх, як і економічних, що вони не є „кість від кости нашої“.

Усе, що маємо, живцем взяте з заходу. В найліпшій разі, в більшій або меншій мірі, приноровлене до наших обставин. Чиж дивно проте, що воно не може так розвиватись, як розвивається в своїй вітчизні?

Проте дійсно булоб річю незрівнаної користи для самої справи, якби можна на основі старих брацтв утворити нові, але свіжі, повні енергії, життя. Бож прецінь ті брацтва при своїх лихих сторонах в давнину, зробили і багато доброго. Ми знаємо, що вони були заборолом обряду і народу. Удержували школи, друкарні і т. ин. Тому нам не конче зараз брати чуже, готове. Не зашкодилоб раз видумати своє, тимбільше, що і новомодні брацтва не розвинулись, коли їх засадимо в необроблену землю та не зростимо енергією і невтомимою працею. Я знаю про кілька брацтв „Апостольства Молитви“.

Одно заложив один наш парох, — як, не знаю, — а знаю лиш те, що він позістає в безнастаннім контакті з членами і має з ними часті конференції. Наслідок є такий, що він має в парохії такий сильний вплив, що не то, що немислимим є припустити, щоби там могла повстати якась штунда, або щось подібного, але навіть і те не є мислимим, щоби у тій громаді вибрали одного члена громадської ради (розумію перед війною) без його апробати.

Усі члени брацтва на зазив свого пароха готові фактично дати порубатися. Але той парох ціле своє життя лише на тім переводить, що має, як сказано, вічно якісь розговори з членами та вічно якісь конференції.

Знаю друге брацтво, яке заложив старший парох. І хоч він не працював з такою інтензивністю, що попередній, менше стикався з членами, лиш десь-колись мав якісь малі конференції, однак при помочі брацтва поконував легко і успішно ворожі тенденції в парохії. Та настала війна. Він втікав. Брацтво осталося без проводу. Потім енергія його підупала. Він заслаб і брацтво ніби ще є, але вже не жиє, а животіє.

В одній парохії був один мій знакомий пару літ завідателем, а по півторарічнім приготуванню ґрунту заложив брацтво. Було се дійсно брацтво Апостольства Молитви. На жаль, мусів він опустити парохію, бо прийшов парох, і хоч сей вже не уважав за відповідне тим брацтвом інтересуватись, воно ще довший час само собою трималося.

Знова в одній парохії трапився такий ґрунт, що, як знаю, було треба аж чотири роки усильно агітувати, заки можна було приступити до заложення брацтва.

Знаю однак много парохій, в котрих брацтва Ап. Мол. позасновувано, а результат ніякий. Але там ніхто не чув о якімсь приготуванню, а тим менше про якісь конференції.

З повисшого слідує, що кожде брацтво піде, коли буде мати: 1) знеслу ціль, гідну церковного брацтва, і 2) як парох приготує основання і буде ним безнастанно інтересуватись, і 3) як брацтво то буде мати відповідну організацію.

Ad 1). Прм. Бр. Ап. Мол. мають ту знеслу ціль і вона дуже притягає. Як лиш добре членам виложиться і представиться, що вони є якраз тими, що мають своїми молитвами і життям дальше продовжувати діло Апостолів, як їм представиться гідність і знеслість сеї справи, то їх огорне не то запал, але фанатизм. Вони зжившись з тим, готові опісля на всяку жертву для Христа, але — ad 2) до того треба їх вперед добре приготувати, не вписувати за порядком, щоби було много кружків, і нехай буде один, але добрий, потім він вже сам роздробиться. А відтак треба безустанної піддержки зі сторони священика.

Праця то дуже тяжка. Ліпше зовсім не засновувати, як хтось чується, що не буде в силі нераз годинами розправляти з поодинокими членами, або давати часті і довгі конференції про високі цілі брацтва, про красу ріжних християнських чеснот, про мерзкість ріжних пороків даної громади і т. ин. і т. ин. А притім, як він не потрафить зростися з членами в одну духову родину.

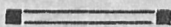
Не говорю тут о щоденній Службі Божій, о частій сповіди, ще частійшим приступлюванню до Найсв. Т. Евхаристії, яко о річах самозрозумілих. Ad 3) Вкінці і організація Ап. Молитви є дуже добра. Малі кружки. Члени тісно звязані з собою. Послух ревнителеви, котрий може знова мати на оці всіх своїх членів (їх не много). Потім зміна таємниць, що надає брацтву чогось надзвичайного, чогось особливого. Все те є річи, що людям подобаються і їх притягають та заохочують.

Однак я не бачу, чим булиб гірші наші старі брацтва, якщоб їх переорганізувати.

Даймо їм лише знеслу ціль. Не свічку, або гонор, або остаточно вже, що найвисше, як досі, чищення церкви, хоч, et hoc non est ommittendum.

Прецінь, і наші давні брацтва мали ту висшу ціль давнійше: Обряд, народність, школи, друкарні і проч.

Пригляньмося, що було есенцією наших своєрідних організацій і в самих тих брацтвах і поза брацтвами, і впровадьмо те. — Приготуймо парохіян безнастанними натяками про основання того брацтва до тої степені, щоб вони аж зачали нетерпеливитись, аж негодувати, чому вже ми його не закладаємо, — А відтак заложім і позістаньмо з тим брацтвом в сталім контакті. Подбаймо, щоб усі члени разом з нами зрослись в одну духову цілість, де не булоб ніяких взаїмних підозрінь, а повне довіря, де панувалоб лиш суперництво служення добрій справі. Подбаймо, щоб мати часті сходи́ни і конференції, а побачимо, що наші давні брацтва оживуть і дадуть плід ще кращий і більший, як ті всякі новітні, що тепер закладаємо, хоч, як кажу, і ті приносять користь в міру вложеної в них праці дотичного душпастиря.

Нові книжки

Служба Божя св. Йоана Золотоустого зі службами ріжних намірень. Переклав Свщ. Др. Ярослав Левицький. Львів. 1927. Стр. 78.

Книжка має апробату від Митроп. Одинаріяту „Позволяється печатати і приватно уживати“. Автор перекладу, як сам каже в „Переднім слові“, узглядив всі українські переклади Св. Літургії, а придержувався „передовсім текстів грецьких і старословянських. Деякі архаїзми в мові і оригінальна складня пісень задержані в перекладі зі зрозумілих причин — нарочно“.

ОО. душпастирі повинні отсю книжку розіпхати між народ, щоби належно зрозумів зміст нашої величавої Літургії.

На вічний шлях. Похоронні проповіді. Написав о. Леонтій Куницький. Стр. 110. Се збірка тих проповідий, що печаталися в „Ниві“. На окладинці гарна вінета Ковжуна. Проповіді о. Куницького — побіч того, що мають історичне значіння — відзначаються оригінальним стилем, місьями просто письменницьким схопленням предмету, порівняннями, алюзіями. Що правда, душпастирі ледви чи зможуть покористуватись ними в звичайних обставинах — алеж вони й не є писані в тій цілі, щоби служити як „підручник“ для похоронних проповідий. Всежтаки можна мати

з них загальну користь: можна з них навчитися способу, як оживити свою проповідь; як у спеціальних, святочних проповідях підійти до своєї теми і т. ин. **К.**

Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXVII (1927). Žovkva 1927. Стр. 56.

Всіх членів чина СВВ є 360: єреїв 114, студентів 130, братів 117. Прибуток в порівнянні з попереднім роком 22 особи. З огляду на своє походження діляться члени: з Чехословачії 26, з Мадярщини 14, з Югославії 9, з Румунії 16, з Галичини і инш. 295. Се разом унагляднює й силу розросту чина ОО. Василіян, що належать до нашої провінції.

Ревізійний Союз Українських Кооператив. Статистика кооператив. За рік 1925. Львів 1926. Великий формат стр. 165.

Імпонує видання мовби німецьке, а не наше! В 1925 році начислювалось 912 кооператив I-го ступня (без краєвих централей), в яких було 150.949 членів. Загальна квота торгів 786 кооператив виносила 15 328.226 зл; власні фонди 918 кооператив I. ступня 1,950.140 зл; чужі фонди 3,635.082; разом оборотових фондів 5,585.222 зл.

Потішає, що між членами Надзірних Рад в знатнім числі фігурують священики як голови (на кожній сторінці, де поміщено 18 кооператив, від 5 до 10 священиків фігурують як голови Надзірних Рад). **К.**

Sprawy narodowościowe. Czasopismo poświęcone badaniu spraw narodowościowych. Rok I. Styczeń — Luty 1927. Nr. 1. Warszawa. Стр. 97.

Виходить як орган „Instytutu Badań Spraw Narodowościowych“. Редакція каже, що хоче „dawać opinji polskiej — materiał bezstronny. Nie podsuwamy rozwiązań, nie musimy o żadnej doktrynie“. Втім власно й неміч цілог підприємства. Річи, які конче домагаються практичної розв'язки, Редакція замикає в сферу чистої — „нешкідливої“ — контемплациї.

Всячина

Хоругви — чи фани? Ми бачили до недавна, що в наших церквах уживались виключно хоругви того рода, що на поперечних раменах хреста завішувались як прапори мальовані на полотнах або других матеріях образи святих. Такі хоругви відповідали свому первісному історичному взорови. Звісно, що перший християнський цар, Константин В., звернувся був в грізній хвилі, в борбі з своїм

противником, з молитвою до Христа, котрого знав через свою матір, і увидів на небі сяючий хрест зі словами: „сим побідиш!“ В ночі явився йому в сні Христос з таким самим знаменем і велів його перед військами нести. Константин отже приказав поробити такі хрести, завісити на них прапори і відніс світлу побіду. Таким чином відповідають наші давні хоругви свому першому взорови, вказують на знамя Христа, під яким маємо вести нашу життєву боротьбу, а в образах святих ставимо для неї примір до наслідування. Так мають давні хоругви своє глибоке значіння, а понехування їх свідчило би хиба, що не розуміємо їх духа.

Та жаль, коли бачимо нині, що старосвітські хоругви щораз більше зникають по наших церквах, а нове покоління братчиків і сестриць огорнула якась дивна манія справляти для своїх храмів не хоругви, а тільки фани. Се очевидно безглузде і сліпе наслідування латинників, котрі знова переняли сю річ від війська. Розуміється, новий вид фан не відповідає давньому образowi християнського прапора. Вправді уміщують на великі фани малі хрестики, але не достає в них при головному дереві сушної части — видних рамен хреста. Тай окручені довкруги дерева образи, а через те і закриті перед очима народа, тратять багато зі свого релігійного значіння. Коли бачиться таку процесію, то видиться хиба ряд тичок, котрі не викликають у вірних більшого пієтизму.

Мені здається, що нова манія є лиш вислідом нерозуміння річі через молодше і недосвідне покоління. Старші і поважніші круги дивляться на діло инакше. А доказом того хочби факт, що коли „Достава“ спровадила була перед війною більшу скількість обрядових хоругов, то розхоплено їх в одну мить. Я звертаю тому на сю річ увагу нашого духовенства. Може видасться вона декому дрібною і благою річю. Але по моїй думці не є вона в ряді наших обрядових установ так маловажна. Вона має свою добру історичну і символічну основу, а до того тисячлітню традицію, і не повинна так легкодушно і нерозважно затрачуватись. Добре було би отже, щоби духовенство — з огляду на те, що та манія фан огорнула ширші круги — порозумілось в тій справі на соборчиках, пояснило вірним значіння давних хоругов і тим способом здержало їх від невластивого починання. Зберігаймо давні наші святощі і значучі обряди. Держіте преданія!

о. А. Стефанович

Вибір евхаристичного папи. Дня 20. липня 1903. р. рознесли телеграми по світі сумну вість про смерть папи Льва XIII. Кілька днів пізніше опускав кардинал Сарто Венецію, щоби взяти участь в конкляве. Тисячі народа зі-

бралося на залізничім двірці, а грімке „eviva“ пращало відїзджаючого патріярха. Серце народа мабуть прочувало вислід вибору Найменше сподївався його кардинал, котрий для себе і для свого слуги велїв купити поворотні білети.

В Римі заїхав до Льомбардської Колегії, де заняв скромну комнату. До стола сїдав у рефектари враз з питомцями, яким посвячував кожду вільну хвилину. Хоч кардинал жартував з тих, що йому вибір віщували, то здається, що не зовсім відкидав надїю, бо йдучи на конкляве, нараз з сльозами промовив: „Ідемо до вязниці“.

Вибір папи відбуваеся після старих приписів, зібраних папою Григорієм XV.

Дня 28. липня зачалися жалібні Богослуження за душу папи Льва XIII. Богослуження сі мають в собі спеціальний трагізм. Богацтво ватиканських торжеств та їх імпонуюча сила лиш в одній хвилі сповняються смутком, — а се в хвилі смерти папи. В обитій кірм Сикстинській каплиці зноситься катафальк. Кругом нього в високих сталлях засідають кардинали. На катафальку, окритім брокатом, лежить набальсамоване тіло папи. Коло катафальку тримають сторожу папські швайцари. Барвні їх костюми компопував ще Рафаель. В сталевих середновічних шеломах, узброєні в галябарди, стоять непорушно. Крім швайцарів бачимо ще гвардію шляхотську *nobile*. Належать до неї члени найвизначнійших аристократичних родин. В чорних аксамітних костюмах з золотими та срібними ланцюхами додають папській дружині достоїнсти й поваги. А вжеж найбільше імпонують богацтвом своїх строїв Кавалери Мальтанські та Кавалери Господнього Гробу. Перші в червоних мундурах зі золотом, а останні в білих.

Папа помер. Кардинали моляться. Сикстинська капеля співає. Непроглядні товпи щораз то нових людей безнастанно пересуваються попри провізорично побудовані барїери, щоби побачити ще останній раз папу Льва Великого.

Тимчасом на порозі Ватикану до портону з бронзу пукає вже конкляве. Дня 31. липня відправив кардинал Vanutelli торжественну Службу Божу о призвання помочи св. Духа, а пополудні удалися зібрані кардинали числом 62 до Ватикану, щоби розпочати вибір. Кардинал, Секретар Стану попередного папи, управляє приготуваннями. Ватиканські кухні роблять запаси, а залежно від їх скількості люди обчислюють, чи конкляве і евентуальний вибір нового папи наступить скоро — чи заповідає труднощі й комплікації. Сі передбачення рідко коли справджуються, але се не перешкоджує їм повторятися при кождім новім конкляве. Перебіг голосовань і нарад, кандидатур і компромісів оточений найглибшою тайною. Тільки но-

вий папа по певнім часі має право звільнити кардиналів з тайни мовчання і лиш сею легальною дорогою можуть потомки згодом дізнатися, як вибрано сего або иншого папу.

Кождий з кардиналів одержав комнату для себе і дві комнаты для двох конклявістів (капеляна і слуги). Цілу частину ватиканської палати призначену на конкляве відтято зовсім від світа. Вікна в долішніх частях і двері з виїмком одного входу замуровано. Вхід замкнено — ключі зложив кардинал-декан Oregla в руки маршалка князя Chigi, а перед дверми з одного і з другого боку поставлено заприсяжену папську сторожу. Вибір відбувався в Сикстинській каплиці, де перед престолом уставлено стіл для скрутаторів, а за престолом печ з комином, виходячим понад дах каплиці. Якщо ніодин з кардиналів не одержав двох третіх голосів, то в згаданій печі палять виборчі картки, а виходячий з комина дим (la sfumata), звіщає дожидаючому на площі св. Петра народови, що вибір ще не наступив.

Дня 1. серпня відбулося перше виборче засідання, на котрім кардинал Рамполля одержав 24 голосів, префект Пропаганди де Фіде, кардинал Готті 17, а венецький патріярха заледви 5. В виду рішучого протесту кардинала Пузани проти кандидатури кардинала Рамполлі пять дальших виборів позістало без висліду, хоч при шестім виборі можна вже було передбачити, хто зістане вибраний папоу. Кардинал Сарто видячи, що чимраз більше голосів паде на його імя, молить голосуючих, щоби позволили йому вернути до Венеції. „Якщо еміненція вернуть до Венеції, то совість не дасть нам спокою до самої смерти“ — була відповідь виборців. „Здоровля не дозволяє мені, щоби я брав на себе так тяжкі обовязки“ — випрошується далі Сарто, але і на се дістає тверду відповідь: „Зовсім справедливо, щоби один умер для спасення всіх“.

Зрозумів сі слова кардинал і він по семім виборі дня 4. серпня на питання кардинала-декана дав ось яку відповідь: „Якщо мушу сповнити сю чашу до дна, хай діється Божа воля“. Вибір на папу приймаю“.

Тимчасом непроглядні товпи народа облягали брами Ватикану, дожидаючи з великою нетерпеливістю висліду виборів. Минула година одинайцята, а з комина дим не показався. Серед зібраних стала на-пошепки кружити вістка: „папа вибраний“. І справді кілька мінут перед дванайцятою отворилося кольосальне вікно над портиком базилики, а в нім показався найстарший кардинал-діакон Masci, окружений численною асистою. Хоч на площі св. Петра було поверх двацять тисяч людей, в одну мить зацарювала цілковита тишина, а з балькону базилики залу-

нав голос: „Звіщаю вам велику радість: маємо папу, Його Еміненцію о. Йосифа Сарта, котрий прийняв імя Пія Х“. І в тій хвилі відізвалися дзвони при церкві св. Петра, а за ними заграли дзвони усіх святинь цілого Риму й околиці, а мельодійні їх звуки плили в даль, несучи світові вість, що на Петровім престолі засів син бідного листоноша з Riese.

Ледви прогомніли радісні оклики на площі, зібрана перед церквою одушевлена товпа заповняє чим скорше базиліку, щоби побачити нового папу. Хвиля очікування — і небаком показується в середущім вікні над брамою церкви в оточенні кардиналів і папського двору він, очіканий Намісник Христовий, та голосом зворушеним, але могучим, шле перший раз „urbi et orbi“ святому городові і цілому світові папське благословення. *о. С. Ковалів*

Речинець Загальних Зборів Відпоручників АЕп. Клира для справ вдовичо-сирітського фонду. Згідно з предлошенням Комісії вдовичо-сирітського фонду Митр. Ординаріт скликає тим силою § 9 статута Відпоручників Аепарх. Клира на Звичайні Загальні Збори сього фонду до Львова на день 24. мая 1927 р. в вівторок в салі засідань Митрополичої Консистерії.

Поручається всім ОО. Настоятелям декатів, щоби на найблизшій соборчику перевели вибір відпоручників кондеканального клира на Загальні Збори. Вибраним відпоручникам належить виставити грамоту їх вибору для легітимації на Загальних Зборах. Грамота має бути заосмотрена підписами вибираючих.

По відслуженню св. Літургії о призвання помочі св. Духа о год. 8^{1/2} в Архк. церкві зберуться о. Відпоручники в салі засідань Митр. Консистерії о год. 9:30.

Порядок зборів:

1. Отворення Загальних Зборів.
2. Вибір президії і контрольної комісії.
3. Звіт з діяльности Комісії.
4. Звіт о. касієра і контрольора.
5. Установлення висоти датків до фонду.
6. Внесення.

Від гр. кат. Митрополичого Ординаріату.

у Львові, дня 14. квітня 1927.

Звичайні Загальні Збори „Власної Допомоги“ у Львові відбудуться в середу дня 4. мая 1927. в домівці власній при вул. Корняктів 1. II. у Львові о год. 4-ій по пол. з отсим порядком нарад:

1. Відкриття Зборів і вибір Президії.
2. Відчитання протоколу з попередних Заг. Зборів.

3. Відчитання звіту з ревізії переведеної ревізором Кр. Союзу Ревізійного.
4. Звіт Управи з діяльності за 1926 р.
5. Затвердження річного звіту і білянсу та одобрення діяльності Надзірної Ради і Управи.
6. Розділ чистого зиску.
7. Вибір Надзірної Ради.
8. Внески і запити.

Звіт, річні замкнення і білянс виложені в льокалі кооперативи на два тижні перед речинцем Зборів.

Надзирна Рада.

Основання папської комісії для Росії. Недавно основана в Римі папська комісія для Росії. Її предсідником є кард. Сінчеро, секретар Східної Конгрегації, референтом єпископ D' Herbigny; членами: єпископ Пападопульос, прелят Боргонджіні князь, прелят Піццардо, msgr Margotti; дорадниками є Гервазій Quenard, Кирило Каралевський і Сергій Verighine.

Базиліка св. Кирила й Методія в Оломунці. Архієп. Пречан на свій кошт зачав будувати в Оломунці базиліку в честь св. Кирила й Методія. Посвячення основного камення відбудеться 22 квітня с. р. Будова церкви виносиме 5 мільон. чеських корон, до кінця 1930 р. має бути готова. Під сею базилікою архієп. Пречан хоче мати свою гробницю.

„Action Francaise“. Під тою назвою існує у Франції монархістична політична організація, до якої горнулися світські і духовні католики, бо вона бореться проти масонів (які є республіканцями), боронить релігії і до останніх часів відносила до катол. церкви з повною симпатією. Її провідниками є Charles Maurras і Daudet.

Міжтим спровола виявилось, що сим провідникам вдійсности не залежить на катол. релігії, яко такій, що вони є модерні погани, а марки катол. церкви і релігії надуживають тільки для своїх політичних цілей. З тої причини папа осудив „Action Francaise“ і зборонив католикам належати до сеї організації та читати її публікації. Деякі твори Maurras-a і Daudet-a ставлені на індекс.

На те „Action Francaise“, замисць піддатися, заняла явно вороже становище до папи і Риму. Очевидно клир і значна частина віруючих католиків станули по стороні найвисшої церковної власти.

Боротьба триває далі і становить „злобу дня“ для французьких католиків.

Повасиліянський монастир в Вильні вже дефінітивно відобраний православним і признаний за державну власність. Інституції, що містяться в ньому (православна духовна семінарія і білоруська гімназія) будуть з нього видалені.

По думці конкордату визначені для духовних у Польщі три вязниці: Мокотів (Варшава), Вронки (під Познанем) і Дрогобич (для „малополяків“).

Нагла смерть славного мадярського єпископа Отокара Прогаски наступила 2. IV. с. р. підчас його страстної проповіді в університетському костелі в Будапешті. Покійний був єпископом у мадярським Білгороді (Fehérvár), відзначався як першорядний бесідник і стиліст.

Нова журба Прушинського. Звісний вшехпольський посол Прушинський вніс інтерпеляцію в соймі в справі „у привилейовання гр.-кат. парохій“. Відповідна статистика в його представленню виглядає ось як:

Отже на тім самім терені в „Малопольщі“ держава платить 1480 осіб з церковної адміністрації римського обряду, а аж 2421 осіб грецького обряду. Плачених урядом священиків, безпосередно зайятих у душпастирстві (т. є. парохів, адміністраторів, ректорів і сотрудників) є греко-католиків 2.077, що побирають від держави звиш 2,810.000 зл. річно, а римо-католиків є 1.098, що побирають річно 1,386.000 зл. Скількість римо-католиків в трьох воевідствах, львівським, станіславівським і тернопільським, виносить 1,907.678, а до римо-катол. перемиської єпархії належить ще надто 25 парохій з краківського воевідства з 71.501 вірних римо-катол. Скількість греко-катол. в тих воевідствах виносить 2.970.420 душ, а до греко-катол. перемиської єпархії надто належить ще 61 парохія на терені краківського воевідства з 52.864 вірними греко-катол. Отже разом на тім терені є 1.979.174 римо-католиків, а 3,023.284 греко-католиків.

Гр. кат. єпархія	кап. уряд.	парохів	ректорів	церк.	сотрудників	питомців	разом
Львівська	20	747	15	50	158	990	
Перемиська	18	688	27	69	56	858	
Станіславівська	16	414	16	61	76	573	
	54	1849	58	180	290	2421	
Рим. кат. єпархія							
Львівська	20	372	27	169	95	835	
Перемиська	23	328	—	202	92	645	
	43	700	27	371	187	1480	

Так на одну греко-католическую парохію припадає тільки 1.635 душ, а на римо-католицьку 2.827 душ. На одного греко-католического душпастиря випадає 1456 вірних, а на римо-католического 1.803 душ. Держава платить від 2. серпня 1925 р. (від правосильности конкордату) таку квоту, що в відношенні до одного римо-католика випадає річно тільки 0.70 зл., в відношенні до одного греко-католика аж 0.93 зл. річно. Се „gażące pokrzywdzenie“ для римо-католиків т. є Поляків (ну ледви раз ми й того дочекались, що нас ліпше трактують в Польщі, як самих Поляків! — Редак.). Отже інтерпелянт взиває уряд, щоби направив ту „рязачу кривду“, і давав гроші на креовання нових римо-католических парохій, аж дійде до процентового вирівнання сум, які ряд платить на адміністрацію обох церков. Так собі звісний Прушинський. А що на річи? Не можемо справдити всіх чисел, якими п. Прушинський оперує. Але навіть приймаючи ті числа, викриваємо першу неправильність: п. Прушинський вичеркнув з оконечного рахунку 152 монахів, що займають парохії в римо-католическій епархії — а вони певно побирають таку саму платню, як і світські священники, заняті в душпастирстві. Отже римо-католических священників, занятих безпосередно в душпастирстві, є не 1.098, але 1.250 і побирають не 1,386,000 зл., але около 1,586.000 зл. Всежтаки й тепер сума, яку побирає наше духовенство, релятивно дещо більша. А се тому, що в Поляків є значно більший процент сотрудників, які побирають меншу платню, як парохі. А сей більший процент сотрудників є в них тому, що польська людність групується головно по містах, або є розсіяна по українських селах — а в обох випадках грунт не є пригожий для креовання менших парохій.

Та се ще куди не все! Доцільно замовчав п. Прушинський священників, занятих у школах. Катехитур Поляки мають щонайменше 3 разів стільки, як ми — а катехитів також оплачує держава й то в цілости. Отже почисливши всі платні, які держава дає на адміністрацію римо-католическої і греко-католическої церкви на тій самій території, хоч римо-католиків є тільки 1,979.179, а греко-католических 3,023.284, вийде, що римо-католики побирають чи не два рази стільки гроша з держави, як греко-католики. От і іронія, п. Прушинський! Де отже те „gażące pokrzywdzenie“? Там, де звичайно...

„Дяківські Вісти“ дальше собі пишуть у своїм тоні. В воскресному числі: „І найшлися сильні та могучі, що так само як і дяки правдивому Богові служать, вони накинули дякам свою диктаторську опіку, під котрою богато сліз полялося із заплаканих дяківських очей і їх голих та голодом зморених родин, та мабуть еще богато сліз пол-

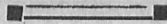
леться, заки дяки здобудуть собі належне їм становище“.

„Не диво отже, що противний організаційному рухові „табор власть імущих“ у своєму органі „Нива“ проголосив вирок смерти всім організаторам дяківського руху...“

„Кплять собі зі всього, мовляв „дяки гудуть“, щастя що не „гавкають“ — можна було і так написати. Чому ні? Або дяки мають армію або жандарів? Нема кого боятись! Ідея Христової любови вже перестаріла і нинішнім часам не відповідає. Нині все опирається на „уставах“, „ухвалах“, „затвердженню уряду...“ А Христос колиб хотів свої ідеали зреалізувати, то хиба прийшлося би другий раз датись розпяти. Ано нехай би хтось з Апостолів під чийсь імям показався на соборчику і важивсь твердо обстояти домагання дяків? Чи не зістав би збойкований? О суето! що ти потрафила зробити?“

На добавку до такого постійного юдження проти духовенства збори дяків по деканатах (Жидачів, Унів...) домагаються, щоби за „Дяк. Відомости“ платила церковна каса... Значить, щоби церква ще й оплачувала оте юдження проти духовенства!

Для нас справа представляється дещо инакше. Головою Т-ва Взаємної Помочі Дяків є священник. Чи не є вказане, щоби духовенство зажадало від свого представника витягнути консеквенції з такого безнастанного підюджування органу дяківського Т-ва проти духовенства? Авжеж годі самому духовенству своєю фірмою ще й покривати дикі виступи проти самого себе.

Всім Вп. Передплатникам бажає Редакція
Веселих Свят!

Печатається з позволенням Митрополичого Ординаріату у Львові

Редактор-видавець о. Д-р Гавриїл Костельник

З друкарні Ставропігійського Інститута у Львові

СВІЙ ДО СВОГО!

СВІЙ ДО СВОГО!

П Е Р Е П Л Е Т Н Я

ПЕТРА ПОДОЛЯКА

у Львові ул. Жовківська ч. 28.

Принймає всілякі переплетничі роботи, як Євангелія, служебники, молитвослови, канцелярійні книги, книжки до бібліотек в найкращих оправах. Брошуровання гуртових накладів по дуже приступних цінах. Робота солідна і точна. Видавництвом значної опус. Для провінції виконується в протягу 24 годин.

Піддержуйте свій промисл!

ПЕТРО ГЕЛЕМЕЙ БРОНЗІВНИЧА РОБІТНЯ Львів, вул. Вірменська 30.

ВИКОНУЄ дешево й солідно всякі відновлення церковних знарядів, як: окуття до євангелій, павуки, чаші, монстранції, процесійні хрести, також нові хрести і мідяні кулі, золочені в огні (на куполи).

ПРИЙМАЄ замовлення на церковні дзвони з як найлучшого матеріалу з милозвучним голосом по низьких цінах і догідних умовах.
Замовлена полагоджує точно і в умовленім часі

Кравецька робітня Михайла СТЕЦЯ

ЛЬВІВ, ул. ЗЕЛЕНА ч. 30.

Абсолютента Академії Крою в Штутгарті і Липську

для Високпреподобного ДУХОВЕСТВА

Реверенди, папістники, пальта і колпаки. — Має на складі ріжного рода: шовкові, морові і гарні вовняні, рипсові. Для Вп. Панів виходять роботи скоро і елегантно по найновішим модним взорам.

Одинока українська кооператива для церковних річей
відзначена медалями і хрестами заслуги на виставах в Римі, Одесі,
Стрию і Коломиї під фірмою:

Дім торговельно промисловий

„ДОСТАВА“

кооператива з обмеж. порукою у Львові,

Дирекція; Львів, ул. Домініканська 11, Склади: Львів, ул. Руська 20
Перемишль, Ринок 23, Тернопіль, ул. Перля 16.

Має на складі у великій виборі всю церковну утвар. Поручає:
Дзвони з найкращого передвоєнного матеріалу, незрівнані що до
викінчення, голосу і тревалости, та остерігає перед несовісними аген-
тами всіляких ліярень, що обіцяють дешеві дзвони, які однак тріска-
ють в короткім часі і тратять голос. Шкода кожного сотика на таке
сміття! Добрі дзвони повинні служити сотки літ і все мати гарний
голос. Тільки у нас дістанете такі дзвони і тому перед
закупном звертайтеся до нас за офертою. Наша фірма є в священи-
чих руках, отже Вас не ошукає. Кооператива „ДОСТАВА“ виконує
мальовання церков, іконостасів і образів найкращи-
ми знатоками нашого стилю і обряду на полотні, блясі і дереві. Ма-
лювання церкви, це річ велика і важна до цього треба малярів-ар-
тистів! Ми Вам їх вкажемо. Тож не послугуйтеся при тім кімнатними
малярами і партачами, які нічого не розуміють і не знають!

Виконуємо цілі Іконостаси, престоли, бічні вітари,
проповідниці і кивоти з різьбою і правдивими золоченнями
при помочі першорядних різьбарів артистів.

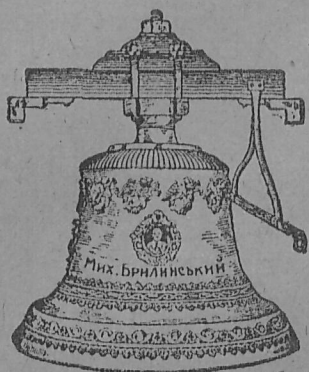
Приймаємо старі фелони до перерібки, євангелія, книги і чаші до від-
нови, виконуємо тревалі огневі золочення дуже старанно і солідно.

Кожний священик і кожна церква повинні бути членом кооперат. „До-
става“ (уділ виносить всього 10 з л., а в ишоє 1 зол). Часть зисків
розділює „Достава“ на церковні і народні ціли, а члени дістають то-
варові звороти. Маючи таку свою рідну інституцію, яка заосмотрює
наші церкви у стилеву і солідну утвар, не повинні ми купувати нічого
у ворогів нашого обряду і нашого народу та їх підпомагати, бо ж це
для нас сором!

Свідомий Українець купує церковні річі тільки в кооперативі

„Достава“.

Свій до свого і по своє!

Одинока

Українська

Відливарня

ДЗВОНІВ

МИХАЙЛА БРИЛИНСЬКОГО

Львів-Замарстинів, вул. св. Михайла ч 14.

(Власний дім)

Поручає Впв. Духовенству. Церковним Брацтвам і Комітетам ДЗВОНИ з найкращого металю о чистім звучнім голосі, під гарантією чистої гармонії як також і витривалости. Достарчає ДЗВОНИ довільної величини як поодинокі так і гуртом. На складі находиться значна кількість готових дзвонів на всяку вагу і тони. Солідність фірми потверджують численні похвальні листи і признання П. Т. Відборців.

Купув старі розбиті дзвони і на жадання переливає на нові,

Виконує артистичні відливи, як бронзівничі будівельні, машиніві, плоскорізьби, фігури і т. п.

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 16 зол.
річно, для заграниці 2 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів 1.

З М І С Т :

<i>Прότων ψεύδος</i>	161—165
<i>о. Др. Г. Костельник</i> : Надзми- словий світ	165—171
<i>о. Осип Лецул</i> : Перший Нікей- ський Собор.	171—178
<i>о. Д-р Г. Костельник</i> : Доля Унії	178—185
<i>о. Ів. Новосад</i> : Пасха-Великдень	186—187
<i>о. І. Р-вич</i> : „Загадка України і Галичини“	187—190
Нові книжки	190—192
Всячина	192—200
Проповіди	65—80

Одинока українська кооператива для церковних річей

відзначена медалями і хрестами заслуги на виставах в Римі, Одесі
Стрию і Коломиї під фірмою:

Дім торговельно-промисловий

„ДОСТАВА“

кооператива з обмеж. порукою у Львові.

Дирекція: Львів, ул. Деміанська 11. Склади: Львів, ул. Руська 20,
Перемишль, Ринок 23, Тернопіль, ул. Перля 16.

Має на складі у великім виборі всю церковну утвар. Поручає дзвони з найкращого передвоєнного матеріалу, незрівнані що до викінчення, голосу і тревалости, та остерігає перед несовістними агентами всіляких ліярень, що обіцяють дешеві дзвони, які однак тріскають в короткім часі і тратять голос. Шкода кожного сотика на таке сміття! Добрі дзвони повинні служити сотки літ і все мати гарний голос. Тільки у нас дістанете такі дзвони і тому перед закупном звертайтеся до нас за офертою. Наша фірма є в священничих руках, отже Вас не ошукає. Кооператива „ДОСТАВА“ виконує мальовання церков, іконостасів і образів найкращими знатоками нашого стилю і обряду на полотні, блясі і дереві. Мальовання церков, це річ велика і важна до цього треба малярів-артистів! Ми Вам їх вкажемо. Тож не послугуйтеся при тім кімнатними малярами і партачами, які нічого не розуміють і не знають!

Виконуємо цілі іконостаси, престולי, бічні вівтарі, проповідниці і кивоти з різьбою і правдивими золоченнями при помочі першорядних різьбарів артистів.

Приймаємо старі фелони до перерібки, евангелія, книги і чаші до віднови, виконуємо тревалі огневі золочення дуже старанно і солідно.

Кожний священник і кожна церква повинні бути членом кооперат. „Достава“ (уділ виносить всього 10 зол. а вписове 1 зол). Часть зисків розділює „Достава“ на церковні і народні ціли, а члени дістають товарові звороти. Маючи таку свою рідну інституцію, яка заосмотрює наші церкви у стилеву і солідну утвар, не повинні ми купувати нічого в ворогів нашого обряду і нашого народу та їх підпомагати, боже це для нас сором!

Свідомий Українець купує церковні річі тільки в кооперативі
„Достава“.

Рік XXII.

Львів, за травень 1927.

Ч. 5.

Н И В А

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 16 вол.
річно, для заграниці 2 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1.

Πρότον ψεύδος*)

у протестантській науці

Протестантський часопис „Віра і наука“ робить свою роботу. Систематично воює проти католицької віри, печатаючи довжезні засадничі статті на сю тему, як пр. „Чи наука і практика римо- та греко-католицької Церкви згідна з засадами Христової Євангелії?“, „Папство і його суспільно-цивілізаційна робота“ (Генсбрех-а), та всякі принагідні статті, як пр. „Кінець унії?“ Очевидно, ті всі статті нав'язні звісним протестантським критицизмом, а в нинішніх часах суспільних і психічних переворотів неодному, що любить мудрагельствувати, се може заімпонувати й збаламутити його. Думаємо, що з нашої сторони надто легковажать собі отсю протестантську акцію, покладаючись на те, що наш християнин зріс зі своїм обрядом і взагалі „обрядовець“, тай не піде до протестантів. Воно не безпідставне, а всежтаки не зовсім слушне. Хоч нашому пересічному вірному й не так то легко розпрощатися з батьківською Церквою, а всежтаки вже нині можна завважати, що деякі наші вірні, навіть „старші браття“ в церковних товариствах, крардком читають „Віру і науку“, переймаються її „критицизмом“, ба й дописують до неї... Чи ж бажане таке протестантське „просвічення“ в верствах наших вірних? Таких збаламучених елементів вже ніхто нічим у Церкві не вдоволять, бо вони стали релігійними „бессервісерами“.

Кілька брошурок появилсь у нас проти адвентистів, суботників, штундистів, але про лютеранів і кальвінів

*) Так називається в логіці хибне заложення (основа, вихідна засада) в софістичних доказах.

у нас доси нема ніяких публікацій — не то полемічних, але навіть пояснюючих. Тим і улекшена робота часописови „Віра і наука“, що заступає кальвінсько-лютеранське становище. А прецінь якраз отсе становище особливо для часописної пропаганди — найсильнійше, бо коли інші (ліві) протестантські секти воюють фантазіями, то кальвіни і лютерани воюють „тверезістю“ думання.

Редакція „Віри і науки“ просто кидає визов нашій католицькій стороні: „Ми, українські євангеліки, що основуємо свою віру та навчання на св. Письмі, заявляємо прилюдно братам уніятам (гр.-кат.), що схилимо покірно наші голови і повернемо назад до гр.-кат. Церкви, коли вони докажуть, що католицькі доктрини можна знайти в Євангелії. Маємо відвагу кинути цей заклик нашому братньому уніятському духовенству не для марної та пустої полеміки і не ізза зухвалости, але тому, що самі шукаємо правди та бажаємо її і собі і тим, що слухають нашого голосу та йдуть за нами“.

„Ми радо відкинемо наші „єретичські блуди“, і схилимо наші „бунтівничі“ голови перед маєстатом уніятської Церкви, якщо ті блуди доведуть нам Божим, а не римським словом. Робимо се в тім переконанню, що наш визов і його спосіб чесний і одинокий в культурній борні. Даємо його під осуд кожної чесної та етичної людини, а передусім нашого чесного громадянства і то в імя правди та справедливости“.

Чи мовчати на се — тому, що се підписав Ф. (Федів), одиниця без більшого впливу? Можна би. Алеж не можна мовчати на те систематичне воювання проти католицької віри.

Ми тут не думаємо слово за словом опрокидувати усе те, чим „Віра і наука“ ніби „розторощує“ науку катол. Церкви. Обжемися на саму „суть сути“, на протестантське *πρότων φεῖδος*.

* * *

Як звісно, протестанти признають св. Письмо за одиноким жерелом християнської релігії, а відкидають традицію. Якшо отже нема чого в св. Письмі, особливо ж у св. Письмі Нов. Завіта, то вони се відкидають як „людську видумку“. „Віра і наука“ підносить сотки квестій, звернених проти катол. Церкви, щоби їх доказати „на основі св. Письма“.

Для ілюстрації подаємо кілька з тих квестій: 1) „Що Ісус Христос оснував римо-кат., а не Свою Христову Церкву?“; 2) „Що нинішня наука і практика римо-кат. Церкви є ті самі, котрих навчано та практиковано в первісній Апостольській Церкві, що була євангельсько-християнською Церквою?“; б) „Що св. Петро був папою?“; 13) „Що сло-

во „папа“ знаходиться в Біблії, і що власть, яку присвоїли собі папи, походить від Христа?»; 28) „Що єпископи і пресвитери повинні відправляти Службу Божу й слухати сповіді людей, і що люди повинні сповідатися перед священником?..“; 29) „Що Ісус Христос установив кардиналів, або монаший стан, монахині, монастирі і пр.?“; 31) „Що Ісус Христос установив Службу Божу?“; 32) „Що Ісус Христос, або його Апостоли відправляли Службу Божу?“; 34) „Що Служба Божа є ідентичною з Тайною Вечерею?“; 47) „Що Діва Марія, коли заваготіла, була без гріха?“; 56) „Що Марія була римо-католичкою?“.

Як наведено, Редакція „Віри і науки“ обіцяє, що повернеться на катол. віру, якщо їй хто докаже отсі квестії „божим, а не римським словом“. Для більшого вражіння ще й наводить такого смільчака, Лавра Пальмієрі, теперішнього євангелицького пастора (а бувшого катол. священника) в Касерті (Італія), котрий ще й грошеву нагороду обіцяє за такі докази.

Дешева обітниця, бо нічого не коштує! Ми зі своєї сторони можемо такі самі обітници заявити супроти протестантів, якщо вони нам докажуть „на основі св. Письма“ аналогічні квестії, звернені проти їхньої церкви. Ось кілька таких квестій: 1) Що слово „євангелик“ знаходиться в св. Письмі? 2) Що Ісус Христос приказав св. Письмо узнавати за одинокє жерело Його науки? 3) Що наука й практика лютеранської або кальвінської церкви є ті самі, які були за апостольських часів у Христовій Церкві? 4) Що Евхаристія є тільки символом розп'ятого й воскресшого Христа, а не: правдивим тілом і кровю Господа нашого Ісуса Христа? 5) Що слово „символ“ знаходиться в Євангелію на тих місцях, де Христос говорить про Евхаристію? 6) Що нема священничого стану, котрому повірив Христос особні власти? І т. ин.

Ба, на основі св. Письма годі навіть се доказати, що Лютер або Кальвін колинебудь жили, і перевели реформацію, що часопис „Віра і наука“ виходить і навчає „правдивої“ християнської віри... Чому се так? А тому, що св. Письмо не є α й ω для того всього, що вяжеться з християнською релігією. Протестанти, особливо в своїй полеміці з катол. вірою, вважають св. Письмо за α і ω , і саме в тому *πρώτον ψεύδος* їх науки. Через те ложне заложення всі їх питання, поставлені католицькій стороні, є т. зв. ложними (ложно поставленими) питаннями, на які нема відповіді ані „так“, ані „ні“. Саме тому можна їх аргументи й відвернути з таким самим наслідком.

Посторонній примір буде тут найбільше повчаючий. Можна обіцяти цілий світ тому, хто докаже: що в жолуді, з якого дуб розвинувся, міститься цілий дуб — і листя

і віти і кора і пень і корінь і тисячі жолудів, які дуб зродив... Ось ложно поставлене питання! Тут мовчки супонується, що жолудь був виключним жерелом для повстання цілого дуба, а се лож. Щоби з жолудя міг розвинутися дуб, для сього потрібні й інші співпрацюючі елементи: земля, сонце, воздух, вода... Сі елементи не лише піддержують жолудь у його розвою, але й впливають на його форму: на іншому ґрунті, в іншій кліматі дуб може змінити свій вигляд — одначе на завсіді остане він дубом.

Св. Письмо є таким „жолудем“ для Христової Церкви. Не є воно виключним жерелом для неї, тільки тим, що дає субстанціальну форму. Авжеж без людей нема й не може бути Христової Церкви. Отже людський чинник так піддержує, переробляє, розвиває те, що Апостоли лишили в св. Письмі, як земля, сонце, воздух і вода піддержують, переробляють і розвивають жолудь, щоби з нього повстав дуб. Доробок людського чинника у Христовій Церкві (зачинаючи від самих Апостолів), оскільки він співпрацював з Єванґелієм, — се церковна традиція.*) Христос не дав усіх подрібних вказівок про устрій своєї Церкви, ані Апостоли їх не списали (бо й не могли списати). Христос дав лише „зерно“ для своєї Церкви з тим, що людський чинник — при безнастанній Христовій асистенції („і я буду з вами“) буде співпрацювати в розвою сього зерна. І так витворили нам побожні предки в Христі подрібний обряд, виспеціалізували Христову науку, перевели подрібну організацію Церкви.

Отже не стоїть головна квестія так, як її протестанти ставлять: „Чи Христос оснував римо-кат. Церкву?“, бо се зовсім аналогічне до питання: „Чи в жолуді містився цілий дуб?“ — тільки ось як: Чи католицька Церква розвинулася з апостольської Церкви? А ціла історія на се питання відповідає: так! Виходить, що церковну традицію, яко за с а д у, конче треба приймати; якщо не хочемо поповнити льогічного самовбійства. Щонайбільше отже можна квестіонувати (або й відкидати) якусь означену частину традиції пр. тому, що вона вже перестаріла й не відповідає нинішнім потребам. Подібно для дуба земля, сонце, воздух, вода в загалі конечні, хоч може

*) Крім сеї найширше понятої традиції в катол. богословських книжках звичайно розуміють під традицією — „апостольську традицію“ (те, що Апостоли навчали, але не списали). Ходить тут головно про те, щоби традицію представити як жерело божого походження. Апостоли більше чули від Христа й більше проповідали, аніж написали, тай св. Духа дістали. Отже їх передання є божого походження. Очевидно, що так вузько поняту традицію протестантам лекше приходить квестіонувати й відкидати.

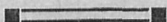
бути, що якесь льокальне підсоння або ґрунт можуть бути для нього шкідливі.

Все живе на землі підлягає розвоєви — й Христова Церква (з наукою включно) не є винята зпід того закона. А протестанти (бодай в теорії!) розуміють Христову Церкву так, начеб вона стала спетрифікованою і то вже в апостольських часах. Се те саме їх *πρόβιον ψεύδος*, тільки в иншій формі. Тому й ставлять засаду, що в Церкві ніщо такого не може мати місця, що не міститься в Євангелію. Очевидно в практиці вони не можуть того придержуватися, бо пр. на своїх зібраннях співають побожні пісні найновішої сорти, яких прецінь нема в Євангелію, тай свою реліґійну науку виспеціалізували так, що того ніхто не знайде в Євангелію... Отже в теорії перечать можливість розвою Церкви, а в практиці самі розвивають Євангеліє — але на свій спосіб.

Така доля всіх, що воюють фалшивими засадами.

(Докінчення буде)

Редакція.

о. Др. Г. Костельник

Надзмісловий світ

(Продовження)

10. В наслідок студій над медіомізмом, спіритизмом, окультизмом деякі модерні автори признають чуда, пророцтва чито взагалі надзмісловий світ, одначе надають йому моністичну закраску. Надзмісловий світ для них є вправді дивний, з инакшими силами, як фізичний світ, всежтаки він є тільки другою стороною „природи“. Зони засадничо (а ргіогі) виключають усе надприродне.

Слово „природа“ (natura) ізза небувалого розвою природничих наук стало просто приголомшуюче — подібно, як велика, сильна держава для своїх підданих. Відси й походить те, що модерні автори з природи залюбки роблять собі кумира. Остаточо, якби тільки про се ходило, можна би згодитись на те, щоби весь світ, ціле буття, без огляду на всі ріжниці, що в ньому заходять, називати словом „природа“. Прецінь вага не в слові, тільки в поняттю. Але християнська теолоґія, видвигнувши „надприроду“ і протиставлячи її „природі“, обмежила значіння слова „природа“ так, що під тим виразом розуміємо тільки матеріяльний світ, а властиво той світ, який є в суб-

станціальної злучі (єдності) з матерією (отже людська душа в тілі також належить до „природи“). А саме о се й ходить тим модерним авторам, котрі признають надзмісловий світ, одначе зачисляють його до „природи“. Тим способом вони відхрещуються від Бога (свідомого й особового). Всякі дива в буттю вони готові признати, тільки Бога ні... Вважаємо за зайве подрібно сперечатися з сего роду моністами. Загалом усякий монізм, приймаючи субстанціальну єдність ген усіх еств у буттю, робить насильство досвідови й здоровій льогіці. Все, що з досвіду знаємо, каже нам, що муха і кінь і вовк і дуб і вода і сонце і т. д. не становлять одної субстанції, але є ріжними ествами:

Надзмісловий світ у християнським розумінню се світ безтілесних індивідуальних духів. Се світ не тільки під оглядом субстанції, але також під оглядом форми (природи) трансцендентний у відношенню до нашого фізичного світа. Вповні слушно відносяться до нього слова Апостола „що око не виділо й ухо не чуло й через думку чоловікови не перейшло“. Закони й сили нашого світа мов павутиння падають перед силами того другого світа. Тільки одна ілюстрація. Коли Ап. Петро сидів у вязниці „між двома воїнами, звязаний двома ланцюхами, а сторожі перед дверми стерегли вязниці“, „приступив ангел Господній до нього“, „і поспадали ланцюхи з його рук“, а залізна брама, що вела до міста „сама собою їм відчинилася“ (Дія. 12, 6—12).

Зрослі з матерією ми, люди, легко стаємо й невірниками матерії, тай усяке ество намагаємось представити собі на взір матерії і її законів. А що природи духа не можемо зобразити собі (бо зобразити собі можемо тільки зміслові річи), то — буває — людям здається, що дух се мовби тільки якась пуста „щось—ніщо“. Яка природа духа, яке його богацтво, се найкрасше можемо пізнати по тім, що діється в нашій свідомості. Опис тут мало помагає. Треба самому рефлексивно приглядатися тому пречудному богацтву „божеських явищ (свідомість, думання, свободна воля...).

11. Матеріялісти вповні поневолені матерією. Для них нема надзміслового світа (в нашому розумінні), нема ніяких божеських тайн і чудес у царстві буття. Така віра (авжеж се віра — се наче „сухоти души“ (свідомості). Душа тут саму себе перечить — зїдає...

Від матеріялістів недалеко відбігли сензуалісти. Вони признають тільки той світ, який схоплюємо зміслами. Бог і духи — се для них, як для матеріялістів — тільки байка.

Навіть між інтелігентами можна почути фразу: „чого не виджу, в те не вірю“. Се вульгарна сензуалістична фраза

Покликується вона на певний середник пізнання, який обмежує на а) змисли та на б) безпосередній досвід. А леж хто тою фразою воює, сей не здає собі справи з того, що говорить. Він у дійсності відкидає якраз те, через що людське пізнання перевищує пізнання німих животин. Відкидає він (розуміється: тільки в теорії, бо в практиці годі сього придержуватися) розум та посередній досвід. Якби дійсно хотів хтось у практиці придержуватися сеї необдуманой, вульгарной фрази, то послідовно мусів би відкинути всі книжки, писані іншими людьми, весь досвід інших людей, всяке розумовання — чуже й своє. Хоч я не бачив Африки, не бачив царя Нерона, огню в середині землі, одначе я їх признаю, бо одна річ говорить також про другу. Незчислиме множество людей свідчить, що вони бачили Африку; історичні пам'ятки говорять про царя Нерона; вулькани говорять про огонь у середині землі. Ось се посередній досвід. А його значіння в нашому пізнанню неоцінене. Саме через той досвід поширюється наше пізнання так, що пізнання мільонів людей стається нашим пізнанням, а одна річ говорить нам про тисячі інших річей, з якими стоїть у звязи.

Вульгарна фраза „чого не виджу, в те не вірю“ узнає тільки становище сензуалістичного соліпсизму, якодинокое оправдане становище. Те становище, якби його точно придержуватися, потягнуло би за собою руїну цілої науки. Отже хоч хтось є сензуалістом, то мусить признавати не тільки свої власні змислові спостереження, але також змислові спостереження інших людей. Повинен він акцентувати не „те, що я виджу“, але „те, що загалом може бути виджене“. І так вульгарну фразу „чого не бачу, в те не вірю“ треба би змінити ось як: „не вірю в се, що не може бути виджене — себто: що не може підпасти під змисли“. Тим акцентується, що тільки змисли — в протиставленню до розуму — є певним середником пізнання.

Те саме, тільки з іншого становища, висказує звісна фраза сензуалістів-філософів: „*nihil est in intellectu, quod (antea) non fuerit in sensu*“ (нема нічого в розумі, що не було би — передше — в змислах). Тим властиво заперечується єствовання розуму, яко окремої духової сили, відмінної від змислів. Після сензуалістів розум може тільки прочистити та упорядкувати змислові вражіння, не може однак нічого до них додати (свого власного).

Чи се правда? Неупереджений чоловік дуже легко може переконатися про се, як річ мається. Земська куля яко цілість — себто: в дійсній своїй величині, ніколи не може бути „предметом видження“ (таким предметом, який міг би підпасти під змисли), отже вона ніколи

не була в змислах. А всежтаки вона є в розумі. Так само: величина сонця, віддаль зізд від нашої землі або від сонця, атом, енергія... Отже вдійсности є в розумі багато, дуже багато такого, що ніколи не було і ніколи не може бути в змислах. Се значить, що розум може нам щось більше сказати як самі змислові вражіння. А се знов значить, що розум є відмінною силою від змислів, до тогож висшою силою. Якжеж ні? Атже розумом критикуємо, справляємо, доповнюємо і переступаємо змислові вражіння. Не потреба щого довго пояснювати, бо се звісні річі. Достаточо лише короткими словами вказати на се й те. Німі животины, бодай ті з висших родів, мають ті самі змисли, що й люди. А прецінь не мають вони того пізнання, що люди. Отже се знак, що в чоловіці крім змислів є ще якась висша сила — себто: розум. Розумом критикуємо змислові вражіння, коли питаємо: чи те, що нам змисли кажуть, є правда, або ні, і коли порівнюємо всі дані, щоби відповісти на поставлене питання. Розумом справляємо змислові вражіння, коли ми в наслідок розумових заключень переконалися, що змисли не подають нам правдивого образу дійсности (як н. пр. коли твердимо, що зізди не є такі маленькі, як нашим очам видаються).

Розумом доповнюємо змислові вражіння, коли з фрагментів досвіду витворюємо цілість річі (як н. пр. дійсну величину землі). Розумом переступаємо змислові вражіння. Наші змисли обмежені на „тепер і тут“. Оскільки сю межу в пізнанню переступаємо, остільки переступаємо змислові вражіння. Так: коли висуваємося в минувшість та в будучність; коли думаємо про вічність, безконечність, почин світа; коли питаємося про якунебудь причину...

Сензуалістичну фразу „*nihil est in intellectu, quod (antea) non fuerit in sensu*“ Leibnitz зовсім слушно доповнив словами „*nisi intellectus ipse*“ (с. є. крім самого розуму). Кождий простий чоловік се зовсім добре знає, що розум є іншою силою, як змисли. І з певністю такий чоловік дуже дивувався би, колиб довідався, що є мудрці, котрі розум утотожнюють зі змислами. Але чого не вдіють філософи? Роздроблять річ на субтельні поняття, поплутають їх, сильнійший момент представлять як слабший — і ось з ясної правди зроблять ніби недорічність: на розлогах метафізичних полях тратять здорову орієнтацію. Воно дійсно смішне, коли ті, що воюють проти всякої метафізики, саме при помочи метафізики приходять до таких поглядів, котрі йдуть у розріз з досвідними правдами. А так поступають сензуалісти, коли розум утотожнюють зі змислами.

12. Властивий стан кнестії, в яку заплутуються сензуалісти, ось як представляється: До яких меж розум може оправдано переступати дані зміслових вражінь? Розходиться тут тільки про межі, бо все інше певне — можна сказати — на підставі самого досвіду. А саме: що розум є силою відмінною й вищою від зміслів та що він є не менше певним середником пізнання, як змісли. — Се значить, що квестію сензуалізму треба змінити в квестію позитивізму (який засадничо журиться межами людського пізнання).

Вже Аристотель підносив, що „душа ніколи не думає без фантазії“ с. є. без зміслових зображень. А воно дійсно оправдане — однак лише під психологічним зглядом. Наш розум так зрісся зі зміслами, що разураз повертає до зміслових зображень, коли й займається абстракціями. В області тих зображень відсвіжується інтуїція розуму та й розум осягає певну опору. Однак з другої сторони також се правда, що розум разураз відбігає від зміслових зображень, коли знаходиться в їх області, і творить абстрактні поняття. Отже поставлена квестія в виспеціалізованій своїй формі так представляється: Чи поняття нашого розуму мають якусь вартість, коли їх відносимо до надзміслових річий? Іншими словами: Чи ми можемо пізнати надзмісловий світ? — Ясно, що тут ходить не про психологічну звязь нашого розуму зі зміслами, але про критеріологічну.

Позитивісти й емпіристи на поставлене питання дають таку відповідь, що наші абстрактні поняття мають вартість лише тоді, коли їх відносимо до річий зміслового світа. Дуже виразними словами висказується про се Кант. Він бажав погодити раціоналізм з емпіризмом, і рідко котрий з філософів так добре зрозумів, як він, про що властиво ходить раціоналістам, а про що емпіристам. У наслідок сього він різько розріжнює розум від зміслів. Розумові поняття, які після його науки є вроджені розумови, ділить він на ідеї (яких є лише три: душа, світ, Бог) та на категорії (яких є 12: субстанція, акциденс, причиновість, і т. д.). Ідеї він згори означає яко такі, котрі не мають свого предмету (кореляту) в області зміслового світа, тому й відмовляє їм наукової вартости. А про категорії так висказується: „Коли ми під чисто розумовими предметами розуміємо ті річи, котрі є подумані чистими категоріями, без ніякої схеми змісловости, то такі предмети є неможливі“. — Услівя для об'єктивного уживання всіх наших розумових понять (*Verstehensbegriffe*) становить тільки рід нашого зміслового погляду (*Anschauung*), через що дістаємо предмети; а коли ми від сього

останнього (себто: від зміслових зображень) абстрагуємо, то се попереднє (себто: розумові поняття) не має відношення до ніякого предмету". — „З того отже слідує невідклично: що чистих розумових понять нікого не можна відносити до трансцендентальних річий, тільки завсіди до емпіричних, та що — їх можна відносити тільки до зміслових предметів". *) Не має ніякого річевого значіння поділ розумових понять на ідеї та категорії (як також поділ розуму на „Verstand“, якому мали би бути вроджені категорії, та на „Vernunft“, якому мали би бути природжені ідеї), як се Кант перевів. Він мав більше сили й вправи в метафізичному секціонуванню понять, чим у сполучуванні. Тому й не вдалось йому належно злучити раціоналізм з емпіризмом. Що він говорить про аплікацію категорій, се він говорить яко емпірист. Однак у Кант-а стрічаємося з дивним дивом. Він у практиці ані здалека не придержується того, чого навчає в теорії. Ціла його „Критика чистого розуму“ обертається довкола предметів, які є надзміслові. Ані „форма простору“ (яко вроджена нам питоменність — по думці Кант-а), ані „форма часу“, ані ідеї, ані категорії не даються зміслово зобразити, не відносяться до зміслових річий. Отже після теорії Кант-а, колиб її дійсно брати поважно, ціла та наукова праця Кант-а мала би бути ненаукова, не тільки без усякої об'єктивної вартости, але навіть без об'єктивного предмету. Чи треба красшого доказу на те, що його теорія є без вартости?

Не змінє се річі, що Кант відносить розумові поняття до предметів, які є „в мені“ („форма простору“, „форма часу“, категорії), а не „в світі“ (як Бог, дух і т. д.). Вправді, Кант міг би тут так викручуватися: те, що „в мені“, я знаю на підставі моєї свідомости, хоч воно й надзмісловє; а якжеж я можу довідатися про надзміслову річ „у світі“? — Се викрут субтельний, однак безсильний. Річ мається так: те, що я знаю на підставі моєї свідомости, се лише зображення чи там поняття простору, часу; поняття субстанції, акциденсу, причиновости. Все те знає кождий чоловік на підставі своєї свідомости. Однак Кант не обмежується на тому, але посувається дальше: він питається про причину нашого зображення простору, наших понять субстанції, причиновости, і знаходить, що та причина є виключно в нас самих, що вона нам є вроджена. Алеж про сю причину наша свідомість, яко така, нічого не знає. Се вдійсности тільки трансцендентальне розумовання Кант-а, коли він знаходить отсю причину в нашій вродженій нам

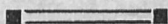
*) Kritik der reinen Vernunft, Element. II. T.

природі—чито в нашій підсвідомості. Отже від безпосередно даних предметів (від зображення простору, від понять субстанції, причиновості) перейшов Кант далеко, далеко... в царину, яка нам не є безпосередно дана, а до того вона не дається зобразити.

Той самий процес відбувається, коли просуджуємо надзміслові річі, які є „в світі“. Доцільно збудовані ества в природі — се факти, які знаходимо в безпосередньому досвіді. Про се всі люди знають. Від тих фактів переходить наш розум до їх причини, і знаходить, що та причина є надзміслова, розумна, свідома (себо: Бог).

Отже перехід від зміслових явищ до надзміслових є вповні природним процесом нашого розуму і вповні оправданим. Так він є природним і оправданим, що кождий філософ (чи він матеріяліст, чи позитивіст) невідклично мусить ним користуватися, бо інакше не розумував би. Сей перехід від зміслових явищ до надзміслових у дійсності не є нічим іншим, як переходом від безпосередно даного явища до посереднього. Чи ся посередня річ дається зобразити, чи не дається, се в нічому не змінє річі. З безпосереднього явища розумом треба вичитати питоменности посередньої річі, щоби пізнати її природу. І коли се нам удається, то ми розумом відкрили нову (сю посередню) річ — без огляду на те, чи вона зміслова чи надзміслова. Атже, як се ми вже підносили, ані величина земської кулі, ані атом не є змісловими предметами, тільки поняттями, до яких доходимо розумованням.

(Продовження будє)

о. Осип Лециук

Перший Нікейський Собор

Що то є собор?

Собор (concilium, *σύνδος*) у ширшій значінню означає взагалі збір, зібрання, сходина, навіть світських людей¹⁾. У властивім значінню під собором розуміємо збір настоятелів церкви в ціли вирішення церковних справ.

Є вісім родів соборів:

1. Вселенський або екуменічний собор. Є це збір єпископів або відпоручників всіх церковних провінцій (*οἰκουμένη*)

¹⁾ Hefele, Conciliengeschichte I. початок і squ. Funk, Kirchengeschichte 165—168.

під проводом папи або його легатів. Його рішення затверджує папа і вони обов'язують тоді цілу церкву. Колиб собор не сповнив своєї задачі, не пішов по інтенціям папи, або сам розпався, а через се не одержав апробати папи, його рішення не обов'язують. Отже, крім скликання і прияви потребує ще собор і потвердження папи.

2. Генеральний синод. Є се радше половичний екумені собор. Зібрання настоятелів або самої церкви східної, або західної. Таким генер. синодом був собор в Константинополі 381. р., де були зібрані лиш настоятелі чотирох східних патріярхатів (Царгород, Александрія, Антіохія, Єрусалим). Рішення сего генер. синоду прийались на заході і папа затвердив їх як загально обов'язуючі.

3. Патріярший, зглядно національний синод, се зібрання начальників церкви одного патріярхату, або одної нації, або одної держави.

4. Провінціональний синод, се збір єпископів зглядно помічних-єпископів (суфраганів) і визначнійших зпоміж духовенства одної провінції під проводом митрополита.

5. Патій рід становлять синоди, на котрих збирались єпископи багатьох сусідних провінцій.

6. Дієцезальний синод, це збір духовенства одної дієцезії під проводом дієцезального єпископа, або генер. вікарія.

7. *Synodus œcumenica*, були се радше мирові суди, що відбувались принагідно і то звичайно в Царгороді, де під проводом патріярха вирішувано і полагоджувано спірні справи поміж самими єпископами.

8. Мішані синоди (*concilia mixta*). На них збирались представники духовенства і представники світської власти в ціли вирішення церковно-горожанських справ. Того рода собор скликував король, зглядно князь, намічав плян нарад, сам президував, а рішення оголошував у формі державних декретів.

Вже самі назви соборів вказують, хто їх скликував. Дієцезальний синод скликував єпископ; провінціональний митрополит; патріярший зглядно національний патріярх або примас; зложений з кількох сусідних провінцій синод скликував найповажнійший, або найстарший віком митрополит і т. д. Отже цілком слушно, що вселенський собор скликає начальник цілої церкви, а саме папа. Коли бували випадки, що вселенський собор скликували цісарі, то без найменшого сумніву муситься прийняти, що володар, ще перед скликанням або по скликанню комунікувався з папою, щоби виеднати згоду на скликання, зглядно на відбуття собору. Цісарі, скликаючи собор, забезпечували йому спокій, боронили учасників перед напастями, достарчали їм на державний кошт коний, підвод, поносили видатки собору і кошти удержання учасників. Папи

висилали своїх легатів, які проводили зборам, сиділи на першому місці, а відтак перші підписували соборові рішення¹⁾.

Членами соборів *sum voto decisivo* були лиш єпископи. В дієцезальнім синоді бере участь дієц. духовенство, але лиш *sum voto consultativo*. Часто бували на соборах і ляїки, одначе вони рідко бували навіть з дорадчим голосом, винявши *concilia mixta* і *pationalia*, а також і особу цісаря, зглядно князя. Цісарі, зглядно королі виступали на соборах з дорадчим голосом. Якщо священик зглядно діякон заступав неприсутного єпископа на соборі, тим самим мав повні права єпископа (*votum decisivum*).

На соборах єпископи сиділи, священики і діякони стояли. Доктори права і теології, делегати капітул, наставники мн-настирів, оскільки брали участь у нарадах собору, виступали лиш *sum voto consultativo*.

Причини I. Нікейського Собору

Загально подають шість причин, задля яких скликується вселенський собор.

1. Небезпечна ересь, або схизма. 2. Коли є рівночасно двох папів і заходить сумнів, котрий з них правний. 3. Коли йде о хрестоносний похід проти ворогів християнства. 4. Підозріння папи о ересь, або о тяжкий злочин. 5. Коли кардинали не хочуть або не можуть взяти участі у виборі папи. 6. Реформа церкви в голові і членах²⁾.

Христова церква, що в трьох століттях змогла вже розширитись у найдалші тоді закутини і проникнути далекі народи, натрапляла на багато усяких труднощів догматичної і дисциплінарної натури, які належало определити та прояснити. У християнських громадах повставали спори, вкрадались непорозуміння, приймались відмінні звичаї, чужі духови Христової віри, а дальше, брак однообразности у христ. практиках і набоженствах, отсе все вимагало скорого і ясного вирішення. Колиж додати до сего, що ввиду таких неясностей і задля браку церковного законодавства повставали еретики, ширились ереси, що побільшувало замішання, розеднувало християнські громади і підсичувало людські пристрасти, то скликання Нікейського Собору було конечною річу.

Головною причиною скликання Нікейського Собору була справа (ересь) Арія. Сам Арій не була се особистість відірвана, нечайна, але був він радше виразником еритичних поглядів попередніх століть, був уособленням антитриітарських ересий, що ведуть свій початок ще від першого століття, а саме від ебонітів. Повстала ся ересь ще в часах св. ап.

¹⁾ Funk op. cit. Стр. 166. ²⁾ Hefele, op. cit. стр. 5/II.

Павла. Христа вважали вони за звичайного чоловіка, в якому, задля надзвичайних чеснот, замешкав дух Христос. Майже тих самих поглядів були Назарейці.

Що повставали ереси, се ніщо дивного, бо навіть деякі найдавніші християнські письменники не зовсім ясно виражалися о Спасителю, а головню о його правдивім божестві, о рівності з Богом Отцем, о його особовій ріжності від Бога Отця. Неясною була тоді справа походження і відношення другої особи до першої. Хоч деякі Отці (Діонізій римський, Калікст) у викладах релігійних правд щодо сеї kwestії не зблудили, то одначе більшість церковних письменників, хоч не хотючи, підносили еретичні засади. Так пр. еретично висловлювалися: Атенагор, Теофіль, Юстин, Іполит, Тертуліян, Оріген, а навіть подекуди Іриней і Климент Александрійський. Загально принята була тоді гадка, що *λόγος*, як розум Бога і щось неособове, істнувало перед сотворенням світа. Щоб створити світ, се „слово“ через родження стало особою і то ріжною від Бога Отця. Родження понимали як часовий акт, звідси друга Особа виходила чимсь низшим і підпорядкованою першій Особі. Звідси то одні, обстоюючи єдність Бога, вважали Христа лиш за чоловіка, хоч приймали надприродне його родження; другі визнавали Христа за Бога Отця. Носять вони назву монархіанів (*μοναρχίαν τενemus*) і діляться на дві класи, динамістів і модалістів. Представниками динамістів (*δυναμίς* сила, розуміється, обьявлена Богом) були, гарбар з Візантії Теодот, його ученики Асклепідот і Теодот Молодший, а відтак в половині третього століття антіох. єпископ Павло зі Самосати. Голосив він, що Ісус був звичайною людиною і тільки завдяки ласці, якою наділив його Бог, (у нім замешкала неособова мудрість Божя) став спасителем.

Модалісти не оспорювали божества, але натомісць відкидали особові ріжніці. Особи божі є назвами ріжних ділань. Бог, як Отець, сотворив все, як Син відкупив, як Св. Дух просвітив. Звідси і друга їх назва „*patripassiani*“. Першими були: Ноет зі Смирни і Праксеас. Відтак учень Ноета Епігон, а відтак Клеомен і Сабелій.

Проти Сабелія виступив александр. єпископ Діонізій Великий, але сам попав у блуд, називаючи другу особу „*τὸ ποίημα τοῦ Θεοῦ*“, щоби тим виразнійше зазначити особову ріжніцю Бога Сина від Отця. Свої блудні вислови відтак відкликав.

Були й такі, що відмовляли Христови людської душі (Veyllus еп. з Бостра в Арабії).

Отже Арій мав уже добре підготований ґрунт. Александрійський священник Арій, людина дуже здібна, але гордовита й амбітна, вийшов з антіохійської школи і був учеником священника і мученика Лукіяна. Тут замішався у мелетійську справу, та вкоротці її вирікся і єпископ Петро поставив

його в діяconi. Вже як діякон в друге перехилився на сторону Мелетія, а єпископ виключив його з церковної звязи. Щойно слідуючий єпископ Ахіль привернув його назад до церк. звязи і зробив його навіть душпастирем александрійської парохіяльної церкви. Був він високого росту, худощавий, поважного вигляду, милий в поведенню, притім учений, знаменито ознакомлений з діалектикою, аскет, але й дуже упертий і загонистий. Епіфаній зве його „обманчивою гадюкою“. Історик Теодорет згадує, що по смерті єпископа Ахілія він був контркандидатом Александра на єпископа. В р. 318 александр. єпископ Александер викладав на конференції в присутности священників і богословів науку о Пресвятій Тройці. Тоді саме виступив Арій і публично закликав: „Коли батько (Отець) зродив сина, то зроджений має початок свого існування, і була колись така хвиля, коли його не було; а з сего слідує, що син стався з нічого“. Тим виступом започаткував Арій довгу і затяжну боротьбу. Сам він був під впливом філософії Фільона, який голосив, що Бог є завеликим єством, а світ замізерним творивом і тому не може (не хоче) стикатись зі світом, а робить усе через посередне єство, низше від себе, а висше від світа. Те посередне єство Фільон називав *λόγος*.

Боротьба була почата. Арій для своїх еретичних поглядів підшукав собі сторонників і вкортці найшов їх досить багато, між иншим визначного і впливового Евзевія єпископа Нікомидії, Евзевія історика і єпископа Неокесарії, Павлина єп. Тиру, Теодота єп. Лаодикії, Атаназія єп. Аназарбос, Григорія єп. Беритос, Аетія з Лиди, а передовсім Секунду єп. Птолемаїди і Теонаса з Мармарики. Крім сього перейшло в самій Александрії на його сторону двох священників і 13 діяконів. Єпископ Александер уминав Арія, але надармо. Щоби справу поладнати, скликав єпископ в р. 320, зглядно 321, синод до Александрії, на який зібралось около 100 єпископів; на нім виклято Арія і його сторонників. Та Арій, замість упокоритись, виступив ще більше агресивно, еднаючи собі прихильників навіть серед світських. Огонь, ним підложений, розпалювався до пожару. Доходило до сього, що він словом і письмом підбурював світське начальство і чернь, а навіть поган проти правовірної церкви. Єпископ Александер скликав другий синод. На тім синоді виступає вже й діякон Атаназій. Єпископ відчитує своє „окружне посланіє“, в якому наводить блуди Арія, збиває їх цитатами св. Письма, і жадає, щоби се письмо всі присутні підписали. На тім синоді знова виклято Арія і його сторонників. Арій, прогнаний єпископом, утікає до Палестини, а потім до Нікомидії, де пише свій твір „*Θάλασσα*“ (пир), в яким виложив свою науку). Твір сей став для аریان новою біблією. Заколот і розладдя у церкві доходило до того, що самі погани сміялись з хри-

стіян. Єресь закрюювалась на дальшу широчінь і ставала дуже небезпечною.

На підставі „epistola encyclica“ еп. Александра єресь Арія дається уняти в отсі точки: 1. Був час, коли Бог не був Отцем. 2. Слово Боже не є з божества, але сотворене з нічого. 3. Був час, коли Слова не було. 4. Син є сотворінням (*τὸ χτιστὰ τὸ ποιητὰ*). 5. Не є він рівний щодо ества Богови, але одним з божих сотворінь¹⁾ т. зв.: „*λόγος προφορικὸς*“²⁾. 6. Його природа змінна. 7. Не має нічого спільного з божою природою і нічого не знає совершенно, ні навіть самого себе. 8. Ним, як зняряддям, Бог все сотворив.

Друга причина, що багато заважила на скликанню сього собору, се була справа святкування Великодня. Не була се причина аж така важна, як перша, і колиб не єресь Арія, то задля сеї справи мабуть не бувби відбувся собор. До Нікейського Собору не всюди однаково святковано Великдень. Осередною точкою часу святкування Великодня був 14. Нізан, себто жидівська пасха.³⁾ Вже в першому столітті повстали відмінні звичаї щодо святкування сього свята, а навіть розгорівся спір у церкві про час його святкування. Одні, звані *quartodecimani*, покликувалися на св. Івана і святкували Великдень 16. Нізана, а смерть Спасителя 14. Нізана; другі покликувалися на св. Петра і Павла, і святкували Великдень у неділю 14-ого, або після 14-ого Нізана. Перші отже обходили Великдень зі жидами без огляду, в котрий се день тижня припало⁴⁾, другі натомісць завсіди в неділю⁵⁾. Справа устійнення часу була актуальна вже в половині другого століття. Папа Аникит хотів поладнати сю справу з смирненським єпископом св. Полікарпом. Відтак папа Віктор (189—198) намагався вирішити сю справу, а навіть приказав в тій цілі відбувати синоди.

Третьою важною причиною обрад Нікейського Собору була схизма єпископа з Лікополіс в Тебаїді, Мелетія.

¹⁾ Бог прийняв його за сина і тому звется він божим сином, одначе не природним, але адоптованим.

²⁾ По засаді згаданого жидівського філософа Фільона є два роди слова (*λόγος*); одно, що є в самім Бозі (*λόγος ἐνδιάθετος*, внутрішня мудрість, і ним стався син (*λόγος προφορικὸς*) і всі інші сотворіння.

³⁾ Пасха, слово єврейське і значить перехід караючого ангела ангела побія жидівських мешкань. Се свято у жидів є святом радости по причині, що кровю ягняти були захоронені їх первородні від смерті. А дальше пасха се вихід жидів з єгипетської неволі.

⁴⁾ Єфеська провінція святкувала Великдень стало 27. марта, а смерть Спасителя 28. марта.

⁵⁾ Навіть у сих церквах, де святковано Великдень у неділю, заходили певні ріжніці часу відносно дати весняного зрівнання, 18 март чи 21.

На чім властиво полягала отся схизма, тяжко вяснити, тому, що документи і жерела відносно сеї справи є ріжно-родні, а навіть собі сучеречні. Всіх жерел є чотири. Найважнійше з них — се три документи-листи. Перший з них, се лист чотирьох єгипетських єпископів: Гезихія, Пахомія, Теодора і Філеаса, що були спіймані Діоклеціаном, сиділи у вязниці і звідси написали сей лист до єпископа Мелетія. В сьому листі закидають йому, що висвячує у чужих дієцезіях священників, через що ділає протизаконно і вводить замішання. Другий документ — се наче пояснення до попереднього. Мелетій на сей лист нічого не відповів. По мученичій смерті висше згаданих подався він до Александрії, де звязався з гордовитим Арієм і Ізидором, викляв і усунув двох священників, наставлених александрійським єпископом Петром, а на їх місце поставив своїх. Третій документ — се письмо александр. еп. Петра до своїх вірних, у котрому осуджує діяльність Мелетія і забороняє вірним, доки не розясниться справа, з ним зноситися.

Другий рід жерел — се згадки св. Атаназія про нього у творі „contra Arianos“ і свідоцтво історика Сократа. Оба роблять йому закид, що він складав божкам жертви і за свої провини був на синоді зложений з уряду.

Трете жерело відносно Мелетія становить свідоцтво Епіфанія (Haereses 68), який твердить, що Мелетій єпископ тебаїдський „був правовірним чоловіком, а відносно віри ні на одну чертку не відстав від церкви... Він спричинив схизму, але не змінив віри.. В часах переслідування був він увязнений з еп. Петром і св. єпископами і мучениками і іншими...“

Четверте жерело, менше важне, — се свідоцтво Созомена і Теодорета.

Тому, що на соборі виринула також справа безженства клиру, варто кинути оком, як ся kwestія представлялась до часу собору. Історики Сократ, Созомен і Гелазій твердять, що ся справа була навіть причиною собору.

У перших трьох століттях мабуть не порушувано справи целібату *). Щойно на синоді в Ельвірі 306 р. ограничено подруже співжиття трьома канонами. Канон XXXIII, de episcopis et ministris, ut ab uxoribus abstineant. Сим каноном наказано єпископам, священникам, діяконам, загально духовним „positis in ministerio“ що вже жонаті стали духовними „abstinere se a conjugibus suis et non generare filios“ під карою виключення з духовної звязи. Канон XXVII, de clericis, ut extraneas feminas in domo non habeant. Цей канон дозволяв духовним держати в себе лиш сестру або дочку і то під умовою, що вони є дівчата (virgo) і посвячені Богови (зробили обіт чистоти). Позатим не вільно було духовним дер-

*) Hefele op. cit. стр. 349.

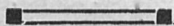
жати ні впроваджувати жінок. Канон LXV, *de adulteris uxoris clericorum*. Коли жінка духовного поповнила гріх чужоложства, умирала без канонічного розрешення.

Годиться зазначити, що на тім синоді було 19 єпископів, між ними Гозій з Кордови, пізнійший предсідник і делегат Нікейського Собору і 43 священників.

Також на синоді в Арле в р. 314 канонем VI заборонено духовним подружого співжиття зі своїми жінками і то не у формі ради, але як дуже острій приказ під загрозою вилучення чи то деградації.

Відтак синод в Анкірі (головне місто Галатії) в році 314 канонем X. заборонив діяконам женитися після свячення, хиба що перед свяченням се собі застерегли.

Ще острійше сю справу поставив синод в Неокесарії, що відбувався в р. 314-325, і то першим канонем. Колиб священник оженився, то за кару виключається його з духовної звязи і він переходив *in statum laicalem*. Колиб він грішив нечистотою, або чужоложив, ставав цілком виключений з церковної суспільности і підлягав ріжним степеням покут. Сей канон складається з двох частий: а) колиб оженився священник, б) колиб поповнив гріх нечистоти, або чужоложства. У першім случаю кара була лекша, бо лиш виключення з церковної звязи, у другім кара дуже тяжка, бо не лиш деградація, але й виключення з церковної суспільности і всі степені покутничих кар.

о. Др. Г. Костельник

Доля Унії

VI.

Польська унія

На сю тему я вже написав статтю під заголовком „Дві унії“, що була випечатана в „Ділі“ (чч. 99 і 100 з 1926. р.) а переложена на хорватську мову появилася в „Katoličk-ому List-і“ (ч. 34. з 1926. р.). Хотячи подати ширшу оцінку унії, яку Поляки роблять на „кресах“, буду приневолений повторити дещо із згаданої статті.

Написав я там, що „се просто трагедія для унії взагалі, що — хоч-нехоч — першенство віддано унії „через підбиття Сходу“ (себто польській унії), а унію „з переконання“ (унію з виховання — себто нашу галицьку унію) ізольовано наче заразливо недужого“. Редакція часопису „Katolički List“ додала нотку до моєї статті „Дві унії“: „здається, що

стаття місцями написана надто сильним темпераментом". Далеким, необзнакомленим з річю людям може так і здаватися. Але нам тут на місці, нам, що відчуваємо й переживаємо клітинову вібрацію штучного розколу унії в Польщі, такі думки, якою є наведена, самі насуваються й просто переслідують нас. Як тільки зійде мова на сю тему, то всі наші священники й навіть світські люди (котрі визнаються на річі так само висказуються. Не треба бути аж пророком, вистарчить відчувати хід подій, щоби передбачити невідрадну будучність, котра свої завязки має в теперішности.

Якби Поляки мали хоч крихітку ширости до унії — до тої великої й святої ідеї сполуки східної і західної церкви, то ніколи не посміли би зважитись на творення своєї „нової“ унії, замкнувши в клітку нашу „стару“ унію. Фанатичний націоналізм засліпив їх цілковито. Своєю новою унією вони вдійсности копають гріб унії. Їх унія ділає деморалізуючо для властивої унії для тої унії, котра вже має свою історію, котра є найважнішим представником унії загалом і котра, як уже сказано, одинока може мати поважну місію в майбутности унії. А православному світові польська унія дає новий жир для ненависти й будучої відплати. Поляків сі підсумки не обходять; вони зважають тільки на се, щоби їх національні підсумки представлялися обіцюючо. Певна річ, якщоб православні, що опинилися в Польщі, не відчували ніякого гнету задля свого православія, то уніонна акція між ними була би мабуть так неможлива, як була неможлива н. пр. між православними Буковинцями за часів Австрії. Хиба може тільки деякі одиниці з православних Українців приставали би до нашої церкви тому, що в нас духовенство культурнійше і українське. Але такі диференціяції помітні всюди, де стикаються дві чи більше церков. На ділі православні проживають у Польщі в таких обставинах, що злука з католицькою церквою може для них представлятися як ратунок. Не треба подрібно малювати того їх положення, бо се для нашого загалу звісне. Тільки один примір для ілюстрації: православна церква замкнена; ходять бідні парохіяни по всіх усюдах, та не можуть добитися відчинення своєї церкви — хиба тільки під одною умовиною: якщо перейдуть на унію (очевидно: польську). Мусять отже обходитися без церкви, православного священника нема й в обсягу 50—70 klm, діти в школі без науки релігії... Такі обставини панують особливо на Холмщині. Якби дійсно Полякам ходило про унію, то вибрали би найлекшу і найпевнішу дорогу до тої цілі: Справу унії між православними віддали би уніятам. Або дозволили би на реституцію бодай одної давної уніятської єпархії для

цілої Польщі поза Галичиною, або, наслідуючи Австрію, віддали би були юрисдикцію над усіма уніятами на тих теренах нашому львівському митрополитови. Ба, але саме проти сього польські чинники боролися всіми силами. Очевидно з національно-політичних мотивів. Перед світом (у Римі й за границею загалом) вони се так представляють: галицьке українське духовенство розполітизоване; воно хоче Україну будувати під плащиком унії; не можемо дозволити на се, щоби національну ненависть і вічну сварню галицьке українське духовенство перенесло на „креси“ між „спокійний“ український (руський) і білоруський нарід...

Се для світа, для експорту. Але в душі польські чинники глядять на сю справу більше широко. Не хочуть дозволити, щоби в Польщі український стан посідання денебудь, під якимнебудь видом розрісся й змігся. В Галичині наше духовенство під оглядом національної свідомости одноцільне. На „кресах“ православне духовенство під тим оглядом роздроблене. В Галичині унія уходить за національну українську релігію. Отже послідовно кожний з православних, якби пристав до галицької унії, вже й тим скріпив би свою національну свідомість. Загалом унія, пропагована на „кресах“ Галичанами й під їх фірмою, могла би поширити й утвердити національну свідомість між „спокійним“ (розумій „малосвідомим“) православним населенням, вийшла би на національну користь українському народови. А не на те Поляки здобули собі Польщу, щоби свою здобич віддати Українцям...

Ось се вихідне становище польських чинників супроти галицької унії. З нього все инше слідує „як по шnurку“. 1) Замкнути галицьку унію на її давній терені, щоб тільки вегетувала; 2) уніонну місію взяти всеціло в свої руки; 3) новій унії треба дати таку структуру, щоби виглядала як братерське „співжиття“ уніятів з Поляками — для експорту, а на ділі — щоби доводила уніятів до асиміляції з Поляками, т. зн. щоби була польонізаційним містком.

Отже нова унія не сміє вийти на національну користь українському та білоруському народови, тільки на користь Полякам!

Ось се перша й основна соблазнь для Українців-уніятів і православних. Як то? Католицька релігія кождому народови (особливож Полякам) виходить і має виходити на національну користь, а Українцям мала би виходити на некористь?! В нинішніх часах розгорілого націоналізму ніодин нарід не дарував би чогось подібного. І український нарід сього легко не переболіє. Робиться історія переповнена зародками просто необчислимих будучих реакцій.

Доля так склалася, що польські чинники в своїх церковних плянах найшлись почасти заскочені. Ще перед повстанням Польщі заіснувало уніятське луцьке єпископство, яке репрезентував бл. п. еп. Й. Боцян. Польські чинники змобілізували всі сили, щоби зліквідувати ту немилу для них „аферу“. І не допустили бл. п. луцького єпископа на його престол. Ось се друга соблазнь для галицьких уніятів.

Врешті, з заключенням конкордату, добилися польські чинники затвердження ізоляції галицької унії. Силою конкордату всіх уніятів в Польщі поза Галичиною віддано під юрисдикцію місцевих єпископів. Третя соблазнь для галицьких уніятів.

Після наших інформацій Ватикан при заключуванні конкордату наставав на се, щоби для уніятів в Польщі поза Галичиною креовано осібну єпархію (луцьку). А Грабські погрожував тим, що в Польщі впливові круги загалом не хочуть чути про унію, тільки носяться з заміром, щоби православних безпосередно брати на латинський обряд, бо таким робом поширений католицизм певніше удержується. Вкінці Грабські уступив — нехай вже буде унія, але її місія має бути віддана польським єпископам. Очевидно, Ватикан абсолютно не міг згодитися на те, щоби виключити унію, й православних безпосередно наvertати на латинський обряд. Інструкції й практика Апостол. Престола в тій справі не нинішні, цілому світови звісні, отже польські чинники під тим оглядом ніяк не могли виграти. „Ватикан не має гармат“ і не міг перефорсувати свого становища в цілости. (Так пр. за часів царської Росії Ватикан також Полякам не міг іти в усьому на руку, бо його інтенції паралізував царський уряд.) Отже виключно силою польських чинників вийшло для уніятів нове упокорення, послідовно й соблазнь.

В Австрії всі уніяти були піддані юрисдикції уніятських єпископів. Тай тепер у Югославії, де мають гегемонію православні Серби, уніяти в цілій державі підлягають своєму єпископови.

На Прикарпатській Русі, в Сполучених Державах в Америці, в Канаді уніяти так само підлягають своїм єпископам. У Бразилії покищо се ще не переведене, але саме тепер Апост. Престол має замір вилучити уніятів зпід юрисдикції латинських єпископів. Чому отже тільки в Польщі, де є gros уніятів цілого світа, де в історії були численні уніятські єпископства, має бути инакше? А варшавський православний митрополит має юрисдикцію над православними в цілій Польщі! Яка дисгармонія, яке пониження нашого єпископату й унії загалом!

Єрархічний устрій польської унії не менше соблазняючо ділає на оба боки: як на уніятів, так на православних.

Уніятська церква в польській унії не має ні тіни автономії (авжеж про се й іде творцям тої унії!). Уніятські парохії просто інкорпорується до польських деканатів, а духовні мають брати участь в деканальних соборчиках польських священників, мають над собою декана Поляка і всю висшу власть виключно польську. Справа отже так поставлена, що для православних не може инакше представлятися: хто з православних переходить на польську унію (на нашу не має змоги пристати), сей уходить в очах православних за такого, що пристав на польську віру, і є не тільки релігійним, але й національним зрадником. Ніколи в давній Польщі справа унії не була так фатально поставлена! Які копиці колочого терня кидається під ноги тим православним, що хотіли би перейти на унію! Приняти на себе марку релігійного й заразом національного зрадника се — особливо в нинішніх часах — рівнозначне з моральним самовбійством. Хтож пристане на таку унію й для яких мотивів пристане? Пристають до неї переважно ті, що задля сяких чи таких *сгіменів* утікають з православія, або ті, що на унії сподіються легким коштом щось заробити. Все те деморалізуюче торгвання вірою! Лиш деякі пристають дійсно з ідейних мотивів, сподіючися, що якось „поміж дощ“ будуть свою роботу робити в унії. Але ті всі типи дуже легко розчаровуються, і по короткім чи довшім часі вертають до православія. (Для „криміналістів“ проста справа. Як тільки православна духовна власть дарує їм провину, то вони вже скінчили свою „покуту“...). І вертають назад з новим, подрібно зріжничкованим досвідом: що польська унія не я ніяка церковна унія, тільки сіть для польонізації. Архимандрит Морозов висказав се в своїм „пращальнім листі“, тільки инакшими словами — а саме: що він переконався, що польське духовенство ще не зріле для сполуки церков (читай: отже воно в унії має иншу ціль, а не церковну унію...).

Доводилося мені говорити з кількома ідейними священиками, що пристали на польську унію. Нарікали: унія в такому виді не вдається! Вона властиво вже збанкрутувала! Польська ерархія — чужий світ для нас, чужа душа, чужі інтенції! Так і бачиш на кожному кроці, що їм ходить о польонізацію. А робиш свою роботу по совісті, то перекидають тебе з місця на місце, щоби „людей не ворохобив“...

Очевидна річ, що справа унії була би зовсім инакше поставлена, якби унія пропагувалася під юрисдикцією наших уніятських єпископів. Не було би тої фатальної марки „національного зрадника“ й не було би такого широкого поля для торгвання вірою. Богато злої крові між

православними і між уніятами наробило на весь світ славне секвестровання соток православних церков з того титулу, що вони колись були уніятські. Польська опінія оправдує сей чин таким способом: католицька Польща повинна була ревіндукувати ті церкви, що за давної Польщі були католицькі. А що уніятів на тих теренах нема, то ці церкви припали римокатоликам (т. є. Полякам)... Аргументи на все на світі знайдуться! Але які вони? Ось у тім річ. Фактом є, що й тут польські чинники грубо надужили (титулу) унії на шкоду українського народу, а на користь польського (всюди те саме!). Як уже таке було їх психічне розположення, що конче наставилися забрати кілька сот православних церков, нехай би їх брали, але на свою виключну відвічальність — з якогось свого власного титулу, а не з титулу унії, яка ніколи не була національною вірою польського народу, тільки українського й білоруського.

Так, се невисказано страшне і загрожуюче, що на кождому кроці видно, як польські чинники унію намагаються навернути на шкоду українському народови. Чи не здають собі вони справи з того, що така віра в нинішніх часах вибуялого націоналізму просто засуджена на смерть — у всякому народі? В статті „Дві унії“ на поставлене мені питання „чому унія в Росії так легко пропала“ я відповів: що Росії вдалося впоїти в нове покоління (яке вже вирросло в Росії), що унія була Поляками накинена в польонізаційних шлях. Нема нічого погубнішого для унії, як сей погляд! А нинішня польська унія цілою своєю системою — не словами, але фактами — впоює в широкі уніятські маси той самий погляд. І фактично сей погляд поширюється в уніятських масах. А які ж будуть наслідки? Лячно про них і думати!

Якщо в уніятській частині українського народу утвердиться переконання що унія є тільки „польською національною інтригою“ на загибель українському народови, то для унії мабуть не буде ратунку. Ніякі догматичні аргументи не допоможуть, бож унія тим способом буде вилучена з дійсно релігійних проблемів і зачислена до національно-політичних проблемів.

Вже й нині, бодай почасти, дається пізнати погубний вплив такого погляду між уніятами в Америці, що є галицького походження. Між тамошніми уніятами, що походять з Прикарпатської Русі, релігійний спокій. А між нашими кипить. Якаж причина? Певно є там різні причини, але головною причиною є те, що діється з унією в Польщі. Притім доходить до курйозних абсурдів За-

гально звісне, що український патріотизм еп. Богачевського сильний аж до самозабуття. А американські часописи, котрі воюють проти еп. Богачевського, щоби успішніше агітувати проти нього, висунули „атут“: що єпископ у змові з Поляками, веде унію по польській лінії...

Уявм собі, що уніятська частина українського народу — річи на світі змінні! — найдеться в такій державній структурі, де або православні будуть мати верх, або будуть подібні релігійно-церковні відносини, як тепер в радянському союзі. Тоді горе для унії з такою поживою, яка вариться для неї в нинішній Польщі...

Очевидно Поляки матимуть легкий вихід з цілої справи — наче та жінка на суді Соломона, що не була правдивою матір'ю. Будуть писати: Авжеж ми се передбачували й про се нераз писали, що унія не має сильної католицької основи, а нам на заході не хотіли дати віри... Буде се не нова їх тактика. „Słowo Polskie“ з початку світової війни обвинувачувало Українців в русофільстві; а як Москалі заняли Галичину, то те саме „Słowo Polskie“ — місяць пізнійше! — обвинувачувало Українців в австрофільстві... Як треба! Ба, але хто основи тої унії вічно підважує?! Medice! medice!

І то не тільки ділами—акцією, для себе вигідною, але й виразними словами. Хто, як не польські речники випише несотворені річи про нашу галицьку унію—особливо в заграничних часописах? Що та унія не є властиво ніякою унією, тільки асиміляцією, що вона є тільки українським політиканством і т. п. (Korzonkiewicz!). Очевидно, се пишеться для того, щоби новотвір польської унії представити як ідеал унії, а нашу унію вже нині живцем погребати.

Святотатське діло! Порівнаймож обі ті унії! Хто з польських уніятів остав би при унії, якби вернули відносини, що мали місце в царській Росії? Ті „конвертити“ мабуть були би перші, котрі відбирали би польські костели й пересвячували їх на православні церкви — „wet za wet“. Хто з них вславився якимсь ділом для унії, або бодай якоюсь ідеєю?... Камінь на камені не остався би з польської унії — до тижня! Се певне й наглядне.

А хто почислить тих мужів з нашої унії, котрі цілу свою душу вложили в діло унії, посвятили їй ціле серце й ціле життя, навіть і кров свою пролляли за неї (зачинаючи від св. Йосафата)? Чи отже наша унія неславна, а та польська славна і обіцююча?

Святотатське — так, просто святотатське — се діло очернювати перед світом ту „стару“ унію, яка здвигнена й окуплена стільки жертвами, яку плекало стільки ідеальних душ — очернювати її перед світом, безнастанно під-

важувати її основи, кидати її колоди під ноги — для своїх вузьких, шовіністичних національних цілей...

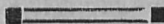
Божа nemesis не може остати байдужою на таке діло.

* * *

Ще слово „pro domo nostra“. Відповідні польські духовні власти вже по кількох літах своєї уніонної акції переконалися, що своїми власними силами не дадуть ради. Авжеж се так, як колиб Поляки хотіли вчити граматики української мови. Хто не знає, що таке „начало обичне“, як може унію пропагувати? Звернулися отже відповідні польські духовні власти до наших монаших чинів, щоби їм дати людяй. Як з часописів звісно, під теперішню пору під фірмою польської унії працює на Волині і на Підляшшу двох наших оо. Редемптористів і один Василиянин. Чи воно вийде нашій унії на користь? Можна на двоє ворожити. На добре: а) авжеж треба нам працювати для унії під кожною умовиною, в кожній структурі, бо католицьку віру треба поширювати всюди, де дається; б) можна би надіятися, що по якомусь часі польські духовні власти побачуть, що їх уніонна акція не може вдатися, й віддадуть пропаганду унії в наші руки (пр. в руки одного з наших монаших чинів). На зле: а) Чиж можна нашим людям прикладати руки до того новотвору унії, який доцільно вдуманий для ізольовання нашої історичної унії, а який, як ми бачили, наражує нашу унію на найбільшу небезпеку? б) Чи православним не дається тим злий примір — мовляв, що наша галицька унія такий самий „польонізаційний місток“, як та кресова нова унія? в) Чи, якщо світ знов перевернеться, не впаде гнів і пімста православних також на нашу унію? г) Чи загалом лицює нам там, відки нас усунули мов заразливо недужих, коли ми хотіли працювати в своїм імені, тепер працювати під фірмою саме тих, котрі нас відти усунули?

Марна надія на те, що Поляки колись віддадуть справу пропаганди унії в наші руки. Доки будуть в силі, доти проти сього боронитимуться всіма способами. А засада, що для унії треба працювати під кожною умовиною — в дійсности не такою безумлівною, як виглядає. Авжеж не годиться того нині робити, з чого завтра буде більше шкоди, як нині користи.

(Продовження буде)

о. Ів. Нов.

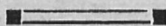
Пасха — Великдень

Чи за апостольських часів святковано Пасху, годі напевно сказати. На всякий спосіб була се памятка смерті Ісуса Христа. Ту памятку спершу обходжено разом з жидами т. є. 14. нізана. Так принайменше було на Сході. Значить, думки християн у празник Пасхи залітали на гору Голгофту, місце терпінь і смерті Ісуса Христа. Проте найдавніші церковні писателі, як св. Юстин, св. Іриней. Тертуліян, слово пасха виводять від грецького *πάσχα*. Ще й покликаються на слова св. Ап. Павла в 1. листі до Коринтян: „Бо і наша Пасха, Христос, принесена в жертву“ (1. Кор 5, 7). З наведених слів новітні екзегети не можуть добачити, щоби в ті часи, бодай у Коринтян, святковано осібний празник Пасхи. Тим більше, що нема про се згадки в апостольських отців Pastor Herma (полов. II. ст.) каже, що кожда п'ятниця є днем посту і смутку на спомин страстий і смерті Ісуса Христа. З тим вяжеться висказ Тертуліяна † 220) в творі *De corona*, що кожда неділя є торжественною памяtkою воскресення Христа, і тому в той день нема ні посту, ні клякання підчас богослуження. А Оріген каже, що християни заєдно перебувають в п'ятдесятниці. Значить — не слідно, щоби в тих часах осібно обходжено Великдень свято воскресення Христа. Однак се є певним, що п'ятницю в річницю смерті Христа обходжено є деяким виріжненням, а й слідуєчу неділю святковано торжественніше. І вже з кінцем II-го ст. зарисувались дві Пасхи: одна страстна, *πάσχα σταυρώσιον*, *pascha crucifixionis*, обходжена строгим постом в п'ятницю і суботу. Друга Великдень, *πάσχα ἀναστάσιον* — *pascha resurrectionis*, торжественний празник воскресення. З часом памятка воскресення брала верх над страстною Пасхою своїм радісним характером. Тому вже св. Іван Золотоустий каже: ми празнуємо не Пасху опрісночу, а Пасху воскресення і хреста. А св. Августин робить паралелю між старозавітною Пасхою а Пасхою Нового Завіта. Він видить внутрішню звязь між одною і другою; перша є лиш прообразом другої. Він каже: Заколюється ягня, празнується Пасха опрісноків, а по 50 днях дається Закон. Жертвується Христос, яко овча на заколеніє ведеться, святкується правдива Пасха і дається св. Дух. Юдеї споживали тільки прообраз правдивої Пасхи, а християни, яко люди, що діждалися сповнення обітниць про відкуплення, споживають правдиву Пасху, Тіло і Кров Господню...

Як видно, тут вже виразний натяк на походження слова пасха. Там Пасха — памятка освободження Ізраїль-

тян з єгипетської неволі; тут — пам'ятка звільнення людського роду від гріха і вічного осудження. Вже давніше Ориген вказував на етимологію єврейського слова Pesach і толкує його перехід, як се зробили перекладчики LXX., що Pesach перевели по грецьки *διάβασις*. Vulgata має transitus. На ділі старо-єврейське слово Pesach вимовлялось в зарамажованім виді Pascha. Так його читає Йосиф Флявій в своїм творі „Старинности“. так воно ввійшло у всі переклади.

В міру того, як християни щораз більше віддалялися від жидів, оказувалось невластивим святкувати Пасху разом з жидами. Особливо на Заході відчули сю невмісність скорше, чим християни, що жили на сході в ближшій стичности з жидами. І на заході витворився звичай святкування Пасхи в неділю по 14. нізана. З часом у християн поганського походження затратилась Пасха хрестна, а утвердилась Пасха воскресна, resurrectionis. Се довело навіть до спору між Заходом і Сходом. Сей т. зв. пасхальний спір між азійськими єпископами а Римом тривав аж до Нікейського Собору. Знаємо, що в тій справі удався смиренський єпископ Полікарп до папи Аникета около 160 р., але безуспішно. За часів папи Віктора I. (180—200 р.) були собори в ріжних місцевостях на Сході, які однак не довели до усталення дня святкування Пасхи. Щойно Нікейський Собор 325. р. авторитативно установив норму для всіх обов'язуючу, яка на ділі покривалася з дотеперішною практикою західної Церкви. Однак мимо рішення вселенського собора деякі азійські церкви ще й дальше празнували Пасху разом з жидами. Тих „жидовствуючих“ називано тессарокайдекатистами, або quartodecima-нами, а собор в Антіохії 241. р. вилучив їх з Церкви як еретиків. Щойно десь в V. віці усталилось загально святкування Пасхи в честь Господнього воскресення.

о. І. Р-вич

„Загадка України і Галичини“

Під таким заголовком видав д. Андрій Камінський брошурку (Львів 1927, стр. 90).

Зараз на вступі відмічує свою ціль, а саме хоче освідомити Українців, що теперішня фаза нашої історії се сон, та ще й повчити їх, як мають повести політичну й неполітичну акцію після пробудження. Однак ся робота йому

не під силу, а його ради се вигрібування полинялих, недотепних кличів, які наш загал вже давно викинув на історичний смітник.

Чудотворними середниками на всі наші національні горя уважає д. Камінський: і національне ренегатство, понехання навіть мрії про політичну самостійність України та згоду й мир зі суверенами Галичини — Поляками. А мотивує він свої ради так:

Русь, себто руський народ є тільки один. Ділитися він на такі племена (для автора *varietates*): Великороси, Українці, Білороси, Галичани, Лемки, Угророси й Бачванці. Хоч поділені вони кордонами, всі мусять стреміти до єдності з Великоросами, бо сего вимагають їх культурні й політично-національні інтереси. А передусім Галичани мусять вповні „адоптувати“ руський язык, як інструмент культури, а руську, себто російську літературу як капітал культури.

Українська література заспокоює тільки часть домашніх вимог, але для культурних вимог не вистарчає, бо складається з кілька соток книжок невеличкої вартости. І український язык менше пригожий від російського, бо на нім мало писано, вживає його не багато культурних людей, а праця над його розвоєм се непродуктивна робота й непотрібна витрата енергії. Ergo — лишається Українцям тільки один шлях до духового розвою й культури, а саме: „в адін час“ навчитися по велико-руски, та добутками своєї духової творчости збогачувати російську літературу, мистецтво й культуру.

А ціла Русь від океанів до океанів є нашою державною вітчиною. Всякий ірридентизм, сепаратизм, незалежність — се абсурд. Будова незалежної України не найде генія. Найде хіба Петлюру й йому подібних авантуристів, що свідомо або й несвідомо хочуть розділити її між Німця, Брита, й Жида та їх сателітів. Ентузіястів високого стилю самостійна Україна не знайде! Вправді Росія виявила доси невеликі організаційні здібности, дозволила Жидам, під покришкою комунізму, вхопити керму держави й розгромити значну часть інтелігенції, але „хора й божевільна сестра“ вневдовзі виздоровіє й сповнить цивілізаційну ролю.

А до сего потрібна гармонія українства з московством. Псував сю гармонію „галицький Піємонт“, себто письменники та всі церковні й народні діячі, що обороняли національну самостійність та стреміли до суверенної незалежности України. Д. Камінський без пощади осуджує їх за те, митрополита Шептицького ставить поруч Разіна, Пугачева, Тетері, Мазепи, бо він тягне Україну на захід, до західної культури. Грушевський се знаменитий архівар, але

поза архівом не жив. Франко безперечно мав талант, але не глибокий, ані не блискучий. Він все був проти порозуміння народівців з москвофілами, бо се не було в інтересі Поляків, у яких Франко працював. Політики: Романчук, Барвінський, Олесницький, Кость Левицький се пересічні, австрійські, парламентаристи, які не бачили того, що галицькі Українці самі зі себе, своїми силами, нічого не вдіють, потребують благодаті зовні — додаваної сили. Пощадив автор тільки Драгоманова, бо він, по його думці, тільки в першій половині життя був українофілом, а в другій більше общерусом. А Галичанам зокрема радить кинути боротьбу з теперішніми суверенами тепер і в майбутности, бо се є боротьба для політичного спорту, боротьба для жертв.

Супроти Польщі мусять вони бути льояльними в поступках, зовсім льояльними без боротьби й без угоди. Треба гордо, але без самохвальби, замкнутися в собі, в своїх кружках і організувати силу економічну, культурну, політичну та поміч ізвні від своїх і близьких.

Числячи на людську простодушність, незорієнтованість та духовий і матеріальний принцип, спричинений воєнними й політичними невдачами, автор у кінцевім виводі дає Галичанам ось такі ради: Віддатися у чужий протекторат, вишукавши собі найлекше ярмо на шию, позичити і присвоїти собі могучі панруські духові капітали, бо тільки вони можуть стати основою нашого дійсного відродження, а відтак помолитися до сонця Сходу, твердо заснути, снити гарні сни про майбутнє щастя, а пробудившись і очунявши тішитися тими снами.

Се провідні думки і ради д. Камінського, переповіджені в більшій частині таки його власними словами. Мусимо чудуватися, що він узнав за потрібне писати такі речі в добі самовизначення народів, коли у всіх культурних народів почування національної єдності й національних інтересів бере верх над почуваннями класових інтересів, коли й малі народи стремлять до політичної незалежності, перебирають у свої руки працю й журбу про свій просвітний, культурний і економічний розвій та добробут.

Автор спізвився зі своєю брошурою щонайменше о пів століття; вона для Галичан непотрібна й шкідлива. В сімдесятих і вісімдесятих роках минулого століття, коли частина „галицьких Русинів“ зовсім серіозно приняла публікацію Б. Дідицького: „В адін час научітьс Малороссу па велікорусскі“ та виводи галичоч-і великорусских вчених про „єдінство рускаво народа“, ся брошура знайшла би невеличкий гурток читачів. А сьогодні життя й історія рішили

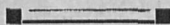
видвигнуті ним питання зовсім не по його бажанням. А ніхто розумний не буде вертатися „на блевотини“.

Трохи основніше обговорили ми сю брошуру, бо між згаданим хлам'яттям стрічаються й деякі влучні замітки (прим. про університетський бойкот, а се могло би декого збаламутити).

* * *

Від Редакції

Треба признати, що брошура д. Камінського написана з таланом, з висшого становища, аніж дотепер писали наші москвофіли. Є в ній доволі влучних спостережень, і критичному читачеві варта її перечитати та призадуматися над деякими думками автора. Інша річ, що як на поодинокі деякі партії, так на цілу синтезу його думок не можемо згодитися. Він деякі річі оцінює прихапцем, а priori (пр. митроп. Шептицького), й загалом не обдумує справи з усіх сторін, тільки спішно тягне лінії до свого ідеалу. Російська література не спасла Росії, а мала би спасти український нарід?! Зрештою для нашої галицької інтелігенції приступна німецька література... Не здає собі автор справи з того, що популярні ідеї, течії й подвиги бувають часто-могучі не своєю реальністю, але своєю повабністю й кристалізаційним діланням. Так пр. большевицькі ідеї не здійснились, а всежтаки перевернули Росію... А українські національні ідеї й подвиги в останніх роках зробили вже й те, що автор свою брошуру написав по українськи... Перед 1914. роком певно був би її написав по руски або язичієм і загалом його погляди були би инакші! Дивись, брате, не тільки просто, але й на ліво та на право — і назад!

Нові книжки

В. Будзиновський: Пригоди запорожських скитальців — історичне оповідання. Львів 1927. Стр. 196. Видала „Добра Книжка“ як 1. число „Бібліотеки історичних повістей“, що має виходити як кварталник.

Г. К. Честертон: Знак зломаного меча — оповідання. Переклад з англійського. Львів 1927. Стр. 25. Видавництво „Цікаві Пригоди“ — I. випуск.

М. Е. Делле Граціє: Два вороги — оповідання. Переклад

з німецького. Львів 1927. Стр. 22. Видавництво „Цікаві Пригоди“ II. випуск

Андрей Камінський: Загадка України і Галичини. Львів 1927. Стр. 91.

Giorgio Hofmann S. I.: Il beato Bellarmino e gli Orientali. Roma 1927. Стр. 48. Видання „Orientalia christiana“ Vol. VIII.—6. Num. 33.

Libri recentior s. Roma 1927. Стр. 24. Видання „Orientalia christiana“ Vol. VIII.—7. Num. 34. Се рецензії новітніх книжок, що розправляють переважно про східну церкву.

N. De Baumgarten: Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides Russes du X. au XIII. siècle. Roma 1927. Стр. 94. Видання „Orientalia christiana“. Vol. IX.—1. Num. 35. Се генеалогії і подружжя руських князів від X. до XIII. століття.

Roczniki Katolickie (z ilustracjami) na Rok Pański 1927. Spisał X. Nikodem Ludomir Cieszyński. Poznań 1927. Стр. 611. Nakładem autora. Сьогорічні „Roczniki“ о. Цешинського не говорять про нас (є лише згадка про побут наших братів в Бразилії). Зате в „Rocznik-ax“ на 1926 р. був цілий розділ під заголовком, гідним небіжки львівської „Codzienn-oï“ газети, „Hajdamaczyczna unicka“ (!). Який титул, такий і зміст (автор головно про celibатову боротьбу розписувавсь). Находяться там такі „квіти“ безсторонности, доброзичливости й знання справ: „Тaki paroch z Chołoiwy (!), X. Miron Korytko, ojciec dziewięciorga dzieci, w swej swietnie napisanej rzeczy „O czym się nie mówi...“ „Wkrótce okazało się, że uczynili to pod naciskiem straszliwego teroru, grożącego im kijami a nawet rewolwerami“ (!! мова про сецесію питомців з духовн. семинарій в Перемишлі і Станиславові). „Już w 1918 r. pisał Smolka w swojej cennej, a życzliwej dla cerkwi książce...“ (а щоби вам так Французи були зичливі!). „Rząd polski ...jak biskupa (еп. Боцяна), trzymał wogóle księży i zakonników zdala od tych dzielnic, bojąc się słuszenie agitacji politycznej. Obecnie... tolerancyjnie (!) dozwolił biskupom łańcimskim zaprowadzić tam obrządek słowiański“ („zaprowadzić“?! — що за абсурд!).

Наш митрополит для автора „bojaźliwy i dyplomatyczny“, еп. Хомишин — „opatrnościowy biskup“, „prawdziwy gwałtownik boży“. Але чогож і сподіватися по таким знайковим наших справ і відносин, котрий пише Lwyw, Stanisławuw, Chołoiwa...?

Без усякого сумніву „Rocznik-ам“ о. Цешинського вийде се на „здоровля“, якщо їх автор буде тільки совісно реферувати те, що сталося, а не буде накидуватися на ментора у всіх і всяких річах, бо... вдавене всезнайство годується дурницями.

К.

Проф. Іван Огієнко: Оповідання ченця Хороброго про письмо словянські. Текст і додатки. З семінара церковно словянської мови православного богословського Виділу варшавського університету. Варшава 1927. Стр. 28.

Іван Огієнко: Великі роковини 827—1927 значіння праці святих Костянтина й Мефодія. Варшава 1927. Стр. 8.

Всячина

Остаточне розв'язання Т-ва св. Ап. Павла. На днях на руки о. В. Садовського, бувшого голови Т-ва св. Ап. Павла, прийшло з дирекції поліції таке письмо:

Dyrekcja Policji we Lwowie

L. 726/27. St. 520.

We Lwowie, dnia 19. kwietnia 1927.

Do

Szanownego Zarządu Stowarzyszenia
p.n. „Towarzystwo św. Apostoła Pawła“

we Lwowie.

do rąk Ks. Włodzimierza Sadowskiego we Lwowie
ul. Korniaktów 1.

Urząd Wojewódzki reskryptem z dnia 1. kwietnia 1927. L. BP. 3853/27 polecił zawiadomić, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych reskryptem z dnia 15. marca 1927. Nr. AA. 18579/26 pozostawiło bez uwzględnienia rekurs wniesiony przez Zarząd Stowarzyszenia św. Pawła we Lwowie przeciwko orzeczeniu Urzędu wojewódzkiego we Lwowie z dnia 26. lutego 1925 L. 100/1925, rozwiązującemu wymienione stowarzyszenie, utrzymując w mocy orzeczenie powyższe z motywów następujących:

Jak wynika z przeprowadzonych dochodzeń, w szczególności z zeznań protokolarnych ks. Włodzimierza Sadowskiego, prezesa Stowarzyszenia, opracowało ono memorjał w sprawie rękomego przesładowania duchowieństwa ukraińskiego przez polskie władze państwowe z zamiarem przesłania go Radzie Ligi narodów. W memorjale poruszono momenta natury wybitnie politycznej (ustęp końcowy memorjału). Memorjał ten przedstawia się z natury rzeczy jako akt zdziałany przez organ stowarzyszenia i to akt z zamierzonym charakterem politycznym. Już samo zdziałanie tego aktu nosi cechę przekroczenia zakresu działania stowarzyszenia statutowo apolitycznego,

Memorjał ten pozatem przesłano według zeznań wspomnianego wyżej prezesa stowarzyszenia Drowi Aleksandrowi Maritzakowi, adwokatowi we Lwowie, celem przekazania go Radzie Ligi Narodów, a tylko wskutek niedoręczenia przez pocztę nie osiągnął on zamierzonego przeznaczenia.

Od orzeczenia niniejszego nie przysługuje dalszy środek odwołania w administracyjnym toku Instancji.

(Підпис нечиткий)

Без коментаря!

В Римі в травні с. р. святочно прославляли 1100 річницю св. Кирила, Ап. Словян. Еп. Няради був присутній на тих обходах.

Велеградський Конгрес відбудеться с. р. в літі.

Відзначення православних архієреїв у Польщі. Василій III., царгородський „всесвітний“ патріарх, 7. квітня с. р. надав титул „блаженства“ варшавському Діонізієви, як автокефальному митрополитови (такий титул належить патріярхам). З тої нагоди митроп. Діонізієв надав право вильненському православному архієп. Феодозію носити діяментовий хрестик на клобуці, а поліському і пинському еп. Александру та Гродненському еп. Алексію подарував дорожні панатії. В письмі до вильненського архієп. Феодозія каже митрополит „Ви мудро розв'язали для себе трудне, але життєве питання про віддачу Божого Богови, а кесаревого — кесареви, — й прихильне відношення до Вашої особи влади цивільної, що завжди тільки корисне для церкви“ (!). Непевний і небезпечний погляд — але до нього привикли архієреї, що є вихованками царської Росії.

Kathol. Kirchenzeitung, що виходить в Сальцбурзі, помістила в останніх роках кілька статей про унію в Польщі, які не подобались польським чинникам. Тепер (в ч. 20. з 19. V. с. р.) Kath. Kirchenzeitung „іде в Каносу“, бо польські чинники загрозили їй (і навіть іншим сальцбурським фірмам!) бойкотом. Ось як виглядає енуціяція Редакції сього католического часопису:

„Die KZ. hat vor einiger Zeit einige Abhandlungen über „Orientalia“ gebracht, welche ihr von durchaus zuverlässigen Korrespondenten zugegangen waren, und die sie deshalb optima fide aufgenommen hat.

Nun scheinen aber diese Artikel in polnisch-kirchlichen Kreisen unliebsam vermerkt und als gegen Polen an sich gerichtet aufgefaßt worden zu sein. Da es uns ferne liegt, in diesen schwierigen Fragen eine Entscheidung geben zu wollen oder etwaige Differenzen zu verschärfen, wir es auch nicht verantworten möchten, wenn aus den erwähnten Publikationen der Schluß gezogen würde, der Klerus von Salzburg überhaupt hege eine Abneigung oder Animosität gegen das ka-

tholische Polen, oder wenn dadurch Firmen, die sich geschäftlich des besten Rufes erfreuen, und mit der KZ. in keinem wie immer gearteten Zusammenhange stehen, geschädigt würden, so stehen wir nicht an, unser lebhaftes Bedauern darüber auszusprechen, daß wir unsren polnischen Freunden Anlaß zu dieser mißverständlichen Auffassung gegeben haben“.

Значить, про нас можуть собі виписувати польські ідеологи в заграничних часописах, що хочуть; а себе польська сторона перед неприємною для себе відповіддю асекурує — репресіями! Нема то, як мати силу в руках!

В Познані відбудеться в днях від 28. IX. до 1. X. с. р. **всесвітній академічний місійний конгрес**, рівночасно буде построєна місійна вистава. Саме в тих днях будуть спроваджені з Риму до Познаня тлінні останки покійного кардинала Ледоховського Мечислава. Він був стрийком теперішнього генерала Єзуїтів. Від 1866. року був познансько-гнєзненським архієпископом. З вибухом „Kulturkampf-у“ Прусаки зажадали його уступлення, але що він не хотів уступити, то увязнили його в Островім. Пій IX. іменував його тоді кардиналом, а пруський суд проголосив його злōженим з престола. Щойно в 1876. р. вийшов він на волю, але зараз його видалено з Прусії. Він удався до Риму, і відси по змозі управляв своєю єпархією. Зате його Прусси ще раз засудили. На жадання Льва XIII. в р. 1886 зрікся своєї єпархії, а в 1892. р. став префектом Пропаганди, яке становище займав до своєї смерті 1902. р.

В Греції політичні влади і єрархія ввели календар нового стилю. Але широкі маси „староправославних“ не хочуть і чути про новий календар, уважаючи його за „латинський“. Монахи славного монастира „*Μεγα Σπηλαιον*“ спершу були прийняли новий стиль, але коли побачили, який заколот у народі викликала реформа календаря, написали протест до парламенту проти сеї реформи. Під натиском з долу цивільні і духовні влади мусіли дозволити, щоби свята обходити після старого стилю.

Так у Греції. А в нас мабуть була би ще гірша біда з реформою календаря, бо в нас ще куди складніші відносини.

До П. Т. Передплатників

До сього числа долучені наші чекові перекази.

Просимо присилати передплату!

Адміністрація

В Відні в днях 8. до 15. V. с. р. відбулися єпархіяльні католицькі сходини (Diözesan-Katholikentag). Участь взяло около 200.000 осіб.

Дивні пригоди. В селі Свори коло Білої на Підляшю Поляки засеквестрували церкву, й на днях (щоби її перебудувати на костел) стали бані розбирати. Робітник, що скинув вежу другого дня помер і польський священник захорів. Налякалися й дали спокій церкві, тай так церква стоїть без даху... (На підставі приватного листу.)

Дістали ми допис від одного з наших оо. деканів, де він жалується, що деякі душпастирі не йдуть на руку нашим монахиням, коли вони квестують на сироти. Думаємо, що справа говорить сама за себе!

Приявність представника єпархіяльного єпископа на іспитах зрілости в учительських семінаріях. Міністерство віроісповідань і прилюдної освіти видало дня 4. мая 1926. р. ч. презид. 3282/26 ось такий розпорядок:

„Розпоряджую, щоби при іспитах зрілости в учительських семінаріях державних, зглядно приватних, що мають повні або неповні права державних семінарій, міг брати участь представник властивого (дотичного) єпархіяльного єпископа в тій цілі, щоби прислухувався тому іспитови.

„Кураторії схочуть повідомити про се дирекції учительських семінарій і приказати їм, щоби уможливили приявність на тім іспиті уповноваженному через єпархіяльного єпископа делегатови, колиб він зголосився. Міністер Станіслав Грабський“.

Надіємося, що наші Преосв. Ординаріяти покористуються тим правом.

Зачислення часу висших студій до емеритури. На підставі емеритального закону з дня 11. грудня 1923. р. (В. З. Р. П. № 74/924 поз. 46) кождий державний службовик в Польщі мусить вислужити 35 літ і аж тоді є управнений жадати повного емеритального заосмотрення. Ся постанова скривдила многих службовиків, а в першу чергу професорів середних і високих шкіл й тому арт. 37 сего закона мав вирівняти сю кривду загальною постановою, що всім державним службовикам з академічним образованием дочислюється при вимірі емеритального заосмотрення 4 роки їх студій на університеті або на іншій високій школі, коли він весь час був тільки слухачем тої школи, а не був рівночасно державним службовиком. Алеж додано, що тільки державні власті мають рішати про дочислення тих літ до часу служби, а службовик сам не може жадати сього. Аналогічне рішення виніс і Найвисший Адміністраційний Трибунал у Варшаві дня 6. мая 1925. р. ч. реєстр. 475/924. Службовик Бенявський, скінчивши 55 літ життя й вислуживши 31 літ, жадає спенсіоновання й повних емериталь-

них поборів. Власти відмовили йому сього. Відкликався він до Найвисшого Трибуналу, а сей рішив: Службовик основує своє жадання повних емеритальних поборів на дочисленню часу університетських студій, а до сього він не є управнений. Колиб самі власти, без його іміціятиви, перенесли його в стан супочинку, одержав би він повні емеритальні побори, бо тоді в наслідок ділання власти заістнували би умовини признання тих поборів.

Таким чином зачислення літ університетських студій є тільки факультативне, улекшує властям позбутися немилих їм одиниць, але загалови службовиків не приносить ніякого хісна.

Піднесли ми се, бо й наші оо. катехити й капеляни державних установ є державними службовиками. *о. Р.*

Дівчина із стиґмами. З життя деяких святих (як пр. св. Франца з Асичу) звісне, що вони мали т. зв. стиґми т. є. рани на тілі, аналогічні до Христових ран. Раціоналістична критика до недавна зачисляла такі перекази до байок або бодай до дивачних пересад. Міжтим і в наших часах бувають випадки стиґматизованих людей (десь рік тому була вістка в часописах про таку дівчину в Італії). А тепер доносять поважні німецькі часописи про стиґматизовану дівчину Німкиню в Konnersreuth у Баварії, що лежить близько баварсько-чеської границі. Вона називається Тереса Neumann, дочка кравця. Очевидці описують її як просто ідеальний тип стиґматизованої людини. Родилась вона в Велику Пятницю, і саме сей день для її стиґматичних переживань характеристичний.

Стиґми явились у неї торік в Велику Пятницю як червоні плями на руках, на ногах і на грудях по стороні серця—величини між пять і десятьфениковою монетою. Ніякий лік не помагає. Дотепер удержувались ці рани в однаковій величині — без запалення і без ропнення. Рана на грудях засдно отворена й кровавить. Рани на руках і на ногах отворені тільки в Великім Пості. Тереса слаба, терпить дуже, однак не завсіди однаково. Деколи стає з ліжка й сама іде до церкви. Від Різдва мин. року буквально нічого не їсть, тільки щодня причащається — та й не все приймає цілу гостію, тільки частину. Звичайно в пятницю попадає в екстазу, тоді всі рани кровавлять. Підчас екстази має видіння. На Різдво бачила дитину Ісуса й чула ангелів, як співають в якійсь незрозумілій мові. Опісля знавці ствердили, що се була старо-жидівсько-арамейська мова (якою говорили за часів Христа в Палестині).

Сього року в Велику Пятницю Тереса переживала в екстазі всі страсти Ісуса Христа (що можна було розібрати й по її рухах та явищах на ній). Кроваві сльози течуть з її очий, на голові виступили рани від тернового

вінця, давні рани сильно кровавлять. Видно по ній, як її неначе прибивають на хрест, як терпить смертельну спрагу, як не оцет, як умирає й лежить наче мертва... У своїх видіннях підчас тої екстази бачить Христа і всю сценерію Великої Пятниці. Про те все вона оповідає — се дивне — майже так само, як описувала свої страстні видіння Катерина Emmerich (про яку Тереса й не знала й ніколи про неї не читала) Бачила й воскресення Христа в день Воскресення. Опанувала нею невисказана радість. Тереса встала, сама одяглася й просила сестри, щоб її підвела до церкви. Другого дня свят також була в церкві на великій Службі Божій.

Загальні Збори Земельного Банку Гіпотечного. Земельний Банк Гіпотечний увійшов на шлях нормального розвитку. В п'ятницю, 29-го квітня с. р. відбулися о годині 4-ій з полудня 13-ті Загальні Збори Земельного Банку Гіпотечного, Акційної Спілки у Львові, в присутності правительственного комісаря, ст. радн. Вержбіцького й нотаря І. Раствацького. Зборами проводив Президент Надзірної Ради д-р Теофіль Кормош, як скрутатори фунгували пп. Олександр Онисько й Микола Скрипка.

Зі звіту, який іменем Надзірної Ради складав заступ. президента о. крилошанин Дамян Лопатинський, довідуємося про значний поступ у розвитку Земельного Банку Гіпотечного, який потрапив **свобідно вийти з кризи, спричиненої катастрофальною девальюацією і увійшов на шлях нормального розвою.**

Акційний капітал виносить зол. 1.000.000, розложених в 40.000 штук акцій, кожда номінальної вартости зол. 25.

З кінцем р. 1925 остало було 410 несплачених банкови передвоєнних гіпотечних позичок в звальоризованій сумі зол. 344.286.88.

Протягом р. 1926 вплинуло зол. 16.057.23 на сплату, при чім сплачено цілковито 36 позичок — так, що з кінцем 1926. р. остало 374 позичок на суму зол. 328.229.65.

На основі пляну конверзії гіпотечних позичок і заставних листів, затвердженого рескриптом Міністерства Скарбу з дня 22-го травня 1926 Ч. Д. О. Г. III. 2392. заставні листи Земельного Банку були звальоризовані на 6.11 проц. по скалі § 2. вальоризаційного закона.

Вслід наведеного рескрипту Банк не буде видавати конверзійних листів заставних, тільки перестемплює давні листи на звальоризовані квоти, як се в часописах було оголошено.

Вклади на біжучий рахунок головно в твердій валюті — побільшилися значно, бо виказують квогу зол. 990.098.82, проти стану з року 1925 зол. 399.428.46, а зол: 186.174.59 з р. 1924.

Вклади мали в переважній частині тенденцію *a vista*, тому не лише вимагали держання доволі високого касового поготівля, але й унеможливляли всі інтереси *a la longue*.

Ся обставина, як і непомітність ринку на заставні листи, були причиною, що Земельний Банк Гіпотечний не міг урухомити гіпотечного відділу й уділювання нових гіпотечних позичок.

З кредиту користав банк лише в Польському Банкові у формі ресконту портфельних векслів. Кредит сей виносив з початком року зол. 50.000, в другій половині року 1926 був підвищений до квоти зол. 250.000.

З осталих позицій довжного стану виносять купони заставних листів зол. 22.196.50 (в р. 1925 зол. 8. 304.32, а в р. 1924 0), а прочі позиції разом квоту зол. 139.266.86 (в р. 1925 зол. 3.525'23, в р. 1924 зол. 64.646'56).

Переходячи до чинного стану білянсу находимо припаси з днем 31. грудня 1926: готівка зол. 102.323.64 (в році 1925 зол. 98.036'61, в р. 1924 зол.33.414.86), льокат в Польськiм Банку й П. К. О. зол. 7.742'46 (в р. 1925 зол. 6.346.47, в 1924 р. зол. 643.84); валют зол. 116.258'31 (в р. 1925 зол. 74.125'56, в р. 1924 зол. 21.523'23).

Є то стан валют і чеків, що знаходились в касі Банку в дни 31. грудня 1926. Доволі значні однак обороти в тім ділі були на протязі року. Вистарчить лише згадати, що через касу Банку перейшло протягом року поверх 1,000.000 — долярів (не рахуючи вже інших валют — як фунтів штерлінгів, швайц. і франц. франків, нім. марок, чеських корон і т. д.), а Банк відпровадив на протязі року до Польського Банку чеків, що походили з експорту, на 4,109.254'18 золотих в золоті т. є. поверх зол. 9,000.000).

Ефекти виказують з кінцем року стан зол. 92.408.74 (в р. 1925 зол. 12.491'35, в р. 1924 зол. 5.718'35).

Без різниці остали позиції з попередних літ, а саме:

Дім, вставлений в білянс з вартістю зол. 240.000, консорціяльні інтереси з квотою зол. 5.000 й інвентар банку, оцінений на зол. 1.—.

Значно висший стан виказує векслевий портфель.

З днем 31-го грудня 1925 р. остало було векслів на	зол.	552.383'73
проти стану з 31-го грудня 1924 р. зол. 86.811'17. На протязі року 1926 заесконтровано векслів на	„	1,662.226'70
разом отже векслів було на	зол.	2,214.610'43
протягом року сплачено	„	1,246.243'77
остало отже з кінцем року в портфелі векслів на	зол.	968.366'66
З суми векслів на	зол.	2,214.610'43

які на протязі року знаходилися в портфелі, було векслів:	
селянських на	зол. 1,056.080'95
кооператив на	" 458.026'48
купців, ремісників, промисловців і ин.	зол. 700.503'—
разом	<u>зол. 2,214.610'43</u>
а векслевих кредитів уділено на:	
купно землі й нерухомостий	зол. 700.139'29
поправу господарки	" 274.116'81
засіви	" 149.695'84
заселення варстатів праці, промислові, торговельні і інші цілі	" 1,090.659'48
разом	<u>зол. 2,214.610.43</u>

Слідуючі позиції виказують стан: довжників в обезпеченім отвертім рахунку зол. 631.025'17 (в році 1925 зол. 437.422.70, в р. 1924 101.144.83).

Вкінці по обох сторонах білянсу находимо позиції уділених гарантій і переводжених інкасових чинностей. Квота уділених гарантій виносила 31-го грудня 1926 р. золотих 24.730.— (в р. 1925 зол. 16.650.—, в році 1924 зол. 7.447'55).

Обороти в інкасовому ділі зросли вдвоє в порівнанню з попереднім роком, а з кінцем року 1926 остало перебра-них до інкаса, а ще не заінкасованих векслів на золотих 58.609'68.

Рахунок зисків і страт виказує зисків на: валютах, де-візах й ефектах зол. 40.111'05, провізіях і відсотках банкового відділу зол. 138.290'22 (в р. 1925 зол. 75.348'54, в р. 1924 зол. 25.285'29), відсотках гіпотечного відділу зол. 30.262'39 (проти зол. 9.889'98 в р. 1935) і чиншах дому зол. 17.748'73.

Натомісь втрати виносять на: платні зол. 46.232'—, податки зол. 49.070'11 (проти зол. 24.943'59 в р. 1925, а зол. 15.736'80 в р. 1924), інші адміністраційні видатки золотих 40.425'89, а відсотки від вкладок і купонів заставних листів разом 34.780'85 (в р. 1925 зол. 23.913'03, в році 1924 зол. 6.169'82).

Мимо все ще невеликих фондів, які стояли банкови до розпорядимости, замикається рік 1926 **чистим зиском у висоті 57.195'59 зол**

Сей звіт прийняли Загальні Збори до відома й ухвалили затвердити рахункове замкнення за рік 1926. та уділити Управі банку абсолюторії, а з виказаного зиску приділити на Загальний Резервовий Фонд згідно з законом, 10 процент т. є. золотих 5.591'56 на 5 процент дивіденду від акцій ужити зол. 50.000'—, а осталу решту в квоті золотих 1.604'03 перенести на рік 1927.

Опісля ухвалили Загальні Збори пропоновані Дирекцією й Надзірною Радою зміни статута, а саме щодо переведеної підвишки акційного капіталу й поширення діяльності банку в напрямі придбання концесії на переводження парцеляцій.

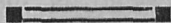
Слідував вибір двох членів Надзірної Ради, якими вибрані през. др. Кость Левицький і дир. інж. Юліян Павличковський.

Об'єктивно треба ствердити, що Земельний Банк Гіпотечний — як одинокий наш акційний банк — сповняє як слід свою роль серед нашої суспільности. Став він поважним жерелом кредиту для наших продукційних сфер, а в першій мірі для дрібного рільництва Земельний Банк Гіпотечний потрапив виробити собі довіря не лиш у нашої суспільности, але й заняті зовсім поважне становище серед банків в краю. Заразом, як одинока наша девізова інституція, зближує наше суспільне господарство до світового ринку й удержує контакт з банкового-торговельним світом закордону, серед якого виробив собі поважне ім'я.

* * *

Подаючи сей звіт Земельного Банку Гіпотечного до відома нашої суспільности, користуємо з нагоди, щоб подати від себе слідуєчі думки: стверджуємо, що Земельний Банк Гіпотечний своєю фінансовою солідністю і витриманістю стає у наших повоєнних господарських життю щораз поважнішим чинником і здобуває постійно щораз триваліше довіря. Маючи вже такі підстави, йде він далі шляхом природного розвитку і поширює свою діяльність. Фінансова активність Банку оправдала вповні довіря нашого громадянства, коли до нього вийшов був поклик до підписки акційного капіталу в квоті одного мільона польських золотих. Наша суспільність має сьогодні підставу покладати надії на те, що Земельний Банк Гіпотечний стане нашим сильним фінансовим жерелом продуктивного кредиту, як рівнож піднесе наш економічний престиж на ринку внутрішнім і за кордоном.

Рівночасно одначе наша суспільність має добре зрозумілий обовязок охотно і самочинно співпрацювати при кожній нагоді з тою інституцією, а сю співпрацю викаже вона в сей спосіб, що не обмежиться на так малім капіталі одного мільона польських золотих, а підійме заходи для зібрання другого мільона акційного капіталу. Черга на ініціятиву в сій справі Земельного Банку Гіпотечного з одної сторони, активність нашої суспільности на західно-українських землях та еміграції з другої сторони.

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові

Редактор-видавець **о. Д-р Гавриіл Костельник**

З друкарні Ставропігійського Інститута у Львові

Вже вийшла II. часть
ТРЕБНИКА

о. д-ра Мишковського.

Ціна I. і II. части в оправі 30 зол.

Дістати можна в книгарні
Ставропигійського Інституту у Львові.

Цукорки найліпшої якості!

Кожда священнича родина
купує цукорки і помадки тільки
виробу української фабрики

„ФОРТУНА НОВА“

вл. К. Авдиковичева

Львів, ул. Кордецького 23.

Склеп: Руська 1.

Вимагайте по всіх skleпах цукорки лише
українського виробу.

Помадки найліпшої якості.

ПЕТРО ГЕЛЕМЕЙ
БРОНЗІВНИЧА РОБІТНЯ
Львів, вул. Вірменська 30.

ВИКОНУЄ дешево й солідно всякі відновлення церковних внарядів, як: окуття до евангелій, павуки, чаші, монстранці, процесійні хрести, також нові хрести і мідяні кулі, золочені в огні (на куполи).

ПРИЙМАЄ замовлення на церковні дзвони з як найлучшого матеріалу з милозвучним голосом по низьких цінах і догідних услівях.

Замовлення полагоджує точно і в умовленім часі

СВІЙ ДО СВОГО І ПО СВОЄ!

Одинока Українська Відливарня Дзвонів

МИХАИЛА БРИЛИНСЬКОГО

Львів-Замарстинів, вул. св. Михайла ч 14.

(Власний дім)

Перукає Впв. Духовенству, Церковним Брацтвам і Комітетам ДЗВОНИ з найлучшого металю о чистім звучнім голосі, під гарантією чистої гармонії, як також вигревалости. Достарчає ДЗВОНИ довільної величини, як поодинокю, так гуртом. Да складі находиться значна кількість готових дзвонів на всяку вагу і тони. Солідність фірми потверджують численні похвальні листи і признання П. Т. Відборців.

Купує старі розбиті дзвони і на жадання переливає на нові. Виконує артистичні відливи, як бронзівничі, будівельні, машинові, плоскорізьби, фігури і т. п.

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
в проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 16 зол.
річно, для заграниці 2 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів 1.

З М І С Т:

<i>Прѣговъ фѣѣдосъ</i>	201—206
<i>о. Др. Г. Костельник</i> : Надзми- словий світ	206—209
<i>о. Осип Лещук</i> : Перший Нікей- ський Собор.	209—217
<i>о. Д-р Г. Костельник</i> : Зайві на- тягання св. Письма	217—221
<i>о. В. Лициняк</i> : Гости́на в Пу- стомитах	221—226
Загальні Збори вдовичо-сиріт- ського фонду	226—228
† <i>о. Іван Негребецький</i>	229—230
Нові книжки	230—236
Всячина	236—240
Проповіди	81—96

Одинока українська кооператива для церковних річей
відзначена медалями і хрестами заслуги на виставах в Римі, Одесі
Стрию і Коломиї під фірмою:

Дім торговельно-промисловий

„ДОСТАВА“

кооператива з обмеж. порукою у Львові.

Дирекція: Львів, ул. Домініканська 11. Склади: Львів, ул. Руська 20,
Перемиськ, Ринок 23, Тернопіль, ул. Перля 16.

Має на складі у великім виборі всю церковну утвар. Поручає дзвони з найкращого передвоєнного матеріалу, незрівнані що до викінчення, голосу і тревалости та остерігає перед несовістними агентами всіляких ліярень, що обіцяють дешеві дзвони, які однак тріскають в короткім часі і втрачають голос. Шкода кожного сотика на таке сміття! Добрі дзвони повинні служити сотки літ і все мати гарний голос. Тільки у нас дістанете такі дзвони і тому перед закупном звертайтеся до нас за офертою. Наша фірма є в священичих руках, отже Вас не ошукає. Кооператива „ДОСТАВА“ виконує мальовання церков, іконостасів і образів найкращими знатоками нашого стилю і обряду на полотні, блясі і дереві. Мальовання церкви, це річ велика і важна до цього треба малярів-артистів! Ми Вам їх вкажемо. Тож не послугуйтеся при тім кімнатними малярами і партачами, які нічого не розуміють і не знають!

Виконуємо цілі іконостаси, престולי, бічні вівтарі, проповідниці і кивоти з різьбою і правдивими золоченнями при помочі першорядних різьбарів артистів.

Приймаємо старі фелони до перерібки, евангелія, книги і чаші до віднови, виконуємо тревалі огневі золочення дуже старанно і солідно.

Кожний священик і кожна церква повинні бути членом кооперат. „Достава“ (уділ виносить всього 10 зол., а вписове 1 зол.). Часть зисків розділює „Достава“ на церковні і народні цілі, а члени дістають товарові звороти. Маючи таку свою рідну інституцію, яка заосмотрює наші церкви у стилеву і солідну утвар, не повинні ми купувати нічого в ворогів нашого обряду і нашого народу та їх підпомагати, боже це для нас сором!

Свідомий Українець купує церковні річі тільки в кооперативі
„Достава“.

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата вносить 16 зол.
річно, для заграниці 2 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів 1.

Прότων ψευδός

в протестантській науці

(Докінчення)

Виходить із сказаного, що внутрішній розвій Христової Церкви абсолютно мусить бути признаний. І саме Євангеліє про се найвиразнійше свідчить. Так і бачимо з Євангелія, як первісна християнська Церква розвивалася: як творилися нові обряди і звичаї — спеціально християнські, відмінні від жидівських; як єрархія щораз виразнійше диференціювалась і спеціалізувалась (вибір діяконів, нових єпископів, приписи про женитьбу духовенства); як християнська ідеологія кристалізувалась (видвигнення назви „християнин“, рішення апостол. Собору, новий тип християнина — „єлино-християнин“).

У всіх таких справах Христос апостолам лишив свободу ділання, в'язучи їх тільки своїми релігійними і моральними засадами. Навіть не приказав їм зірвати зносини з жидівською церквою і її обрядами! Люди звичайно не розуміють отсеї Христової економії — а найменше протестанти. А вдійности Христос мудро поступив — аналогічно до Творця, котрий полишив людям повну свободу ділання („свобідна воля“), в'язучи їх тільки моральними засадами. Так Бог лишив людям широке поле для їх власного творення. О те творення, якщо можна так сказати, Богови й розходиться: не о ті таланти, які він людям дав (позичив), тільки о ті, що їх люди мають собі придбати, орудуючи божими талантами...

Виходить отже ще більше, аніж ми дотепер твердили. А саме: що се було просто інтенцією Христа Господа, щоби люди в його Церкві творили, збогачували себе духово, здобували собі нові таланти, орудуючи тими талантами, які він їм дав.

Притім нема ніякого іншого обмеження з божої сторони, як тільки те, щоби в Церкві при безнастаннім її розвсю не знайшлося ніщо такого, що суперечить Євангелію. А чи пр. наша Літургія, наше урядження Церкви, наше почитання Преч. Діви і т. д. суперечать Євангелію? Очевидно, протестанти порадять собі: покличуться на якийсь цитат з Стар. Завіту, як пр. на заборону робити собі кумирів, і вже будуть лікувати — забуваючи, що Мойсеєм „закон був даний“, а Ісусом Христом „правда і благодать“, і що вже ап. Павло проголосив „закон“ (Мойсея) за індіферентну і безсильну інституцію в ділі спасення. В Євангелію нема заборони почитання образів, святих і т. ин.

А може скажуть протестанти, що почитання образів перейняли християни від поган. Таким самим правом можна би твердити, що їдження м'ясива (особливо свинини) християни „переймили“ від поган... Вдійности се людська річ: погани не тому почитали образи, що були поганями, тільки тому, що були людьми. Якби християни почитали Зевса, Апольона і т. ин., щойно тоді можна би твердити, що се почитання переймили вони від поган.

Хваляться протестанти, що вони є „апостольськими“ християнами, а їх церква такою, якою була Христова Церква в апостольських часах — отже правдивою „апостольською“ Церквою: нема в них образів, нема священничих риз, нема ерархії і т. ин.

І знов *πρότων ψεύδος* — в інтенції! Будь ласка, скажіть: як старець може стати дитиною? Як дерево, що числить 1900 літ, може бути таке, яким було тому 1900—1850 літ? Так само неможливе, щоби яканебудь нинішня християнська церква повернула до Христової Церкви з апостольських часів.

Либонь ніколи пізніше Христова Церква не розвивалася так нагло, як в апостольських часах (нічого дивного, бож се була її весна). Нехай отже скажуть наші „євангелики“ з „Віри й науки“: якою вони є апостольською церквою? *) Чи тою, що була до апостольського Собору, доки між християнами переважала думка, що христі-

*) Для історичних християнських церков, католицької і православної, відповідь легка. Вони не вчать, що їх урядження є таке саме, яке було в апостольських часах, тільки, що вони є апостольського походження й тяглости.

яни — „повні“ Жиди (які вже мають обіцяного Месію)? В такому випадку протестанти повинні би разом з Жидами придержуватися Мойсеевого закону... Або може тою, що настала по апостол. Соборі? А котрою з них? чи юдео-християнською, чи елино-християнською? А з яких рацій сею чи тою (атже Євангеліє обі узнає за добрі? А після котрого взору: чи після ерусалимського, де була благородна, добровільна „комуна“? чи може після антиохійського, або може після римського? Атже всюди були льокальні ріжници. Зрештою, де у протестантів „харизми“, де пророки?

Тай ще більший клопіт для протестантів! Ніде се не лишилося по д р і б н і й ш е списане: як виглядали християнські богослуження, яке було урядження церкви. Як отже протестанти могли би се наслідувати, коли не знають: як воно властиво було? І як в апостольських часах покласти якусь граничну точку в розвоєви Церкви — мовляв: тут і тим Церква осягнула свою по в н у ф а з у, поти все правдиво апостольське, а відти вже зачинаються людські видумки. І в поапостольських часах годі се зробити. Звичайно протестанти кажуть, що Церква попсувалася в часах царя Константина, коли дійшла до світської власті. Алеж уже в 2. і 3. ст. християни почитали мучеників, образи, відправляли Літургію і т. ин. — а протестанти сього не приймають. Чого не рушиш, виходять просто абсурди. А основним абсурдом є, начеб „євангельська“ протестантська церква була дійсно такою, як Церква в апостольських часах. Старець не може стати дитиною, хоч якби сього хотів! Можемо лиш духові плоди приносити такі самі, які приносила первісна Христова Церква (дуб може родити такі самі жолуді, з якого розвинувся).

Протестанти, відкинувши церковну традицію, вдійсности доволіно конструують урядження своєї церкви. Знамя хреста виставляють на своїх храмах — але не хрестяться, інші загалом відкидають знамя хреста і виставляють на своїх храмах зубату кулю, що має означати ви-флеємську звізду; для агітації на окладинці свого часопису („Віра й наука“) поміщують навіть святих — поруч із безбожниками (Драгомановом) — словом „тоху вабоху“. На своїх зібраннях-богослуженнях співають псальми, а ще частійше свої новомодні побожні пісні, читають св. Письмо, ясують його — буває й так, що своїм раціоналізмом генген відбігають від властивого змісту св. Письма (звісна річ, що саме в протестантських краях вперше народився релігійний раціоналізм і повний атеїзм, а між представниками тих струй нерідко були й пастори, яких за се навіть не усунули з їх становищ...).

Протестантське богослуження виглядає менше-більше так, як коли пр. в Великім Пості зберуться наші вірні без

священика пр. у школі, тай моляться, співають побожні пісні, а один з них читає якусь побожну книжку „во всеуслишані“.

Лиш якусь десяту часть мають протестанти з того, що ми маємо в Церкві — чи отже тому вони мали би бути совершеннішими христіянами, як ми? Як 1 може бути більше, аніж 10? Протестанти скажуть („Віра й наука“ так і пише), що те, що в нас більше, як у них, се пустий формалізм... Але формалізм — се вдійности особи-ста річ. Так само можна бути формалістом у протестантів, як і в нашій Церкві. Протестанти не мають патенту на самих щирих христіян. Христос ніколи не осуджував фарисейських практик відорвано від осіб, тільки ганив особи, що були формалістами („горе вам, фарисеї...“). А практики, які сповняли фарисеї, навіть виразно приказав не залишати („се треба сповняти, а того не залишати“).

Очевидно, сей приказ був услівний: обовязував апостолів остільки, оскільки почувалися Жидами (в релігійному значінню). Як сказано, з божої сторони полишена людям у Христовій Церкві широка воля. Зате з людської сторони отся воля находить чимало обмежень — і то вповні слушно, бо для добра вірних. І тут ужиємо аналогії. Чоловік родиться свобідним еством (бо зі свобідною волею), одначе його вяже родина і нація. Не є се ідеальний тип чоловіка, що помітує своєю родиною або що зраджує свою націю. Матірна мова, національність повинні бути для чоловіка святими — сеж культурне й моральне надбання його предків. Подібно мається річ з церковною традицією. Ми не перші в Христовій Церкві — перед нами були численні наші предки в Христі, що співпрацювали з Євангелієм майже через дві тисячі літ, і лишили нам велике надбання в Церкві: подрібнійший розвій Христової науки, богатий обряд, урядження Церкви як товариства. Відкинути те все, й зачинати співпрацю з Євангелієм від себе, се було би нетільки прогріхом, але й нонсенсом, як колиб хто відкинув всю світську науку й культуру, і все зачинав „ab ovo“.

Наш нарід з тою христіянською культурою й традицією зрісся, вона перейшла „в шпик його костий“, вона в історії була й дотепер є одним з найглибших знамен його національного „я“. Чому отже зривати нам з тою церковною традицією і руйнувати тисячлітню будову нашого народу? Для особистої насолоди, що її дає протестантський критицизм у релігійних справах? Яка мізерна ціна! Якби то протестанти мали якесь инакше Євангеліє, ліпше (висше, знесліше), аніж є те, що ми його маємо, тоді можна би бодай щось собі „міркувати“. Але так, як

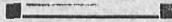
є, то цілий подвиг наших протестантів сходить на те, щоби зруйнувати наш величавий церковний будинок, і забрати собі з нього кількасот цегол для збудовання собі — нової колиби... Буде се тільки колиба — так, але буде нова! Саме в тому весь чар і ціна.

В наших часах живе індієць, Сундар Сінг, славний з того, що живе як „апостол“. Він вихрестився і навіть прийняв діаконат в англіканській церкві, але коли розглянувся по християнському світі, й побачив, скільки ріжних церков поборюються взаємно, відтоді не хоче належати до ніякої церкви й живе собі сам з євангелієм... Він є „євангеликом“, хоч не належить до євангельської церкви. Так опинитися поза історичною тяглістю Христової Церкви може хіба тільки одиниця, а ще до того така, як сей індієць, що з поганства навернулась на християнство, й ніщо її ближше не вяже з історичною будовою Христової Церкви. Але ціла громада, цілий народ, не може пробувати в аналогічнім положенню. Як тільки протестанти відкинули католицьку церковну традицію, зараз же стали творити свою власну церковну традицію, бо без того годі навіть зорганізувати церкву. І ось тут стрічаємося із спеціальним *протоу ψευδος*, яким воює „Віра й наука“. Вона ніби проповідує поворот до первісної апостольської Церкви, а в дійсности проповідує зворот до германської протестантської традиції: Проч з Римом і Царгородом, а ходім до Германів!... Замість візитаторів з Риму або з Царгороду приїзджають до наших протестантів протестантські церковні достойники з Америки, з Відня, з Парижа (що „Віра й наука“ нотує)... А замість „Плотію уснув“, „Христос воскрес“, „Во Йордані“, „Явился еси, Єдинородний Сине“, „Достойно єсть“ і т. д. — співають протестанти дешевенькі пісоньки своїх авторів, котрі вправляються в римованню подібних побожних пісень у нас твориться на тисячі, але ніхто на них і уваги не звертає!... Ну, вибачайте, з рукою на серці вам кажемо, що не хочемо такої заміни — відкидаємо її з усміхом, а не то, щоби ми в такій заміні бачили наше спасення душі й народу. Осуджуємо ваші заміри протестантизації нашого народу, як шкідливі не тільки під релігійно-церковним, але й під національним зглядом.

Хто хоче, щоби в нашій Церкві було ліпше, як тепер є, щоби в ній ніщо не діялось такого, що суперечить Євангелію, нехай не виступає з Церкви, нехай не заводить „нovoї віри“, бо се нічого не pomoже — атже всюди стрінеться він з такими самими людьми, що на сякім чи такім становищі тут і там у церкві будуть шукати „свого“ замість „божого“, що будуть ограничені, за-

сліплені, горді, а то й лукаві. Ані одна церква під сонцем не має й не може мати патенту на самих ідеальних людей! Нехай отже той, що бачить і по совісти відчуває, де лихо в церкві, наслідує Христа Господа, що — хоч закладав нову Церкву, яка мала світ змінити — не виступав з своєї історичної церкви, але проповідував своє Євангеліє і — не зважаючи на „лиця“ — картав, що треба було картати.*)

Редакція.

о. Др. Г. Костельник

Надзмисловий світ

(Докінчення)

13. „З безпосереднього явища розумом треба вичитати питоменности посередньої річи, щоби пізнати її природу“. Тим закінчили ми наше попереднє розумовання.

Алеж були філософи (типовим тут англієць Нїме), котрі вчили, що таке вичитування неможливе. На їх думку одна річ нічого не може сказати нам про другу.

Загальне людське переконання таке, що з прикмет одної річи можемо довідатися про прикмети другої річи, якщо вони знаходяться в причиновій звязи. На сій засаді основана ціла теологія: З прикмет світа заключаємо про прикмети Творця...

Саме отсю засаду заперечує Нїме. З причини — як він учить — нічого не можемо довідатися про наслідок, ані навідворот. Причина й наслідок сеж два окремі явища, які бувають дуже неподібні до себе (пр. віск у вогні топиться, а в воді ні).

Дотого ми ніколи не спостерігаємо с а м о г о ді л а н н я, яке заходить між явищами, отже про нього нічого й не можемо знати. Те, що спостерігаємо, се лише часове слїдування одного явища по другім. Якщо в дотеперішньому досвіді ми завсіди спостерігали, що явище В слїдувало по явищу А, то чуттям при звичаємось до тої правильности, й на будуче очікуємо такого самого порядку тих явищ.

Ось у тому мала би полягати ціла засада причиновости після науки Нїме-а. Вона мала би бути засадою простого, механічного тямлення, а не засадою інтеліген-

*) В сій полеміці ми нароком оминали чисто теологічні рації, щоби „Віра й наука“ не казала, що побиваємо її „римським словом“.

ції. Розум тут ні причому. Все кажуть змисли. Отже засаду причиновости слушно відносимо до зміслового світа та й тут тільки до тих явищ, котрих правильне наслідство ми вже досвідчили. Одначе в царство надзміслового світа засада причиновости не всилі нас ввести, бо ми того світа ніколи не досвідчували (бачили, чули...).

Не тут місце подрібно аналізувати всі льогічні похибки, що криються в науці Нуме-а і його сторонників. Ви-старчить для нас згадати, що отся наука вдійности не є нічим іншим, як скрайнім сензуалізмом, застосованим до засади причиновости. А що ми зі сензуалізмом уже розправилися, то й не маємо потреби зводити окрему полеміку з Нуме-ом. Хиба тільки вкажемо на анальогічне льогічне „самовбійство“ в Нуме-а, яке ми стрічали в Кант-а. Свою переоцінку засади причиновости Нуме не бачив (досвідчав) у світі, тільки своїм розумом її виснував саме на підставі причинової звязи між розумом і змислами з одної сторони а явищами в світі з другої сторони. Отже Нуме вчить, що розумом не можна відкривати причин (можна їх тільки змислами досвідчати), а він сам якраз розумом найшов нову причину засади причиновости, якою причиною (жерелом) мали би бути змисли, а не розум (як про те всі люди думали до Нуме а)... Типове льогічне самовбійство! Розумом у практиці побивав Нуме розум у теорії — як усі сензуалісти, на сміх богам...

Вправді воно незвичайно дивне: як наш розум може щось більше вчитати в річі, аніж наші змисли? Прецінь розум не зноситься з річами безпосередно, тільки за посередництвом змислів.

Змисли достарчають йому матеріял, а він „більше бере“ з того матеріялу, як йому дають змисли. Насувається тут порівнання: авжеж годі більше води виляти із збанка, ніж у ньому є. Отже оригінальну розумову силу, котра перевищує змислові дані, можна би відкинути як абсурд — що сензуалісти й роблять.

Алеж се односторонне, передчасне заключення, яке зовсім же визволює нас із клопоту. Той самий закид можна би зробити й з мислам. Змисли є в нас, річі зовні нас — як отже змисли можуть нам сказати щось про річі? І тут нема абсолютної безпосередности. До того ще так є, що наш найсовершеннійший змисл — око не може навіть дотикатися свого предмету безпосередно. Тільки світляна енергія (етер) відбивається від річий і переносить образ річий до ока... Отже між оком і річами, які око схоплює, посередничить етер — анальогічно, як змисли посередничать між розумом і зовнішнім світом.

Але як може розум більше вчитати зі зміслових даних, аніж міститься в тих даних? — Передовсім мусимо

зазначити, що се питання ложно поставлене. В дійсності людський розум не лише що не вичитує більше, аніж міститься в зміслових даних, але вичитує тільки дуже незначну частину з тих даних. Ангельський розум вичитає з тих самих даних без порівняння більше, а божий розум — усе. Тим ми й ступили на властивий шлях розв'язання квестії. Дитина була в кінотеатрі, й оповідає батькови про се, що там бачила. Хоч батько не був на тім представленню в кінотеатрі, а однак він красше розуміє те, про що дитина йому оповідає, аніж сама дитина. Чому? Тому, що розум у батька більше підготований до зрозуміння річий. На ті самі небесні явища глядить звіря, простолюдин і астроном, а прецінь астроном більше вичитує в тих явищах, як простолюдин, а простолюдин більше, як звіря. Аналогічні ріжниці заходять і між поодинокими зміслами: зір красше (повнійше, багатійше) схоплює пр. рожу, як дотик. Залежить се від внутрішньої будови зміслів — від того, що котрому Бог дав. Так і розум тому висший від зміслів середник пізнання — бо так йому Бог дав, або така його природа.

Змісли інтуїтивно схоплюють річи, а розум отсі їх схоплення аналізує, поглиблює, критикує, й так відкриває й те, що є надзмісловим (в найширшім значінню слова). Розум сам у собі носить мудрість, а змісли доставляють йому тільки матеріял.

Кожде розумовання, без огляду на те, чи воно відноситься до зміслових чи до надзміслових предметів, залежить тільки від тих двох умовин: а) щоби було в звязи з тим, що для нас звісне, б) щоби було належно утверджене. Треба мати преміси, щоби можна виснувати з них заключення (чито дорогою дедукції, чито дорогою індукції — се не змінє річи).

Значить: щось мусить бути дане, звісне, щоби в пізнанню можна було поступати дальше (відкривати нові правди).

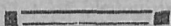
Колиж переходимо від звісного до незвісного, то в сфері незвісности стоять перед нами ріжні можливіости. Наслідство нашого розумовання тільки тоді буде оправдане, якщо буде так утверджене, що представляється як одинока можливість. Так пр. коли ми із звісних нам фактів світа та життя заключаємо, що Бог єствує, то таке льогічне наслідство з огляду на всі рації виявлюється як одиноко можливе. Що Бог не є змісловим предметом, се для певности нашого заключення не становить ніякої перешкоди. Ми вже підносили, що дійсна величина земської кулі, сонця і т. ин. також не є змісловими предметами (себто: такими, котрі можна би зміслами схопити), а прецінь на підставі всіх даних можемо розумом означити величину землі, сонця і т. ин.

Знов з другого боку: не помагає сама змисловість предмету, якщо нема достаточних рацій, котрі зробили би наше заключення одиноко можливим. Так пр. не є певне заключення: Мій приятель М нині їхав поїздом, що зударився з другим поїздом, отже мій приятель М „певно“ погиб у тій катастрофі. Авжеж може бути, що мій приятель М вийшов ціло з тої катастрофі, або легко, або тяжко покалічений.

Не є се правдою, що каже Kant, мовби нам бракувало предмету, коли нам його змисли не дають. Предмет, про який можемо довідатися, не мусить бути змисловий. Наше абстрактне поняття „єство“ таке широке, що під нього підпадає всякий можливий предмет. Отже маємо середники для схоплювання (пізнання) також надзмислових річий. Тими середниками є наші абстрактні поняття — незчислимі „очи“ нашого розуму.

Переконаємося, що ніякий закид, видвигнений проти можливости пізнання надзмислового світа, не може остоятися. А факти? Вони такі різнородні й так багато їх, що наші заключення про надзмисловий світ (про єствовання Бога, другого життя, безтілесних духів...) не бувають „у воздусі“, але виходять зобов'язуючі для нашого розуму — як одинока можливість з огляду на всі дані рації.

Що правда, до тих фактів треба підходити з повною ширістю й без усякого упередження, щоби їх не викривити. Бо якщо хтось так буде глядіти на гієрогліфи, що вважає тиме їх не за письмо, тільки за орнаментуку, то ніколи не довідається про їх змисл. Усе рішається вже в за-
р о д к а х — як в органічному світі, так і в пізнанню.

о. Осип Лещук

Перший Нікейський Собор

Собор і його рішення

(Докічення)

Скликання

По щасливій боротьбі зі своїм швагром Ліцінієм 323 р. зачав Константин Великий робити старання, щоби вирішити справу Арія, а тим самим замирити суспільність, що розбилась на два ворожі табори. Неуступчивий Арій мав проти себе значну більшість, але й мав відданих сторонників і сим-

патиків. З Александрії передирався аріянізм до інших міст і провінцій, охоплював духовенство і нарід і творив податний ґрунт під державно-суспільне розладдя і релігійну війну. Константинови, помимо найщирішої волі, не вдалось поєднати обох сторін і тому скликав Собор.

Відносно питання, хто скликав перший вселенський Собор, без сумніву муситься відповісти, що 8 перших вселенських соборів, скликували византійські цісарі, але в звязі з папою і ся звязь виявлялася раз виразнійше, раз менше виразно. Евзебій (Vita Constantini) твердить, що Константин видав письма, якими запрошував єрархів на Собор. Одначе до нас не дійшло ніодно з сих письм, отже і не знати, як виглядала обопільна згода цісаря і папи щодо скликання Собору. Маємо доказ, що обопільна згода була, а се в актах VI вселенського Собору з 680. р., де говориться: „*Κωνσταντίνος ὁ ἀεισεβέστατος καὶ Σιλβέστρος ὁ ἀσπίδος τῆν ἐν Νικαίᾳ μεγάλην τε καὶ περιβλεπτοῦν συνέλεγον συνέδον*“.¹⁾

Скликуючи собор, мав Константин на увазі не лиш релігійні, але й державні справи, що тісно вязались з релігією, а передовсім горожанський спокій. Папою був тоді Сильвестер I. (314—337).

Число заступників

Щодо скількості єпископів, які брали участь у соборі, нема певности. Евзебій, наочний свідок, у своїму творі „Vita Constantini“ пише, що було їх більше як 250. О 300 єпископах говорить цісар Константин в листі до александрійської церкви і історик Сократ. Атаназій, а за ним Єронім, Епіфаній, Ілярій, Теодорет, Руфін, Амврозій і Гелазій кажуть, що було їх 318. А Созомен пише, що число учасників виносило приблизно 320. Св. Василь Великий в листах до Григорія Назіянз. пише, що було 318 єпископів. Ту саму скількість подає і сам єп. Марута з Майферкату, звязуючи се число із скількістю слуг Авраамових, якими сей поконав нападників царів, хоч у виказі подає лише імена 220 єпископів, що підписали соборові рішення. Арабські коментарі подають аж 2.000 єпископів, мішаючи очевидно священиків і дяконів з єпископами. Історик Функ пише: „Зіхалось около 300 (318) єпископів“. Правдоподібно, що число учасників не було однакове підчас цілого часу, доки Собор тревав, одні єпископи виїздили, другі напливали, отже, раз було їх менше, раз більше.

Виднійші члени Собору

Учасниками Собору були переважно єпископи східних церков. Зі західних були отсі єпископи: Гозій з Кордови,

¹⁾ Hefele op. cit. стр. 8/1.

Цециліян з Картагіни, Марко з Калябрії, Ніказій з Діону, Доми зі Стрідону і двох римських священиків Віт і Вінкентій. Найвизначніші єпископи східної церкви були отсі: Александер з Александрії, Евстатій з Антіохії, Макарій з Єрусалиму, двох Евзебіїв, Пафнутій з горішньої Тебаїди, Спірі діон з Кипру, Павло з Неокесарії і св. Николай з Міри. *)

Еп. Марута з Майферкату пише про сучаників Собору: „З виїмком 11 Отців, прочі всі носили на собі сліди мучеництва і переслідування зі сторони єретиків. Були тут і осліплені і з повибиваними зубами і такі, яким поздирано нігті з рук і ніг, і з обтягими вухами і з поторощеними ребрами. На Собор принесли отці одного мученика, на імя Тома Мараш. Не мав він ні носа, ні вух, ні губ — все йому відрізано. Повиривали йому зуби, відрізали йому руки і ноги. Дванайцять літ сидів він у вязниці, нікого до нього не припущано і кожного року відтинано йому один член. На вид його сам цісар з острахом впав на землю і звеличав його словами: „Величаю Тебе, свідку Христа, що звеличив тебе так многими коронами“ — і цілував його рани.

Отворення і наради Собору

Собор почався в другій половині травня 325. р. Перед отворенням відбувались публичні конференції-диспути поміж католиками і аріянами. На тих конференціях був Арій з 17 своїми прихильниками - єпископами. Визначніші з них: двох Евзебіїв, Теонас з Мармарики і Секунда з Птолемаїди. З католиків вславились у диспутах: діякон Атаназій і свящ. Александер з Константинополя, котрий заступав свого старенького єпископа. Дуспутам прислухувались світські, а навіть поганські філософи. Про одного поганського філософа Федона, оповідає Руфін. Мав він диспутувати з антіох. єпископом Евстатієм, а наслідок того був такий, що Федон прийняв християнство. Але другого такого філософа не могли ніяк повернути. Тоді виступив один простий чоловік-старець, повернув його короткою промовою і він охрестився. Серед тих диспут наспів цісар в окруженню достойників, цілий блестів у золоті і самоцвітах. Єпископи ждали на нього, а один з них привитав його короткою мовою. На привитання цісар висказав своє побажання, щоби у згоді і єдности полагодили спори, а він їм також у тому допоможе.

Відтак папські легати: Гозій і свящ. Віт і Вінкентій обняли провід Собору, і почались наради. Цісар, буваючи на Соборі, беріг лиш зовнішнього порядку, що було не лише бажане, але й конечне з огляду на спорячі сторони.

*) Його участь новішими істориками заквестіоновано.

На черзі станула справа Арія. Вже в передсоборових конференціях-диспутах справа була дуже дразлива і спричиняла дуже піднесений настрій. Тепер, коли почався Собор, посипались обосторонні обвинувачення Католики аріян, а аріяни католиків посуджували о ереси. На руки цісаря приходили ріжнородні скарги то єпископів на єпископів, то світських на єпископів. Яким способом були ведені самі наради, про се мало пишуть історики. Одна і друга сторона виголошували свої мови, що прибирали деколи палкий характер так, що сам цісар вважав за відповідне напаминати отців до поміркованости. Руфін згадує, що відбувалися щоденні засідання єпископів, на яких диспутовано над блудами Арія і виготовлювано оборонні відповіді. До найкрасших оборонців Христового божества крім двох вгорі згаданих, належали ще єпископи: Евстатій і Маркил з Анкири, а особливо діякон Атаназій з Александрії. Вже на передсоборових конференціях Атаназій дуже розумно і краснорічиво опрокидував аріянські блуди, а на Соборі став найбільш авторитетним оборонцем правдивої віри, чим звернув на себе увагу цілого зібрання. Відтак його імя стало синонімом правдивої Христової віри.

Родився Атаназій около 296. р., а 319. р. став діяконом. Вчився він у місцевій катихитичній школі, потім бачимо його на пустині, під оком пустиножителя св. Антонія, де довгий час вів дуже строге життя. В р. 327 став александрійським патріархом і найчільнішим оборонцем Христового божества. Аріяни його за се зненавиділи і старалися його позбутись. Помер 373. р. в Александрії; сорок шість літ був єпископом, з того 20 літ п'ятикратно засиланий, перебував на вигнанню. Він поборював аріян не лише словом, але й письмом.

Крім здеклярованих аріян, виступили на Соборі т. зв. евзєбіяни, приклонники нікомедійського еп. Евзєбія з піваріянськими поглядами. Вони старалися виказати, відповідно натягненими цитатами зі св. Письма, правовірність Арієвої науки. На означення рівности Христа з Отцем обрав Собор назву „*ὁμοούσιος*“.

Аріянський символ Евзєбія Кесарійського став предметом глибої застанови і загальної диспути отців Собору. Сам цісар брав чинну участь у дебатах. Ереси, що заключались в евзєбіянським символі, осуджено і прийнято символ, опрацьований Атаназієм, т. зв. нікейський символ. Сей нікейський символ підписали всі отці, крім п'ятох, хоч й з них трьох опісля підписало. Собор осудив науку Арія і його приклонників, а їх письма орік на спалення. Цісар засудив Арія і сих двох єпископів разом з їх прихильниками-священниками на прогнання до Ілірії, а скривання аріянських письм загро-

звив карою смерти, і заборонив навіть уживати назви „аріянин“.*)

Синод в Арле 314. р. намагався накинути цілій Христовій Церкві час святкування Великодня римською церквою. Однак се рішення не прийнялось. Справу вирішив щойно Нікейський Собор. Як над тим дебатовано, не знаємо. Про саме рішення довідуємося з енцикліки синоду і цісарського письма, висланих до всіх, що не були на Соборі. Головно письмо Константина відкриває багато мотивів, якими руководились отці при вирішенню сеї справи. Передовсім осуджується тих, що в святкуванні Великодня ідуть за Жидами. З сього письма, яке осуджує не лиш Жидів, але й тих, що ідуть за їх часом, виходить, що а) Великдень маєтсья все святкувати в неділю, б) сею неділею має бути перша неділя по весняній повні, що припадає по веснянім зрівнанню, і в) коли повня припаде в неділю, то Великдень буде щойно в другу. Щодо о числення часу Великодня, як твердить александрійський Кирило у своїм „*Prologus paschalis*“, то тим мала займатися александрійська церква, повідомляла папу, а він повідомляв весь християнський світ.

Схизма Мелетія. на позір мала, в історії молоді Церкви дуже заважила. Зважити лише, що до неї признавалося аж 29 єпископів, а в самій Александрії, і так розбитий аріяньством, 4-ох священників і 3-ох діяконів. Отці Собору дуже лагідно поступили з Мелетієм і його прихильниками, думаючи, тим способом назад їх притягнути. Та помилились. По Соборі виступили вони ще завзятійше, а вкінці получитись навіть з аріянами і спільно атакували Церкву. Мелетієви лишили титул єпископа, але без найменших прав. Мешкати міг він у своїм місті. Духовенство, яке він висвятив, мусіло піддатись додатковому рукоположенню. Щойно тоді приймалось їх до церковної звязи і з деякими обмеженнями, наділювано їх духовними повноваженнями.

*) Пізнійше Константин дався підійти аріянам, відкликав Арія з заслання і велів урочисто ввести його до церкви в Царгороді. Та тутже мала стрівити його нагла смерть, виплинули з нього внутренности. Один син Константина Констанцій став по стороні аріян, другий Констанс був щирим католиком. У тому часі відбуваються синоди за синодами: в Антіохії 341. р., Сардиці (нинішня Софія, столиця Болгарії) 343. р., Сирміюм 351. р., Арле 353. р., Медіоляні 355. р. Отсі всі синоди, за виїмком в Сардиці, були аріянські; укладано на них різні формули, буцім то в ціли поєднання з атаназіянами. — По медіолянським синоді між аріянами наступає розділ на аріянів і семіаріянів, що взаємно поконуються. Відбуваються дальші синоди другий, третій і четвертий в Сирмії і на них укладають т. зв. сирміїські формули. — Відтак завзято попирає аріяньство цісар Валенс. Та вже з його смертю упадає і аріяньство, а се завдяки св. Отців-Учителів Церкви, Василя Великого, Григорія Назіанзського і Григорія Нісійського. Цісар Теодовій Великий стає на ґрунті католицької віри. Аріяньство держалось ще між Го-тами, але вже у восьмій століттю цілком зникає.

Справа целібату духовенства була також темою дебатів отців Собору. Субстратом до цього послужили їм рішення деяких попередніх синодів, а тепер сю справу хотіли уняти у загальний, для цілої Церкви обов'язуючий, закон. Тебаїдський еп. Пафнутій виголосив мову проти целібату. Собор пішов за його радою і нічого нового в сій справі не вирішив.

Крім того порушувано на Соборі багато інших справ церковної дисципліни, о котрих буде мова при обговорюванні поодиноких канонів.

Канони Собору

Приписи, що відносилися до церковної дисципліни, унято в так звані канони. Немає одностійності щодо числа всіх канонів. Більшість стоїть на становищі, що всіх канонів є 20. За числом 20 промовляють: історик Теодорет, еп. Гелязій, історик Руфін (майже сучасник Нік. Соб.), важним свідомством становить спір Риму з африканськими єпископами відносно відклику до Ап. Престола, *) старинні грецькі і латинські збірники канонів Фотія і Номоканон, Зонар і Бальзамон у своїх коментарях до канонів старинних Соборів, іспанський збірник св. Ізидора, збірник папи Адріяна I, Гінкмар з Реймсу, Псевдо-Ізидор.

За більше як 20 канонами промовляють: Латинський лист, мильно приписуваний Атаназієви, до папи Марка (подає 40 канонів грецьких і тільки латинських, разом зібраних у 70 канонів). Кардинал Бароній, папа Юлій I., св. Єронім у „*praefatio in librum Judith*“, папа Інокентій I., еп. Марта подає аж 83 канони.

Нині загально приймається, що було тільки 20 канонів.

Канон I.: Хто в наслідок хвороби або варварства став скопцем, лишається духовним; хто сам, добровільно ним став, тратить свій уряд.

Канон II. забороняє хрестити тих, що за коротко були в катехуменаті, і по хрещенню висвячувати таких на єпископів і священників.

Канон III.: заборонено єпископови, священникови, дияконові і взагалі клирикови держати у себе жінчину з виїмком матери, сестри або тітки, або взагалі такої, щодо якої не може бути жадного підозріння.

*) Африканський пресвітер зі Сікка Апіярій задля деяких промахів був позбавлений уряду і заапелював до римського Престола. Тодішній папа Зосим прийняв апеляцію, покликуючись на один нікейський канон. Але цього канону не знайдено ні в старих пам'ятниках (відписах), ні в кодексах. Тоді і Африканці і папа, хоча пізнати канони Нік. Собору, вислали до Царгороду, Александрії і Антіохії делегатів з просьбою о відписи канонів Нік. Собору і Символу. Двох царгородських учених Тепло і Теарістос, переложили канони на лат. мову і вислали їх до Картагіни і Царгороду. В сих перекладах є також 20 канонів.

Канон IV. нормує висвячення єпископа ¹⁾. В засаді, єпископа поставляють всі єпископи цілої провінції. Якби се було за тяжко, або заходила нагляча потреба, то найменше трьох єпископів, з письменною згодою прочих неприявних довершували єпископської консекрації ²⁾.

Канон V. означає становище виключених з церковної суспільности й їх перехід до другої єпархії. В засаді виключеного одним єпископом, не вільно прийняти до церковної громади другому єпископови. Одначе треба розслідити, чи такий не впав жертвою ограничености, злости, або сварливости єпископа. Розслідженням таких справ мають зайнятися синоди. Такі синоди мають збиратися двічі в рік. Рішення такого синоду було разом скріпленням виключення, але й прислугувало йому також право єпископський осуд злагіднити.

Канonom VI. потверджено старий звичай, що александійський єпископ має власть над провінціями Єгипту, Лібії і Пентаполіс. Також права належаться єпископови Риму і Антіохії ³⁾.

Канон VII. Єпископови з Елія т. є. Єрусалиму належиться особлива почесть ⁴⁾.

Канonom VIII. вирішено щодо схизми Новаціянів. ⁵⁾ Їх можна

¹⁾ Розходилося тут не лише о висвячення, але передовсім о номінацію. Сі два акти тєді ще не були так відділені від себе, як нині.
РЕДАКЦІЯ

²⁾ Провід у консекрації єпископа і посвідка відбутого посвячення належалося митрополитови. В початках єпископів поставляли апостоли, а вже ученики апостолів наставляли єпископами тих мужів, на яких згодилася ціла громада (*συνεοδοκία τῆς ἐκκλησίας πάσης*). Відтак акту посвячення доконує вже більше єпископів *praesente plebe, universae fraternitatis suffragio et episcoporum iudicio* (Hefele, op. cit, стор. 384). Тому і Мелетій ділав протизаконно, бо висвячував сам.

³⁾ В деяких старинних лат. перекладах сей канон зачинається словами: „*Ecclesia Romana semper habuit primatum*“. В найстарім лат. перекладі *Prisca* дотичне місце звучить: „*Antiqui moris est, ut urbis Romae episcopus habeat principatum, omnia urbicana loca et omnem provinciam suam sollicitudine gubernet*“. (Hefele, op. cit 399). — На четвертім вселенськім Соборі халькедонськім легат папський Пасхазій, відчитав на 16. засіданню шестий нікейський канон у тому виді: „*Quod ecclesia Romana semper habuit primatum*“ — (Hefele op. cit 401).

⁴⁾ Елія — Єрусалим. В р. 70, в серпні занятий Титом, в 132. р. збурений і заораний за Адріана, втратив навіть свою історичну назву, а став зватися *Aelia Capitolina*.

⁵⁾ В часах переслідування за римського цісаря Декія (249—251) виступив римський священик Новаціян проти свого єпископа Цециліяна зі закидом, що сей залагідно постулає з т. зв. „*lapsi*“, а через те стала церква нечистою. Вониж самі звали себе чистими (пуритани, катарі). Беруть вони свій початок ще у монтанізмі (150 літ по Христі). Хто по хрещенню впав у гріх, або вдруге оженився не міг, у їх поняттю, бути вже членом церкви. А треба памятати, що в католицькій церкві була лиш одна покута: „*Servis enim Dei poenitentia una est*“ (Pastor Hermae — Hefele op. cit 409).

було приймати назад до католицької Церкви, під умовиною, що зложать письмнену заяву, що підчиняються науці католицької Церкви і піддадуться додатковому рукоположенню. Коли в якій місцевості було двох єпископів, католицький і новаціянський, то щоби в одному місці не було нараз двох єпископів, католицький лишився, а новаціянський ставав священником або хорепископом.

Канонами IX. і X. позбавляють становища і священничих прав тих, що без іспиту були постановлені священниками, або виявився їхній промах, або яко відпавши (lapsus) стали священниками.

Канонами XI. і XII. вирішує, як поступати з відпавшими в часах реакційних воєн Ліцінія і в міру їх вини назначає їм відповідні кари.

Канон XIII. приписує правила, яких придержуватись має Церква відносно відпавших (lapsi) в небезпеці смерті. Тоді мається уділити надорожнє (εγρόδιον). Колиж відтак такий з хвороби виїде, остає між покутниками. Щодо екскомунікованих, то й такому в годині смерті може єпископ, особисто розслідивши справу, дозволити прийняти св. Причастія.

Канон XIV. накладає на відпавших катехуменів покуту трьох літ.

Канон XV. З огляду на се, що єпископи, священники і діякони міняли місце свого осідку, чим спричиняли замішання і роздори, забороняє Собор самовільно кидати своє місце і переходити на інше.

Канон XVI. значно острійший від попереднього. Колиб хто з духовенства всіх степенів не хотів повернути до осідку своєї церкви (йому повіреної), підлягає виключенню ex communicatione clericali. Колиб єпископ висвятив кого з чужої, або для чужої дієцезії, акт висвячення стає неважним. *)

Канон XVII. накладає дуже остру кару на духовенство, що ради лихви позичає гроші. Таких мається виключити, а навіть вичеркнути зі спису духовних.

Канон XVIII. в цілости відноситься лише до діяконів. Силою сього канона забороняється діяконові подавати священникови св. Причастія, саміж мають причащатись щойно аж по священниках, від священника. Не вільно їм сидіти поміж священниками. Непослушні тому канонам тратили свій уряд.

*) Радше треба розуміти, що не неважний акт висвячення, але що се є suspensio ab officio.

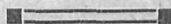
Канон XIX. наказує наново хрестити сторонників Павла зі Самосати. *)

Канон XX. Наказано в неділі і в п'ятдесятниці відмовляти молитви не клячучи, а стоячи.

Значіння Нікейського Собору

Отці Нікейського Собору засвідчили на ділі бажання Спасителя: „да всі єдино будут“. Схід і Захід у найбільшій згоді і виrozumілости разом радили, спільно вирішали всі церковні справи. Такої єдності і взаємної виrozumілости не було вже ніколи в послідуючих соборах. Рішення Нікейського Собору стали початком загального церковного законодавства.

Тому слушно величають сей Собор і його учасників папа Лев I. Великий, Атаназій, Амброзій, Іван Золотоустий і ин. На сході присвячена навіть окрема неділя Отцям I. Нікейського Собору.

о. Д-р Г. Костельник

Зайві натягання св. Письма

В сербській часописі „Христьянски живот“ (ч. 3—4 з с. р. стр. 78—87) російській професор-священик Н. Малахов випечатав розвідку про свідків Христового воскресення („Сведоци Вакрсеня Христовог“).

Привід до сеї розвідки дали йому протестантські критики Kaim („Geschichte Jesu von Nazara“) і Beischlag („Das Leben Jesu“), а саме тими місцями, де закидують євангелистови Матеві, що він так представляє поведінку римської сторожі по Христовому воскресенню, що се виходить неправдоподібне. Ось те місце в Beischlag-a: „Найнеправдоподібнішою в тому описі є поведінка сторожі по воскресенню. Всякій психольогічний нормі суперечить те, мовби первосвященики зараз прийняли наче реальний факт вістку, яку їм принесли жовнярі, мовби — не звертаючи уваги на се — всежтаки постарались, щоби за помічю підкуплення зробили сей факт нереальним, а міжтим жовнярі, котрі ніби приймили гроші від Жидів, щоби тим самі на себе стягнули провину за неточність у службі, й котрі при твердій римській дисцип-

*) Притім держались отці погляду, що єретики при хрещенню не придержувались приписаної форми — не хрестили в імя Пресв. Тройці.

ліні в тім випадку ризикували своїм життям — ті жовнярі се були славні римські жовнярі“.*).

Малахов, щоби оминуті отсю видвигнену „трудність“, радить собі так, що сторожу, яка пильнувала Христового гробу, уважає не за римську, тільки за жидівську — значить, що вона була зложена не з римських жовнярів, підданих Пилатові, тільки з тих жидівських посіпаків, що їх первосвященики були вислали до гетсиманського городу зловити Христа. Малахов просто дивується, що весь християнський світ „даже до сего дне“ (се його слова) має инакшу думку про се — думку, „яка вповні суперечить ясному й точному свідоцтву Євангелія“! От нема то, як професори, коли вже забайцуються в своїм оцті! Поза своїм оцтом вони не знають і не признають цілого світа, бо стають нечуткі на те, що в світі.

Характеристичні думки Малахова отсі: „Beischlag дивується легковірности жидівської старшини, котра зараз дала віру оповіданню сторожі. Сей сумнів (здивовання) був би природний і зрозумілий, якби се була римська сторожа, для котрої ціла отся справа не могла мати ніякого особливого інтересу. Але тут свідчать люди, котрим Анна і Каяфа могли вірити, як і самим собі. В такім випадку для старшини не могло бути ніякого сумніву“.

„Якби се були римські жовнярі, в ту справу вмішалась би римська влада, котра після загального правила римської юрисдикції — передтим, заки покарала би відвічальних жовнярів за недбале сповнення своєї службового обовязку, мусіла би дослідити все, що сталося... А дослід, розуміється, й сам урядово ствердив би те, що дійсно сталося при гробі, й розвіяв би клевету про крадіж тіла“.

Саме отсього урядового досліді жидівська старшина й побоювалася. Тому й дала гроші (своїм) сторожам, щоби нікому нічого не говорили, щоби Пилат не довідався й не зарядив слідства.

От і цілий концепт Малахова. Євангеліє Матея сі події так описує: „На другий же день, що після п'ятниці, зібралися первосвященики і фарисеї до Пилата, кажучи: Пане, ми згадали, що той обманець сказав, будучи ще живий: Після трьох днів воскресну. Прикажи отже стерегти гробу аж до третього дня, щоби часом не прийшли його ученики і не вкрали його і не сказали людям: Встав з мертвих, і буде послідний обман гірший першого. Сказав їм Пилат: Маєте сторожу, йдіть, стережіть, як знаєте. Вони ж пішли і обезпечили гріб запечатанням каменя і сторожею“ (27, 63—66).

*) Das Leben Jesu. Bd. I. S. 416.

„Коли вони (мироносиці) йшли, се деякі зі сторожі прийшли в місто і сповістили первосвящеників про все, що сталося.

І зібравшись зі старшиною та нарадившись, дали доволі гроша воїнам, кажучи: *Говоріть, що його ученики прийшли в ночі і вкрали його, як ми спали. І коли про се почує намісник, ми заспокоїмо його і зробимо вас безпечними. А вони, взявши гроші, зробили, як їх навчено* (28, 11—15).

Чиж можна отсі, дійсно ясні, слова инакше розуміти, аніж розуміє їх весь християнський світ? І чи треба їх натягати, щоби Євангеліє вийшло ціло? Ні одно, ні друге. Авжеж Євангеліє виразним словом говорить, що се були воїни, що стерегли Христового гробу. А Жиди в той час своїх воїнів не мали — військо було римське в Юдеї. Тай чого жидівська старшина ходила би (а ще в суботу і в день пасхи) до Пилата просити о сторожу, якби се не так було? Свою ватагу післали первосвященики в гетсиманський город, навіть не питаючися Пилата. Так само могли свою власну сторожу поставити при Христовому гробі навіть без повідомлення Пилата. Атже Пилат уже був видав тіло Христа Йосифови — значить: тим він уже скинув з себе відвічальність за дальші перипетії, які могли би статися з тілом Христовим. Без огляду на се жидівська старшина таки захотіла римської сторожі, а не своєї власної. И воно було незвичайно мудро обдумане. Жидівська сторожа не могла бути така певна, як римська. Приклонники Христа могли би лекше напасти на неї — розігнати, залакати або й підкупити — лекше, аніж римську, військову сторожу.

Нападати на римську сторожу означало би підіймати революцію проти Римлян. А підкупити римську сторожу було безмірно тяжше, бо ані приступу до неї не було (не вільно приступати й переговори вести з жовнярами, що на сторожі) — тай за таке діло, якби виявилось, загрожувала жовнярам смерть.

Пилат уже мав досить клопоту з Жидами в Христовій справі. На всі способи він старався звільнити себе від того, щоби проти своєї совісти видати засуд смерти на Христа (відсилав Христа до Ірода, хотів виміняти його за Варау-розбійника, казав його бичувати). Пилат боявся наслідків тої афери з двох боків: від цісаря (зглядно від зворожобленої старшини жидівської, котра в очи йому говорила, що його очернить перед цісарем) і від Христа, перед котрим остерігала його жінка, а Жиди свідчили про нього, що він „зробив себе сином божим“ — і Пилат, як Євангеліє каже — „ще більше злякався“. Без сумніву Пилат узажав Христа за якогось несамовитого чародія — так, як і жидівська старшина. І коли Жиди зявились у Пилата з просьбою

о сторожу, Пилат уже був злий — певно сказав їм: Я вже того досить маю! Дайте мені чистий спокій! Маєте (возьміть собі) сторожу, робіть, як знаєте, але я тим уже не буду журитися! Маєте сторожу“ — се не значить, що Пилат сказав до Жидів: маєте свою власну сторожу, а я вам своєї не даю. Значать сі слова тільки те, що Пилат не хотів уже журитися дальшими подіями.

Римські жовнярі, що стерегли Христового гробу, зовсім не боялися Пилата за те, що покинули гріб Христа перед упливом терміну. Вониж були там поставлені на те, щоби ніхто не вкрав тіла з гробу. І сього вони допильнували — значить: свою службу точно сповнили. А що Христос воскрес з гробу, вони сьому не могли перешкодити, отже й не могли бути покарані за те. Опустили гріб, коли стороження стало безцільне. Зрештою „несамовитість“ акту воскресення цілковито їх оправдувала у всьому. Пилат їх там не призначував, тільки первосвященики. Тому вони й прибігли з гробу до первосвящеників, а не до Пилата.

Могли сі жовнярі боятися Пилата тільки тому, що за гроші пускали неславу на порядки в римському війську: що вони ніби спали на сторожі, а ученики Христові викрали їм тіло з гробу. І тут було дуже на місці забезпечення, яке їм дала жидівська старшина: Не бійтеся намісника, як він довідається про сю брехню, то ми йому скажемо, що се тільки брехня, якої ми вас навчили для успокоєння народу, а ви свою службу точно сповнили.

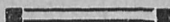
Але як первосвященики так „безкритично“ повірили жовнярам, що вернули з Христового гробу? От просто безглузде питання — по давній психологічній засаді „ті, що хвалилися, що вони мудрі, подуріли...“ Авжеж жидівська старшина не була такого духа, як новочасні раціоналістичні критики, що вірять тільки в машину і в важки... Малаж нагоду жидівська старшина не лише чути про різні чуда Христові, але й оглядати таких, що їх Христос чудесно сцілив (сліпороджений і ин.), або й воскресив (Лазар з Вітанії). Ніколи Жиди не заперечували чудес Христових, ба навіть явно признавали їх („сей чоловік великі діла робить“

Каяфа), тільки казали, що се діла при помочі Сатани-дівола... Без сумніву уважала жидівська старшина Христа за „несамовитого“ чародія й добре знала про його прощство воскресення. І коли жовнярі прибігли з гробу, то нічого природнійшого для жидівської старшини не було, як повірити їм. Жовнярі не сміли перед терміном опустити гробу, не сміли уступити й перед наступом Христових учеників, не сміли й заснути — отже все складалося з тим, що жовнярі говорили.

Отже нема тут ні найменшої трудности. Євангеліє само про себе говорить — і добре говорить. Зайві всякі натягання й перекручування.

Очевидна річ, що Христове воскресення саме в римській військовій сторожі має без порівняння важнішого свідка, аніж була би ним жидівська сторожа, зложена з послужників, водоносів, дроворубів і т. ин. Про таку „нефасову“ сторожу завсіди можна би лекше думати, що її підкупили, або що вона налякалася, тай втікла від гробу. Жидівська старшина вибрала римську (військову) сторожу саме тому, щоби якнайпевніше забезпечитися перед крадіжю Христового тіла. Але тим вона погіршила свою справу, бо на кінці таки мусіла викручуватися тим, перед чим забезпечувалася: що ніби Христове тіло викрадено з гробу... Неабияка іронія!

Чому ж Пилат не зарядив слідства в справі Христового воскресення? Чи може не довідався про нього? Се просто не дається подумати. Але Жиди не просили о таке слідство (Пилат дуже добре розумів: чому...), жовнярі сповнили свою службу, а він сам — він ще живого Христа хотів якнайдалше відсунути від себе. А тепер хіба тільки побоювався, що той воскресший з гробу „чарівник“ міг би на ньому пімститися, й певно хотів цілу отсю немилу аферу якнайскорше забути, а не щоби відсвіжувати її судовим слідством.

о. В. Липицяк

Гостина в Пустомитах

(щирецький деканат)

На черговім засіданню „Комітету допомоги вдовам і сиротам по священниках“ у Львові дня 2. травня с. р. явився як гість щирецький декан, о Вол. Стернюк, парох Пустомит.

Привитаний радо членками Комітету, прислухувався ходови нарад, а відтак подав до відома, що його подруга, п. Євгенія Стернюкова, запросила до себе на день 14. травня всіх священничих жінок щирецького деканату в ціли взаїмного познакомлення, взаїмного зближення і засновання деканального комітету допомоги вдовам і сиротам по священниках.

Просив також, щоби головний львівський Комітет виделегував на се зібрання своїх відпоручників.

Те запрошення прийнято дуже радо, а що Пустомити недалеко Львова, то назначено аж трьох відпоручників, а саме: заст. голови, п. Стеф. Монцібовичеву, о. дир. Дзеровича і автора сих стрічок.

В означенім дні явилися на двірці у Львові п. Монцібовичева і підписаний, ждали на о. дир. Дзеровича аж до хвили відходу поїзду (год. 6:20), однак безуспішно. Не прийшов — кажу — бо певно не міг. І нічого дивного, вчора вернув пізно у вечір, а завтра зачинає письменну матуру, отже нинішній день йому потрібний на приготування всього до матури. Поїдемо в двійку. Посідали ми до вагону і хоч поїзд відійшов тоді зі Львова з півгодинним опізненням, ми вже не виглядали з вікна за о. Директором, бо знали, що у нього нема спізень.

О год. пів 7-ої рано приїхали ми до Пустомит. Моя товаришка пішла на приходство, а я просто до церкви. На 8-у год. була заповіджена Служба Б. внаміренню Комітету.

Церква зовнішнім виглядом зовсім не обіцяюча, але зате в середині, аж любо подивитися; скромненька, ще не має повного уладження, але те, що вже є, має свій змісл і стиль, а скрізь такий лад і так чистенько, що дійсно приємно помолитися в такім Божім Домі.

О. декан зачав співану Сл. Божу, а я сів до сповідальниці. Співав зовсім добре місцевий хор. Запрошені пані поприїздили, прийшли на Сл. Божу, приступили до сповіди і спільного св. Причастя, а відтак запросила пані деканова всіх на приходство.

Було 12 жінок священників і дві світські: п. докторова Трешневська зі Ширця, донька бл. п. о. дек. Небилівця і п. проф. Левицька зі Львова, донька п. п. Стернюків.

Всі познакомилися, засіли до снідання, а потім зачалися наради. Отворив їх короткою промовою господар дому, по чім п. Монцібовичева виголосила реферат, в яким представила причину і ціль основання Комітету, його дотеперішній розвиток і вигляди на будуче.

Саме скінчився реферат, коли перед вікна приходства заїхало якесь авто. Цікаві заглядаємо, хто се міг би бути, дивимося — висідає о. дир. Дзерович. Війшов, привитався та й просить о слово. Вибачте — каже — Вп. Пані, що я так спізнився, але не міг інакше, бо вчора мав в подорожі пригоду. Вертаючи з матуристами з богомілля в Крехові до стації Глинсько, спізнили ми поїзд. Було пів 5-ої пополудні, а слідующий потяг мав приїхати на другий день рано! Щож тут робити? Начальник стації порадив нам іти пішки до Жовкви (5 км), може там дозволять нам всісти до якого товарового поїзду і дістатися до Львова. Ми скористали з ради і пішли до Жовкви. Було нас понад 80 осіб. Прийшли ми до Жовкви, але там довідалися, що до Львова таки не дістанемося, бо товаровим поїздом не вільно перевозити. Не було отже иншого виходу, як розміститися в двох почекальних і ждати терпеливо рана. Так ми й зробили. На гурці і співах минула ніч, дочекалися ранішнього поїзду і ни-

ні о год. 7. рано вернули ми до Львова. На двірці стояв ще поїзд до Пустомит, я перейшов кілька разів попри нього, заглядав, чи не побачу моїх двох товаришів, але на жаль, не бачив нікого. Я боявся, що може їм зайшла яка перешкода і ніодин з них не їде, dlatego, щоби ратувати повагу львівського Комітету, вступив я до дому обмитися і перебратись, сів в авто — і ось приїзджая.

Оповідання о. дир. Дзеровича зробило на всіх помітне вражіння: чоловік на визначнім і відповідальнім становищі, який має багато праці, кожда година у нього дорога, втомлений дорогою попереднього дня, вночі ані ока не прижмутив, а не жалує труду ні значного видатку, їде автотри милі, щоби послужити тій ідеї, яку підняли священничі жінки, допомогти вдовицям і сиротам по священниках.

Те оповідання було неначе живою ілюстрацією реферату п. Монцібовичевої і доказом, яким щирим і зичливим серцем відносяться львівські члени Комітету до започаткованої праці.

Користаючи з такого доброго настрою, зголосився я до слова. На вступі запевнив я присутних, що такою самою доброю волею, якої саме дав доказ о. дир. Дзерович, оживлені всі без виїмку члени Львівського Комітету; точно кожного місяця складають грошеві жертви та не жалують труду і праці, щоби конче здвинути задумане діло. Але се дасться перевести тільки спільними силами всіх священничих жінок цілої епархії. В тій цілі мусять безумовно повстати у всіх 54 деканатах формально організовані деканальні Комітети і зачати плянову працю.

Воно конечне з ось яких причин:

I. Матеріальні згляди

Громада по нитці, бідному сорочка, — каже пословиця. Так і тут, — якщо тільки 650—700 осіб, священничих жінок, возьме участь в сій акції, то в двох-трьох літах стане напевно у Львові перший дім для священничих вдовиць і сиріт. За ним підуть дальші по других містах. Але треба, щоби сього хотіли!

Крім жертв з власної кишені треба уряджувати принагідні збірки, устроювати на сю ціль фестини, вистави, тощо, використати кожду нагоду і кождий чесний спосіб, щоби зібрати щось для Комітету.

Священнича жінка і священнича донька повинна поставити собі точкою амбіції причинитися і жертвою і працею до скорого сповнення наміченої цілі.

А ціль така гарна і така благородна, що ніхто не повинен відтягатися від неї. Не маю найменшого сумніву, що сю акцію підпоможе кождий священник, не виймаючи вдівців і безженних, бо се діло добродійне.

Вправді, хтось там мав сказати: „Я не буду давати жертв на сю ціль, бо я забезпечив свою жінку в інший спосіб“, — але мені годі повірити в правдивість тих слів, бо такий висказ сильно егоїстичний і нехристиянський.

До добрих діл всі ми обов'язані, робити їх треба виключно для того, що Бог буде за них нагороджувати, а тим більше обов'язані ми до милосердя в сім випадку, де ходить о найбідніших з нашого священничого стану. Впрочім, хто висилі напевно сказати, що його жінка чи дитина не опиняться колись в такім положенню, що буде приневолена користати з милосердя других?

Доля буває деколи дуже химерна, а тисячні приміри з часів світової війни повинні змінити основно наш світогляд взагалі, а зокрема наш погляд на матеріяльні „забезпечення“. Одна пані, колись власничка великої посілости з 1200 моргами найкрасшої землі, котрої чоловіка розстріляли большевики, є нині господинею в одного з наших священників, її донечка перебуває в захисті для сиріт, а син послугує в однім бюрі у Львові! Ось так зажартувала собі доля з колишньої багатой родини. А таких примірів є багато. Для того нерозумна така бесіда: „я забезпечив своїх“; всі людські обезпечення є непевні і нетривалі, добре і тривало може обезпечити нашу рідню тільки один Бог, але таку ласку треба собі заслужити, а в першій мірі треба бути чоловіком і мати серце!

Отже хто є чоловіком і має серце, сей не замкне руки перед вдовою і сиротою. Дай, що можеш, але дай. Якщо всі станемо до такої праці і приєднаємо до неї усіх тих, що вийшли з священничого дому, то намічену ціль осягнемо дуже скоро.

II. Ідейні згляди

В деяких деканатах занялися збіркою для сього Комітету самі оо. декани, стягають від священників місячно по 4 зол. і присилають до Львова. В сей спосіб хочуть виручувати свої пані. Одначе таке полагодження справи є далеко не вистарчаюче. Організуючи сей Комітет, мали ми на думці не тільки матеріяльні цілі, але також ідейні, а саме: є нашим бажанням довести до обеднання усіх священничих родин наперед по деканатах, а відтак в цілій епархії. Від сього наміру не відступимо, бо така злука лежить в добре зрозумілим інтересі священничих подруг і їх дітей. Дотепер бували випадки, що деякі жінки священників з того самого деканату навіть не знали між собою; не то щоби бувати у себе, або собі чимнебудь помагати. А й тоді, коли бувають у себе, то се бування кінчиться звичайно з хвилею смерти чоловіка. Коли він замкне очи, то сусіди приїдуть ще на похо-

рон, пожалують, але пізніше рідко хто загляне до вдовиці, або спитає, куди вона подінеться з дітьми, чи має з чого жити і які у неї пляни на будуче. Навіть на рідню не все можна числити, деколи красше було би не мати рідні.

А саме в таких тяжких хвилях треба когось, хто потишив би сю зломану вдовицю, додав їй відваги, вляв в неї надію, щоби вона не почувалася такою опущеною, безрадною і не попадала в розпуку. Нехай вона знає і відчує, що є у неї сестри в деканаті, які співчують з її болем, поділяться її журбою, не опустять її, але обдумують спосіб, де і як вона приміститься, одним словом не дадуть їй з дітьми згинуть. Така моральна підтримка в тяжких хвилях є дуже цінна і кожному пожадана. А можна її легко мати при добрій організації.

Вже деканальне обєднання може допомогти багато одиниці в перших її тяжких хвилях, а ще більше добра зробить для неї обєднання священних подруг цілої єпархії. Крім сього є багато других питань, перед якими стає кожда жена священника, яка дивиться поважно на виховання своїх дітей і часто не вмєє знайти на них відповіді. От хочби такі:

а) в яким напрямі виховувати тепер наші доньки, щоби приготувати їх практично до життя;

б) до якої школи вписувати наші діти, щоби вони не стратили в ній найбільшого скарбу — віри в Бога;

в) у кого примістити дитину.

Сеж прецінь страшна річ подумати, що ваша дитина може бути 10 місяців в році під згубними впливами; вправді, ви помістите її в т. зв. інтелігентнім домі, але таким, де не тільки ніхто не перехреститься ніколи, але явно легковажиться молитву і насміхається з релігійних практик! І щож дивного, що ваша дитина зачне в недовгім часі байдужніти до Бога, а з часом тратить зовсім віру!

Такі і тим подібні питання мучать неодних родичів. Все те дасться розв'язати, але спільними силами. Отже треба нам кочче обєднання.

III. Дальший заряд майном

Львівський Комітет вибраний тільки на рік 1927. В грудні с. р. скличе він перші Загальні Збори, в яких возьмуть участь відпоручники деканатів з рішачим голосом. Дотеперішній Комітет здасть звіт зі своєї діяльності і зложить свої мандати до рук Загальних Зборів, які виберуть Управу на рік 1928 і взагалі будуть рішати про форму дальшої організації.

З сих отже причин, матеріальної і моральної натури, є річю необхідною, щоби наше священниче жіноцтво зорганізувалося негайно по деканатах, а дальше щоби створило

живу організацію епархіальну для взаємної помочі і розвязки багатьох спільних питань.

По сій промові вивязалася оживлена дискусія, в якій забирали голос майже всі учасниці.

Реальний вислід був такий, що ухвалено одностайно:

1) вибрати негайно деканальний Комітет, який повстав в такім складі:

голова п. Евг. Стернюкова, жена декана,
заст. г. п. Ірина Михайлова, ж. пароха з Добрян,
секрет. п. Ольга Сенишинова, ж. сотр. в Щирці,
скарб. п. Ярослава Коверкова, ж. пар. в Бродках.

2) Взятися енергійно до праці, щоби кожда з пань складала не тільки свій місячний даток, але щоби старалася крім сього винаходити жерела доходів для Комітету. В тій цілі будуть пані збиратися час від часу в Щирці, щоби обговорювати свої станові справи.

У всіх учасниць видно було зрозуміння справи і одушевлення для неї.

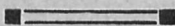
Офіційну часть закінчив о. декан Стернюк рефератом на тему праці священичої подруги в парохії.

По нараді і короткім проході в городі засіли всі учасники до обіду, який нагадав нам старшим давні добрі часи і протягнувся до 4-ої години.

Були промови, подяки, а найгорячіша пп. Стернюкам не тільки за їх велику гостинність, за добре серце, але й за те, що зрозуміли ідею, підняту львівським Комітетом і нічого не пожалували, щоби в своїм деканаті практично її перевести.

Ми львовяни пішли просто від стола на стацію (кількасот кроків), а їдучи говорили між собою, що коли би в кождім деканаті знайшлася одна тільки особа, яка схотіла би бути душею для сеї справи, то робота пішла би вперед дуже скоро.

Нехайже щирецький деканат, один з найбільшніх в епархії, буде в с'м згляді взором для всіх інших, які не провадили дотепер ніякого ще життя

Загальні Збори вдовичо-сирітського фонду

Дня 24. травня с. р. відбулися у Львові в салі засідань Митроп. Консисторії Загальні Збори вдовичо-сирітського фонду при участі делегатів майже усіх деканатів (бракувало делегатів тільки з 5-ох деканатів, а 49 деканатів було заступлених). В імени Ординаріату привитав Збори о. мітрат

А. Бачинський, генер. вікарій, а в імені управлячої Комісії о. прелат Т. Войнаровський, котрий візав приявних віддати честь бл. п. еп. Й. Боцянови і бл. п. мітратови А. Білецькому, довголіт. голові Тва, що Збори й зробили повстанням з місць.

Головою Зборів вибрано о. сов. Теодора Богачевського. Збори відбулися спокійно, без більших ріжниць у поглядах. А се завдяки однодушності й запалови, з яким делегатів відносилися до предмету. Вправді, деякі з делегатів приїхали на Збори з упередженням до управлячої Комісії (так прим. закидували, що адміністрація фонду надто дорога, що деякі вдови не побирають підмог у належній їм висоті), але по виясненню відкликали свої закиди й навіть письменно перепросили Комісію, висказуючи їй повне признання. При голосуванню перейшли всі предложення Комісії. Ухвалено стягати — від 1. І 1927. — ось такі надзвичайні датки на вдовичо-сирітський фонд:

- 1) при ординації — 40 зл;
- 2) при канон. інституції — по 50 гр від кожного морга ерекц. поля одержаної парохії;
- 3) при канон. інституції — перед 6 літами 1 зл від кожного морга ерекц. поля одержаної парохії;
- 4) за дозвіл на конкурс. іспит перед 3 роками по ординації 60 зл;
- 5) за увільнення від конкурсу 60 зл, якщо петент лише раз здавав конкурс. іспит, то 120 зл;
- 6) якщо кандидат на священика оженився не в священичій домі, 300 зл;
- 7) прийяття пресвитера з іншої епархії 400 зл;
- 8) прийяття з заграничної епархії 600 зл.

Звичайні датки ухвалено стягати:

- 1) від парохів і завідателів (без огляду на скількість поля) по 10 зл місячно;
- 2) від сотрудників по 5 зл місячно.
- 3) До того від усіх по 1 зл місячно на „похоронний фонд“.

4) Далше ухвалено стягати кождому парохови, завідателеви і сотрудникови по 1 зл місячно через протяг 3 літ на санаторію для духовенства львівської Аепархії. Щоби реалізація проекту вибудовання санаторії могла здійснитися скорше, рішено упросити Ексцеленц. Митрополита о позичку з Аепархіяльного фонду на сю ціль.

Так отже через слідуючі три роки — зачинаючи від 1. І. 1927. — буде стягатися з платні парохам і завідателям по 12 зл місячно, а сотрудникам по 7 зл місячно. Ті парокси, що не побирають платні, мають платити до вдовичо-сирітського фонду також по 10 зл місячно, зглядно 120 зл річно, дочисляючи до того 12 зл річно на „похоронний фонд“ і 12 на санаторію. Деканальна маеткава рада повинна подбати,

щоби сі гроші точно були вплачувані. Хто через один рік не заплатить належності до вдовичо-сирітського фонду, перестає бути членом Тва сього фонду.

За 300.000 корон, що були льоковані в Земельнім Банку Гіпотечнім, виплатив сей банк, узгляднюючи скрутне положення Тва, 2.245 ам. долярів. За ті гроші, як також за заощаджені гроші із вкладок, рішено негайно купити дім у Львові.

На предложення деяких делегатів прийнято як директиву для управляючої Комісії, щоби по можности робити ощадности й що кілька літ закупувати якийсь менший дім, у котрім могли би знайти приміщення вдови і сироти. Щоби ся пекуча потреба скорше могла бути заспокоена, ухвалено передати управляючій Комісії під розвагу проект, щоби просити Ексцеленц. Митрополита, чи не згодився би з ерекціон. епархіяльного майна продати стільки моргів, скільки є парохій, і сі гроші обернути на згадану ціль.

Збори поручили Комісії зложити Ексцел. Митрополитови подяку за щедре підпомагання вдовичо-сирітського фонду (Митрополит дає 100 зл місячно на сей фонд).

До нової управляючої Комісії вибрані:

о. прел. Т. Войнаровський, голова;

о. прел. А. Пясецький, заступник голови;

члени: о. крилош. В. Томович, о. крил. В. Лициняк,

о. крил. Д. Лопатинський, о. др. Г. Костельник;

секретар: о. Евз. Бачинський;

заступники: о. дир. Ю. Дзерович, о. Анд. Гавришак;

касієр: о. крил. М. Яцковський;

контрольор: о. Евген Гаврилюк.

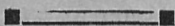
Скрутатори: о. Гр. Гірняк і о. Вол. Д. Садовський.

На Зборах підношено думку, що таке забезпечення, яке дає вдовам і сиротам вдовичо-сирітський фонд, ще не є навіть в приближенню достаточне.

З промов можна було набрати певности, що найшлося би в нашій Аепархії й кількасот таких душпастирів, котрі готові були би платити високі вкладки для забезпечення своєї родини по евентуальній своїй смерті.

Розвязку сеї справи покищо відсунено; одначе в найблизших роках, якщо не буде ніякої суспільної катастрофи, її конче треба буде полагодити. *)

К.

* В останній хвилині довідуємося, що вкладки, ухвалені на отсих Загальних Зборах, уже затверджені Ординаріятм.

† о. Іван Негребецький

В Ясениці сільній дня 25. мая с.р. помер гр. кат. парох о. Іван Негребецький в 74 р. життя — в 49 р. священства.

Покійний був визначним членом нашого духовенства: світочем, що через довгі роки вказував своїм собраттям і селянам Христову дорогу праці і життя.

Родився в Тернополі 1853. р., де і покінчив гімназію. Богословію скінчив у віденському університеті — як питомець св. Варвари. По короткім адміністрованню обняв парохію в Залісію під Ряшевом, найдальшій західній оазі нашої Церкви і розвинув там прегарну діяльність. Його заходами станула в тім селі величава мурована церква, утворився гарний церковний хор, що підносив і кріпив обрядове освідомлення парохіян і нераз прославився українськими піснями на концертах в Ряшеві та стягав в неділі і свята до Залісія наших заточенців, що, розкинені на мазурській чужині, бажали почути рідне Богослуження. Яке велике було його значіння в тамошній стороні не лиш у своїх, але й в мазурських селах, свідчить факт, що в р. 1896 ставлено його там посольським кандидатом до віденського парламенту. Але його велика душа горіла любовю до всього народа і рвалась нести йому світло красної долі. Від появи часопису „Діла“ поміщував у нім многі статті на ріжні теми, розбуджуючи всю суспільність до нового життя. Рівночасно видавав спеціально для селян численні книжочки в господарській і горожанській областях у видавництвах „Просвіти“, „Батьківщини“ і инш.; а вкінці для тої цілі заложив в Перемишлі окремиий місячник „Господар“, котрого в 1911. р. передав львівському „Сільському Господареві“. Замітний був другий його місячник „Прапор“, видаваний через 4 роки (1897—1900) в Перемишлі для українського католицького духовенства, в котрім дуже рішучо і отверто вказував на завдання і обовязки духовенства на церковнім і національно-політичнім полі. Се письмо електризувало своєю рішучістю наш клир, але не подобалось деяким иншим кругам і тому перестав він його видавати. А вже найбільше замітним і звисним було його становище, заняте на львівськїм синоді 1891. р. Коли висунено там проєкт введення в нашій Церкві обовязкового целібату, а весь синодальний клир рішучо виступив проти сього, найшовся Покійний в першїм ряді і належав до делегації, що була вислана в сій справі до папського делегата. З сього синоду посідав Покійний многі записки і брав поважну участь у виданню брошури: „Висвітлення до історії львівських синодів з рр. 1891 і 1897“, що вийшла в 1924. р. В 1908. р. перенісся Покійний на парохію в Ясениці сільній під Дрогобичем і займався тут організованням „Сільського Господаря“ в цілім повіті.

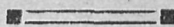
В падолисті 1918. р., коли творилась на нашій землі українська держава, відібрав в Дрогобичі від жовнярів свого повіту присягу вірності Українській Державі.

Посліднім актом, в котрім Покійний брав чинну участь, було в мин. році вислання оставшими синодальними отцями меморіялу до св. Отця і до Орієнтальної Конгрегації.

В останніх роках почав занепадати на здоровлю, а вкінці смерть перервала дні його невтомимого, трудящого життя.

З Покійним зійшов зі світа муж великого духа і горячого серця, котрий і сам горів для справи нашої Церкви і народа і бажав запалити і других до живійшої праці для загального добра. Віддаючи глибоку честь пам'яті Покійного, молимо Господа, щоби в нинішніх тяжких для нашої греко-католицької Церкви і народа часах післяв нам подібних, умних і характерних наслідників, котрі запалені такоюж любовію і посвятою, закрівали би наші ряди до дальшої витревалі праці і боротьби для осягнення красшого майбутнього.*)

Ст.

Нові книжки

„Хліб життя“ — евхаристійні проповіді. Написав о. Мирон Коритко, парох в Холодіві. Стр. 463. Друкарня ОО. Василян у Жовкві 1927. Видавництво чина св. Василя Вел. у Жовкві. Книжка СЛ. — Для нашої практичної богословської літератури се здобуток — у своїм роді. На зміст книжки складається 31 проповідь. Очевидно автор, не говорить тільки про Пресв. Евхаристію, але обіймає доволі широку сферу релігійного життя, в'язучи її з Евхаристією. Проповіді загалом „сухі“, без живійшої реторичної й поетичної підправи. Становлять вони саме контраст до недавно виданих проповідей о. прел. Куницького. Їх вартість передовсім у багатому матеріалі, що відноситься до Пресв. Евхаристії, а котрим кождий проповідник зможе щедро покористовуватися.

Книжка, із спеціальною алюзією, присвячена Їх Ексцеленції митрополитови Андрееви, як сам автор каже „в пам'ять ювілейного року“. „Передмова“ до проповідей (на 4-ох сторінках) могла була відпасти — було би для „лиця“ книжки корисніше.

*) Від себе мусимо додати, що Покійник дописував також до „Ниви“. Його була стаття про „Спомини про підготовлювання 300-ліття Берестейської Унії“, підписана криптонімом „Знаючий“ („Нива“ ч. 11. в 1926. р.).

Історики літератури в будучності не будуть мати поля для „попису“, якщо їм автор скаже всі інтимні — мудрійші й дурнійші — тайни свого серця.*) Замовчати дещо ще й нині є „золотом“, хоч нині вік розперезаного балакання (писання). Мова могла бути й ліпша. Автор пише „серці“ (dativus!), „ньої“ (замість „неї“), „нічо“ (замість „ніщо“), „умодляємо“ (!), „так й усвятить“ (сього ніхто не вимовить!) і т. ин.

Одначе у всьому тому автор певно й не має претенсії на „фаховість“. Те, що він дійсно хотів дати — дав: його книжка кожному проповідникові буде помічна. К.

Панич. Повість з галицького життя Андрія Чайковського, Львів. 1926, 260 сторін, ціна 5 зол.

Д-р Андрій Чайковський зробив нам милу несподіванку: дав по мистецьки схоплений образок з життя наших священничих родин 80-тих років минулого століття. Повість написана таким живим стилем, що читається одним духом.

Найбільше викінчені постаті в повісті се о. Юліян Абрамович, тип москвофіла, або радше „рутенця“ тих часів, що „висшости“ ради дає дітям „панські“ імена Мечка, Фредка, Ришарда, і його син Шердко, скінчена нікчемна парвеніська душа, що для урядничої кар'єри йде на все. Москвофільство взялося у нас з браку вичуття спільності крові з рідним, мужицьким народом.

Не дивота, що на сьому шляху „тверді русини“ уявляли собою щось консервативного, аристократичного, шукали товариства у польських домах, числили на „вуйка“, а врешті стали лучитися зі всіми, хто лиш ішов проти ненависних їм „мазепинців“.

Чого в тій службі дожив панич Шердко, змалював автор прегарно вже на ст. 50—51, де щяхтич Подгужскі обсипає його ласками й почестями, доки Шердко йому потрібний, доки вчить з успіхом його нездару — сина, а викидає брутально з хати, ще й понижає при челяді, коли відмовляється далі вчити.

*) В тій „Передмові“ є пр. такі місця: „В глибокій покорі дякую Найсв. Евхаристійному Серці через Серце Непор. Діви Марії, св. Йосифа і св. Йосафата за світло і ласку в писанні“ (чи не суперлятив нової моди; пропали особи святих, остали тільки самі „серця“?!).

„Поміч Евхаристійного Папи Пія X., котрому часто що справу я поручав і до нього молився, відчував я нераз. Але змогу їх видати... завдячую нашому Єпископові-мученикові Пресв. (?) Йосифові Боцянові... по його смерті молячись до Пресв. Трійці через його поміч і молитви, дістав я змогу видати...“ (якось конверзація — навіть на другому світі — із самими достойниками).

„В богоспасаємому граді“ Холові в дні поклону...“ (для автора се виглядає поважно, але для інших людей мабуть ні).

Не отверезив аристократично розположеного „поповича“ ні гудзуватий батіг гр. Лещинського (ст. 164 - 166) за сватання внучки Станислави. Його, концептового урядника намісництва, що в процесі графа з громадою приїжджає на комісію й усю долю процесу має в своїх руках, його Лещинські називає блазном, дурнем, хамом і словом „марш“ викидає за двері, а льокаї на подвірю, ніби на власну руку, бють пана „комісаря“ як гамана й спихають у грязюку.

Шердко зраджує своїх. При виборах удає „свого“ й цинічними надужиттями доводить до упадку українського кандидата. Мужики кленуть, а далі переступають в лісі і бють „на два крилоси“. Нічого. У Шердка, людини будь-що-будь небуденного талану і великої роботящости, хлібодська психіка: „Як я зістану старостою (за ціну повалення Романчука), то більше українському народови зроблю добра, чим Романчук у парламенти“. Але й за таку службу не дають вимряної заплати. Скрізь понижають, поминають, переносять, спихають до ряду мурина. Та все байдуже, бо пан комісар зачув десь що рід Абрамовичів походить таки від шляхти; а як тільки те докаже, Господи, як усе відміниться.... Так похилі душі не підносяться ніколи!

Бажав автор ще більше захопити читача, і попав у невинний, свого рода, романтизм — як впрочім попадають туди і Франко і Лепкий і другі. Д-р Чайковський уводить у шляхотське польське товариство якогось старшого, емеритованого нашого крилошанина з Поділля, що завдяки своїм титулам і знакомостям має всюди доступ, хоч і язичок у нього на всі боки гострий. Той крилошанин не тільки ратує о. Абрамовича злобним жартом з теологічної скрути, але й шляхті кидає в очи гірку правду. Коли Шердко заспівав гарно українську пісню і вся шляхта захохала і захохала, злобний канонік каже: „Наші пісні гарні, але мають тую хибу, що їх не можна співати латинськими буквами... Вам би все у нас подобалося, коли б ми виреклися своєї азбуки, а згодом і мови“. Ну, такий гість у дворі нині вже неможливий. Наші любі сусіди мають свої позначки, і по тих позначках пізнають, хто ми, коли ми ще в лоні матери; але й ми маємо також свої позначки, і пізнаємо гаразд, хто вони, і що думати про тих „наших“, що з ними накладають....

Та не тут ще найбільша вартість повісти. Не в темних осібняках, ані навіть не в відстрашаючій долі головного героя Шердка, а в тім, що автор змалював нам гарні священичі родини, їх життя дома, їх працю в громаді, їх труди для ширшого загалу. їх вклад у пробудження, у розвій і в культуру рідного народа. Автор сам із священичої родини, сам те життя бачив, у його атмосфері зростав, і на протязі 50 літ свого мужеського віку та досвіду не змінив переконання,

що в священничих родинах, помимо нерідких Абрамовичів, наше село має скарб, а народня справа фундамент. Зізнання такого свідка щось варта!

Напереді дім о. Неврича. Дім заможний — не завдяки визискови, спекуляціям, панським ласкам, а завдяки пряці. Усі тут працюють. Шердко приїздить на вакації і з дива не виходить: сам парох при женцях, їмосць при укладанню стирти, товариш Несторко звозить снопи, Оля, Шердка наречена, помагає в кухні варити обід, а коли Шердко просить її вийти на город, вона сміється з нього сердечно й радить взятися також до роботи. Бо в господарстві про добробут рішають лиш деякі дні в році, і їх треба використати.

Не поскупився автор і тут романтизмом, і наводить давний патріярхальний звичай: толоку. Цілий день горяче жниво, а вечір музика й забава. Гуляє з сільськими красавицями Несторко, а за ним панич Шердко, і якось не обнижають себе, а підносять село. Нині се вже анахронізм. „Культура“ була ласкава зробити своє...

Але в парохії о. Неврича бачимо щось більше. Там Несторко, правник, співає разом з дяками (на два крилоси) утренню. Там є орхестра і гарний мішаний хор. Там громадяни признають шляхоцтво духа і вміють виявити пошану для тих, що між ними і для них працюють. Ось що! (Нам годі упоратися з питанням: чи хоральний спів, чи всенародне богослуження? Шкода спорити. Всенародний спів гарна річ. Але тільки там він гарний, де плекається, і то довший час, хоральний спів. На переконання вистарчить поїхати і послухати всенародного співу, в яких там Печихвостах, а послухати в Немирові, Денисові, Тартакові і др.)

В таких обставинах пливе життя громади й в такому середовищі зростає молоде покоління, усталюється мораль, наливаються характери. І вже нас не дивує ані трошки постава гарної Олі, судженої Шердка, яка, після зірвання заручин, каже: „Славаж Тобі, Господи, що я не буду жінкою поліційного пса“!

Автор веде нас і в виборчу кампанію. І тут бачимо гарну річ: Декан стає на переді, а весь клир повіту, враз із безкомпромісовим о. Данилом, пильнують народної справи як ока в голові. Їх діти гуртують і потягають селян, їх родини плачуть, коли не мають сили перемогти людської злоби і виборчих надужить. То були гарні часи!

Нині праця священників у громаді не йде так, як колись. А се не так з вини священників, як самих обставин. По громадах повилазили з нор кертиці. Звір збудився. З війни, з Америки, з ярмарків, з огірчення та нужди сотворилися людці, селяни й студентство, що з найпринаднійшими кличами на устах ідуть безоглядно, то явно, то скрито на за-

хоплення впливів і на знищення усього дорібку, усіх цінностей, усього, що не їх і не по їх. Руїна для руїни. Для насолоди Компромісу тут немає. Або ми, або вони. І тут клин! Боротьба повинна би вестися рівним оружжам. А се неможливе. Хто йде на розвал, має за пазухою стільки болота, стільки клевет, лайки, хамства й підлоти, що найідейніший працівник не всилі у відповідь видусити з себе ані одного слова і — усувається. Ратує власну гідність, і скупчується на лінії декальогу. Може таки прийде час, що його інтелігенція ще на щось придасться. Отсе, *omissis omittendis*, у дев'яťдесятих причина нинішньої неучасті священиків у народній роботі.

І тут ми автори „Панича“ вдячні, і бажалиб бачити його повість по читальнях, бо вона має виховуючі прикмети. Колись д-р Назарук писав, а „Просвіта“ в календарі друкувала, що в сільській бібліотеці повинно бути все, що лиш гарне й артистичне. І треба було аж немилосерних кпин більшовиків, щоби показати світові, що се „буржуйській предрасудок“. Красним у них лиш те, що служить їх цілям. Не буде отже ретроградністю, коли й ми собі скажемо: Гідним побачити світ повинно бути лиш те, що служить здоровому релігійно-етичному вихованню народа. Бо народи гинуть не через програні війни, не через поневолення та знущання, а через власні гріхи. Через занепад моралі і власну нікчемність.

о. Теодор Савойка.

„**Natio**“. Письмо присвячене національним справам у Польщі. Ч. 3—4 за березень-цвітень (в мовах: польській, німецькій, французькій і англійській). Зміст: Борис Козубський: Боротьба о нову виборчу ординацію до Союму й самоврядних установ. Др. Павло Лисяк: Вселюдне шкільництво непольських народів у Польщі. Василь Рогуля (Вильня): Ув'язнення і видача послів Білоруської Селянсько-Робітничої Громади. Некультурні методи парламентарної боротьби. З життя: українського, білоруського, жидівського, німецького, литовського.

Надгробне слово. о. сов. Дамяна Лопатинського на похоронах бл. п. Александра Барвінського 28. грудня 1926 р. Львів, 1927. Накладом родини. Стр 6.

1) **Церква й життя**, орган Української Автокефальної Православної Церкви ч. 1. Р. Б. 1927. Видання Всеукраїнської Православної Церковної Ради в Києві. Ст. 127 — 4°. Ціна 1 карб. 50 кп. Зміст: 1. Митрополит Василь Липківський: Церква й Життя 2 А. Лепський: Святий Боже (вірші). 3. В. М. Чехівський: Досягнення Української Автокефальної Церкви. 4. Г. Морозенко: Молитва (вірші). 5. Митрополит Василь Липківський: Православна Христова Церква Українського народу. 6. Дніпрова-Чайка: Єрихонська

рожа (вірші). 7. Б. Хомшак: Надія веде (оповідання). 8. Л. К. Фійон: Чи жив Христос? переклав з французької мови єпископ Г. Мозолевський). 9. Поль Верлен: З книги „Мудрість“ (вірші в перекладі А. Лепського). 10. В. Волинський: Походження ієрархії в звязку з питанням про благодатність ієрархії Української Автокефальної Церкви. 11. Митрополит Василь Липківський: „Різдвяна драма“ св. Дмитра Ростовського. 12. В. Соловйов: Імману-Ель (вірші в перекладі А. Лепського). 13. М. Х.: Історія свята Водохреща в звязку зі святом Різдва Христового. 14. Архієпископ Нестор Шараївський: До другого Всеукраїнського Православного Церковного Собору. 15. Бібліографія. 16. З Українських релігійних часописів. 17. Матеріяли з історії відродження УАПЦ.

2) **Церковні вісти**, орган Української Автокефальної Православної Церкви ч. 1. Р. Б. 1927, ст. 13—4^о. Зміст: 1. Хроніка, 2. Вірші О. Левитського. 3. З сучасного життя УАПЦ. 4. З церковного життя за межами УАПЦ.

4) **Діяння**, Всеукраїнського Православного Церковного Собору в м. Києві 14/30 жовтня н. с. 1921 р. 1. Канони Української Автокефальної Православної Церкви II. Ухвали Собору по окремих питаннях життя Української Церкви. Київ 1926. Ст. 40—8^о.

4) **Статут** Всеукраїнського Об'єднання релігійних громад Української Автокефальної Православної Церкви, яка скорочено зветься УАПЦ. Ст. 16—8^о.

Отсе перші публікації української Автокефальної православної церкви — за дозволом большевицької влади. Тексти, цитовані в чужих мовах (в латинській, німецькій, французькій) в органі „Церква й життя“, зложені просто горендально (повно в них похибок) — видно, як большеки „піднесли“ рівень культури... З „Діянь“ і „Статуту“ довідуємося з офіційного жерела про устрій УАПЦ гляди про се в „Всячині“ в с. ч. „Ниви“).

Правда часопис для народу. Ч. 1, 2, 3. Рік I. Виходить що тижня. Адреса: Львів, вул. Сиктуська ч. 39а. Передплата виносить в краю 10 зл річно. Поодинокє число 20 гр.

Священики повинні отсей часопис, як правдиво християнський, поширювати між народом.

Mitteilungen des ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin. Heft 1, April 1927. Walter de Gruyter u. Co. Berlin u. Leipzig. Стр. 73. Зміст: 1. Dorošenko, D., Entwicklung und Errungenschaften der ukrainischen wissenschaftlichen Forschungstätigkeit in den letzten fünfzig Jahren. 2. Dorošenko, D., Ukrainische Akademie der Wissenschaften in Kyjiv. 3. Mirčuk, J., Ukrainische Sevčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg. 4. Mirčuk, J., Ukrainische wissenschaftliche Institutionen in der Tschechoslowakei. 5. Das Ukrainische Wissenschaftliche Institut in Berlin. 6. Zalozičkyj, V.,

Ergebnisse der wissenschaftlichen Forschung über alte Kunsterscheinungen in der Ukraina. 7. Mirčuk, J., Ukrainische philosophische Bibliographie der letzten Jahre (1914—1927). 8. Kuzela, Z., Volodymyr Hnatjuk. Ein Nachruf.

Як видно, новий часопис має на цілі дати образ розвою і стану науки в українськiм народі.

Всячина

Відповідь св. Конгрегації для Східної Церкви. В „Перемиських Епархіяльних Відомостях“ ч. III. (з липня) 1927 р. випечатане письмо Конгрегації для Східної Церкви адресоване до кард. Лаврі, пронуція в Варшаві, яке містить у собі рішення тоїж Конгрегації в справі жалоби деяких перемиських громадян на еп. Коциловського. Єпископ дістав повне признання похвали і довіря. Є в тому рішенню місця, що відносяться до целібатських заряджень перемиського єпископа, і думаємо, що для інформації читачів нашого часопису, котрий брав визначну участь в квестії целібатської реформи, повинні ми отсі місця перепечатати. Ось ті місця:

„Щодо закиду в справі духовної Семинарії, або краще сказати би в справі целібату питомців, що наміряють бути священиками у безженному стані, то св. Конгрегація мусить ствердити, що сей закид є для підписаних на скарзі, або радше для інспіраторів рекурсу, найголовнішим, та що справа, котру в ньому порушується, є головною причиною цілого сього рекурсу.

Се не перший раз шлеться в сій справі до Св. Конгрегації і до Апостольського Престола прошення, рекурси чи протести. Віддавна вже вороги целібату спричинили й піддержують отсю злощасну і недорічну агітацію умів в перемиській дієцезії, поза нею тай дуже далеко від неї.

Тому отся Св. Конгрегація узнає і засвідчує, що Преосв. Перемиський Єпископ не нарушив у нічому ніякого загального права Східної Церкви, ані стану річий, що його дотепер признавав Апостольський Престол. А якщо Перемиський Єпископ — в своїому старанню о своїх питомців показався прихильним радше такому осередкови, в котрім ті питомці, що хочуть без жадного примусу, свобідно і з власної волі лишаючися в целібаті, приготувитися до священства і одержати св. Тайну Священства в безженному стані, могли би одержати виховання відповідне їхній аспірації і совершеннійше після своїх власних бажань, якщо отже Перемиський Єпископ

взяв і бере собі до серця се їх совершенніше духовне виховання. — першими, що повинні би тішитися і бути гордими з сього, є саме ті світські добрі католики перемиської Епархії і зпоза неї, бож вони якраз є тими, що перші мають зазнати добродійств від сього клиру, котрий, якщо вповні відповідь старанням і церковному вихованню, яке Єпископ подбає дати йому після мудрих приписів Церкви, стане непохитним і ревним, стане вповні відданим душпастирству та готовим на повну жертву з себе і всіх своїх сил — на славу Бога і на спасення душ ближніх.

Тому то Апостольський Престол і отся св. Конгреґація, котра вже перше знала і добре знає все, що єпископ Коциловський зробив і розпорядив у своїй Епархії — особливо щодо духовної Семинарії, мусить засвідчити й засвідчає отсим, що він у всім тим не зробив нічого, що противилось би законам Церкви і розпорядкам Апостольського Престола“.

Велеградський Конгрес відбудеться с. р. в днях 20—24 липня. Наш Ексцел. Митрополит також вибирається на сей Конгрес.

Нові катол. єпископи в Радянському Союзі. Нині вже цілком певне, що єп. D' Herbigny S. J., що трьома наворотами їздив до Росії, за третім разом (1926 р.) скрито висвятив двох єреїв на єпископів. Одним з них є асумпціоніст о. Neveu, француз, що вже звиш 20 літ був парохом французької колонії в Мавівці в донецькому районі. Другим є о. Малецькі, поляк, б. генеральний вікарій могилівський. Оба нові єпископи сповняють свою єпископську службу „ad personam“: не мають приділеної собі єпархії, але виконують юрисдикцію єп. Neveu над всіма катол. чужинцями в Рад. Союзі, а єп. Малецькі над всіма Поляками. Таким чином католики під большевиками, де вже не було ні одного катол. єпископа, знов дістали своїх єпископів.

У. А. П. Ц. (українська автокеф. православна церква), як видно з її офіційних видань, зорганізована на протестантський лад: собори, збори і церковні ради рішають усі справи. Найвисшим органом „керівництва“ є „Всеукраїнський православний церковний собор“ (має збиратися що 5 літ), потім ідуть „Великі Збори“, потім „Малі Збори“, потім „Округовий церковний собор“, на кінець „Парохвіяльні церковні збори“. Виконуючим органом є „церковні ради“ (всеукраїнська, округова, парохіяльна).

Між „канонами“ сеї церкви читаємо: „ухвалюємо, що єпископсько-самодержавний устрій церкви, що утворився під впливом обставин історичних і державно-монархічного ладу тих часів, яким пройняті старі канони, надалі не може залишатись і повинен бути змінений церковно-соборноправним, відповідно духови православної Христової віри“. „В справі одружіння і розриву шлюбів священослужителі української

церкви підлягають загальним законам". Чернече життя задержується, але реорганізується його в „чернечі трудові громади". Щодо науки, то У А П Ц остає „цілком на ґрунті православного розуміння Христової віри", признаючи 7 перших вселен. Соборів. В „канонах" усюди акцентується українство (мова, стиль, напиви...).

Се отже новотвір, з якого — ще не знати — що вийде. **Закон про охорону віри в Бога** ухвалено в Фльориді (Спол. Держави). Під тяжкими карами зборонено тим законом говорити проти Бога, або говорити, що Бога нема, або що не сотворив світа. Так „поступова" Америка. А Европа? — Поступає в противну сторону...

Ювілей конгрегації „De Propaganda Fide". Її оснував папа Урбан VIII. 1627. р. Від сього часу висилає вона річно католицьких місіонарів до всіх країв світа. Сього року обходила вона 300-літні роковини свого існування. Collegio Urbano de Propaganda Fide числить кількасот слухачів найріжнороднілших народностей. Є тут Українці, Греки, Хорвати, Болгари, Чехи, Шкоти, Ірландці, Французи, Бельгійці, Англійці, Німці, Італійці, Іспанці, Португальці, Вірмени, Араби, Американці, Японці, Хінці, Мурини і ин. Кожда народність має в Римі свою окрему колегію. *) Муринів є тут мало, бо не зносять римського підсоня. Зате в Неаполі є семінар, в котрім виховуються. Бібліотека Пропаганди має поверх 30.000 томів, а 20 професорів викладає цілий курс наук.

Замах на атенського митрополита. На православного митрополита атенського Хризостома кинено бомбу за те, що впровадив до грецької православної церкви григоріянський календар.

Старогрецькі представлення на римській сцені. В староримськім театрі в Остії під Римом відіграно під голим небом в ориґінальній декорації дві старогрецькі траґедії: Софокля „Антигону" і Есхіля „Сімох проти Теб".

Катедра в Раймс, котра в часі світової війни сильно потерпіла привернена до первісного стану. На першім Богослуженню по відізвленню катедри виголосив зворушуючу проповідь кардинал L u c e n.

Памятник св. Франца з Асичу в Римі. На закінчення торжественних обходів в сімсотлітні роковини смерті св. Франца з Асичу, оснувателя чина св. Францішканів, здвигнено в Римі величавий пам'ятник сього святого на Лятеранській площі.

Як з часів Тутанхамена. Варшавський православний „автокефальний" митрополит Діонізій, що має вже патріарший титул „Блаженніший", так зачинає свій лист до царгородського патріярха Василя:

*) Collegio Ruteno: Piazza Madonna dei Monti, 3.

„Всесвятійший мій повелителю й Владико, Всесвітній Патріярше Василю, Божественнійший, Богоблагодатнійший, і ріжне, яке лише є на землі для мене, високе й Божеське імя і предмет“. („Духовний Сіяч“, ч. 22 з с. р.). Титули гейби з часів Тутанхамена.

Знесення титулів в урядових актах. Львівські Архієпархіяльні Відомости ч. 1, з 25.V. с. р. під заголовком „Зарядження в справі урядування“ (стор. 11 12) подають приписи для форми подань і прошень, що їх висилається до Митроп. Ординаріату згл. до Митроп. Консисторії. Між тими приписами є й такий, що всякі титулятори (високопреосвященій, всесвітлійший...) відпадають. (Очевидно, якщо пишеться до осіб, тоді титулятури треба вживати).

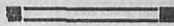
Для душпастирів подаємо, що всякі прошення, які не будуть придержуватися приписаних форм, не будуть узгляднені.

Для ординаріятських шкільних делегатів. В нашім краю принялось від років правило, що до шкільних повітових рад вибирається самих Поляків — з цілковитим поминенням представників української людности. А коли часом і впускають туди для форми нашого чоловіка, то назначують звичайно селянина, котрий на шкільництві не багато визнається, і тому нашій справі не годен помогти. В наслідок сього стану наші школи засипуються учительством польської народности і латинського обряду. Систематично виключуються з них українські сили так, що нема кому навчити дітий рідної мови і церковних пісень, повести їх до церкви або заступити в браку священика науку релігії. Одним словом поставлено між школою і місцевою людністю глибокий провал, що розеднує їх на два чужі, а то й противні табори. Сей образ тим сумніший, коли зважиться, що в повоєннім лихолітті релігійно-моральний стан молодого покоління дуже підупав й потребує чим скоршої санації.

В такім складі лишаються одинокими речниками наших громад в шкільних справах ординатські делегати; але їх слово остає супроти польських членів лиш голосом вопіючих на пустині.

З днем 1. липня с. р. починається нова каденція шкільних повітових рад, а для них готовлять вже тепер нові пропозиції членів; в них поминається знова цілковито наших представників. Повинні отже наші ординаріятські делегати, котрі одиноко компетентні забирати голос в сих справах, стати в обороні нашого права. Вони повинні негайно вислати до Президії львівської шкільної Кураторії (вул. Кармелітська) два представлення. В першім треба виказати, яке число української людности в повіті в порівнянню до польської; скільки належалось би їй представників в шкільній ра-

ді і домагатися на разі (задля спізненої пори) покликання тепер бодай одного члена з української інтелігенції. Разом з тим повинні вказати від себе кількох відповідних кандидатів, між ними директора або професора державної учит. семінарії (якщо така в повіті існує) і якого поважного управителя народної школи — а се тому, що Президія Кураторії має право покликувати від себе до шкільних рад деяких учителів. Друге представлення, вислане на руки Президії Кураторії, повинно бути адресоване до Міністерства Просвіти у Варшаві (з практичних причин в польській мові). В нім треба звернути увагу Міністерства, що нинішня устава о шкільних, повітових і міських радах недостаточна, бо не забезпечує поодиноким народностям в повітах належного заступництва, й домагатися відповідного доповнення устави. З огляду на пізний час належить сі представлення чим скорше вислати. Можливо, що тим чаном осягнеться бодай у деяких повітах по одному членови свого обряду й народности. С.

**Слідуюче число вийде подвійне
(за липень і серпень) при кінці
серпня**

* * *

Просимо вирівняти залеглости!

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові
Редактор-видавець о. Д-р Гавриіл Костельник

З друкарні Ставропігійського Інститута у Львові

Вже вийшла II. часть
ТРЕБНИКА

о. д-ра Мишковського.

Ціна I. і II. части в оправі 30 зол.

Дістати можна в книгарні
Ставропигійського Інституту у Львові.

ПЕРЕПЛЕТНЯ

ПАВЛА БАБЯКА

У ЛЬВОВІ, вул. БЛЯХАРСЗКА Ч. 12.

приймає всякі церковні роботи, як Євангелія, Службеники, старі книги, наклади, брошуровання, канцелярійні книги, які входять в круг переплетничої штуки і т. п.
— — — по найприступнійших цінах. — — —

Роботи виконує солідно й скоро.

Б. секундар загального шпиталя
б. лікар клінік в Празі і у Львові

Д-р мед. ОЛЕКСАНДЕР МАЛЬЧИК

ординує

У ВНРУТІШНІХ і ЖІНОЧИХ НЕДУГАХ

у Львові, вул. Лонцкого ч. 8. I пов.

бічна Льва Сапіги.

